

מקומה של הסוכנות היהודית במפגשים בין נוער ישראלי

לנוער יהודי מחו"ל:

הבדלים תרבותיים, פרקטיקות ניהול ועמדות אידיאולוגיות

סמויות

ד"ר ג'קי פלדמן ונטע כץ

הוגש לד"ר עזרא קופלוביץ - מנהל יחידת המחקר, המחלקה

לחינוך, הסוכנות היהודית

מרץ 2002

תוכן עניינים

1	הקדמה
6	המלצות בסיסיות למארגני מפגש
6	קיום מפגש במקום לא נייטרלי "מארחים מול מתארחים"
6	עיתוי המפגש - "זמן לא טוב לקיום מפגש"
6	הכנה לקראת מפגש - הכנה לא מספקת או לא יעילה
7	אי זרימת מידע בין המארגנים והמשתתפים
7	פעילויות המעבות גבולות בין משתתפים מישראל ומחו"ל
8	חוסר רגישות למובן מאליו
8	גילוי חוסר מעורבות של אנשי הצוות
10	המלצות נוספות ליחידה לתוכניות ארוכות, המחלקה לחינוך
11	1. מבוא
11	2. שינויים במיתוסים ובפרקטיקות של יהדות התפוצות
12	3. שינויי כיוון בחינוך יהודי ציוני
13	4. החשיבות של "Israel Experience" ו"מפגשים" בחינוך יהודי ציוני
14	5. מה יוצר מפגש מוצלח?
16	6. מסגרת המחקר האתנוגרפי ומגבלות השיטה
19	7. שלושת המפגשים
19	7.1 מפגש מיצר ובריטים (AJ6, מכבי ו-BBYO)
28	7.2 מפגש סטודנטים מחו"ל מכון מס"ע וסטודנטים ישראלים WUJS
34	7.3 מפגש בין חניכי נועם אנגליה לבין חניכי נועם ישראל
39	8. ניתוח והשוואה
40	8.1 תפילות
43	8.2 עיתוי, מוטיבציה ומטרות
45	8.3 ביטחון
49	9. מסקנות והמלצות
49	9.1 תוכניות מפגשים והבדלי תרבות
50	9.2 תוכניות מפגשים וזרימת ידע
52	9.3 תוכניות מפגשים ואידיאולוגיה ציונית
54	ביבליוגרפיה
	נספח מספר 1 - תיאור מפגש בין חניכי התנועות הבריטיות (AJ6, מכבי ו-BBYO) לבין חניכי המכינה הקדם צבאית מיצר
56	
65	נספח מספר 2 - תיאור מפגש בין סטודנטים מחו"ל (מס"ע) לסטודנטים ישראלים (WUJS)
71	נספח מספר 3 - תיאור המפגש בין נועם ישראל ונועם אנגליה

הקדמה

נכתב על ידי ד"ר עזרא קופלוביץ, אחראי על מחקרים ביחידת מחקר ופיתוח של המחלקה לחינוך יהודי-ציוני בסוכנות היהודית.

בקרב מחנכים העוסקים ביחסי ישראל והתפוצות ישנו רעיון ההולך וצובר פופולריות – "לשלוח אותם למפגש". המטרה היא להשתמש במפגש חינוכי עם יהודים ממדינות אחרות בכדי ליצור הרגשה ש"כולנו אחד". מחנכים חובקים את המפגש בלהט והופכים את המפגש כחלק אינטגרלי כמעט בכל פרויקט חינוכי העוסק ביחסי ישראל והתפוצות. אולם, הבעיה היא, שלעיתים קרובות, המפגש, ככלי חינוכי, נכשל ליצור את המטרות המקוות. מחקר זה מספק לנו הבנה של הגורמים לכישלון המפגשים - או במילים אחרות מה מביא את המשתתפים לעזוב את המפגש כשהם אוחזים בסטראוטיפים שלילים חזקים יותר מאשר לפני המפגש, באשר לאחר. כפי שטוענים בדו"ח זה ג'קי פלדמן ונטע כץ "מפגש רע יותר גרוע מכלום".

ג'קי פלדמן ונטע כץ טוענים כי כדי שמפגש יהיה מוצלח על כל המשתתפים להרגיש כי הם אזרחים (שייכים) בקבוצה יהודית גלובלית. המפגש משמש כקבוצה זמנית בה התנאים והאפשרויות של אזרחות (שייכות) בקבוצה היהודית הגדולה יותר באים לידי ביטוי. כאשר מפגשים נכשלים, המשתתפים ממשיכים לראות עצמם כאזרחים של תת הקבוצות הלאומיות שלהם ולא כחברים שווים בקבוצה הגלובלית. פלדמן וכץ שואלים איזה סוג של עבודה בירוקרטית, אדמיניסטרטיבית וארגונית דרושה בכדי ליצור הרגשה של אזרחות (שייכות) יהודית במהלך המפגש.

במוקד המחקר מצויים שלושה מפגשים שהתנהלו בישראל במהלך אביב וקיץ 2001. המחקר מספק פורטרט אתנוגרפי של האינטראקציה בין מנהלים, מנחים (יועצים), מפגשים מיומנים והנוער המשתתף במפגש, תוך שהוא שם דגש על שיתוף הפעולה בין צוות הסוכנות היהודית לבין הצוותים מהמוסדות האחרים.

מדוע ללמוד על מפגשים?

במהלך העשור האחרון מחנכים העוסקים ביחסי ישראל והתפוצות החלו לאמץ פרדיגמה אידיאולוגית חדשה להם קוראים "חינוך לעם היהודי" (Jewish Peoplehood Education). הגידול הדרמטי של פגישות פיסיות (מפגשים) בין יהודים ישראלים ויהודים מהתפוצות הנו תוצאה ישירה מעלייתה של "פרדיגמת החינוך לעם היהודי". את המפגש ניתן למצוא יותר ויותר הן בתכניות בהן יהודים מהתפוצות

מגיעים לישראל והן בתכניות בהן יהודים ישראלים מגיעים לתפוצות. אם בתכנית לא מעורב מפגש פיסי ממשי אזי לפחות ישנה הציפייה כי יהודים ישראלים (או יהודים מהתפוצות) ילמדו על המציאות של חיי היום יום היהודיים של הצד השני, וזאת במקום לקבל פורטרט מכליל של האחר.

בפרספקטיבה היסטורית, הרעיון כי יהודים מהתפוצות ומישראל יפגשו באופן ממשי האחד עם השני וילמדו את טבעם של החיים והזהות של האחר הנו חדש ואף רדיקלי. בתחילת שנות התשעים מחנכים יהודים התבססו בעבודתם כמעט לגמרי על מה שאנו מכנים "פרדיגמת הציונות הקלאסית". מטרתם של מחנכים שהשתמשו בפרדיגמה זו היא "לחנך את יהדות התפוצות על ישראל", או "לחנך את יהדות ישראל על התפוצות". הפרדיגמה מניחה את קיומם של שתי ישויות חברתיות נפרדות, והמטרה היא לחנך את האחת על השנייה. בניגוד לכך, פרדיגמת "חינוך לעם היהודי" מטשטשת את ההבחנה בין ישראל והתפוצות כישויות נפרדות. במקום זאת, היא מתמקדת בבעיות משותפות ובפרקטיקות וידע שיהודים חולקים בהם. המטרה של "חינוך לעם היהודי" היא ליצור רגשות כמו גם ידע ופרקטיקות נלוות, הדרושים לתמיכה ברעיון של "כולנו אחד".

בעוד שישנן כמה גרסאות ל"פרדיגמת הציונות הקלאסית", במשך שנים הדומיננטית מכולן בקרב מחנכים ישראלים הייתה זו המחלקת את העולם לישראל אל מול "הגלות". בתוך פרדיגמה זו בעיות של "זהות יהודית" קיימות רק בתפוצה, כאשר הזהות היהודית של היהודים הישראלים נלקחת כמובן מאליה. המטרה החינוכית של הציונות הקלאסית היא לחזק את הקשר בין היהודי בתפוצה לבין העם היהודי ובכך להניח את הבסיס לעלייה.

עם הזמן "גלות" הפכה ל"תפוצה", מונח המסמל את המעבר מצד חלק מהישראלים שרואים את קיומה של תפוצה אוטונומית כדבר לגיטימי. אולם, ההגיון החינוכי של הפרדיגמה לא השתנה. לדוגמא, עד לפני שלוש שנים, כמעט כל התכניות החינוכיות שמומנו על ידי המחלקה לחינוך של הסוכנות היהודית התמקדו לחלוטין בעבודה בקרב יהדות התפוצות תוך מתן דגש על הצגת החיים בישראל לתפוצות. למרות ש"גלות" הפכה ל"תפוצה", ניתנה מעט מאד תשומת לב לאפשרות שישראלים יהודיים יכולים לחזק את הקשר שלהם לעם היהודי בכך שילמדו מיהדות התפוצות.

גם מחנכים בתפוצות משתמשים בהגיון של פרדיגמת ישראל/תפוצות. מנקודת המבט של התפוצות, ישראל היא ה"אחר האקזוטי" – התמונות המכסות את קירות הכיתות, טקסים לכבוד מדינת ישראל או

טיול לישראל מיוחסים למפגש עם "ישראל המיתית", זו המציגה את ישראל של ההיסטוריה ההרואית שהקמתה מחדש נתפסת כנס. על פי תפיסה זו, המשתתפים מהתפוצות בתכניות על ישראל נפגשים עם ישראל ההרואית ולא עם הפרקטיקות והידע היום יומיים שהיהודים הישראלים משתמשים בהם בכדי לבנות את הקשר שלהם לעם היהודי.

על פי פרדיגמת "הציונות הקלאסית" סביר יותר כי קבוצה ישראלית המבקרת בתפוצות תבקר במחנה ריכוז או מבנים יהודיים היסטוריים בגטו לשעבר או "שטיטל" מאשר שיבקרו חברים בקהילה היהודית העכשווית. בדומה, סביר יותר כי קבוצה מהתפוצות המבקרת בארץ תבקר באתרים עתיקים ושדות קרב מודרניים מאשר שתפגוש את מקביליהם הישראלים העכשוויים.

המחקר של פלדמן וכץ מתייחס למחויבות ההולכת וגדלה של המחלקה לחינוך לתפיסה של "חינוך לעם היהודי" ושואל על הפרקטיקות החינוכיות הדרושות לתמיכה בפרדיגמה זו.

בעוד שהניסיון העיקרי של כותב שורות אלו עם שינוי פרדיגמתי זה הוא דרך עבודתו בסוכנות היהודית, נטיות דומות לכיוון "פרדיגמת העם היהודי" ניתן לראות גם במגוון של מוסדות ישראלים כגון משרד החינוך, מוזיאון התפוצות, חברת המתנ"סים ואפילו בצבא. במהלך חמש השנים האחרונות, משדד החינוך הקים יחידה המתמקדת בנושא של "העם היהודי" (Jewish Peoplehood). מוזיאון התפוצות החליט לאזן את התמקדותו על "תפוצות מתות" עם מיקוד בקהילות חיות הקיימות בתפוצה של ימינו, בתקווה להפוך את עצמו לרלוונטי במשימה של חיזוק המודעות בקרב יהודים ישראלים לקשר שלהם לעם היהודי. חברת המתנ"סים עוסקת בימים אלו בבניית קשרים עם מתנ"סים יהודיים בארה"ב והצבא מאפשר לחיילים בשירות חובה לעבוד בקהילות יהודיות בתפוצות ולהשתתף בפגישות עם יהודים מהתפוצות המבקרים בישראל.

השינויים הנרחבים במוסדות חינוכיים ישראלים באים לידי ביטוי במחלקה לחינוך של הסוכנות היהודית, לא רק בצורה של שינוי תוכן של תכניות אלא גם במדיניות של שכירת כוח אדם. בשנים 2001 ו 2002 משרות חדשות כללו כוח אדם בכיר בעל מחויבות לתפיסה של חינוך ל "עם היהודי" ושימוש במפגש ככלי חינוכי. הדוגמא הבולטת ביותר היא שכירת שירותיו של ד"ר אילן אזרחי, מנהל לשעבר של מפגשים - ארגון שנוצר ב 1994 על ידי קרן צ'ארלס ר. ברונפמן במטרה לקדם את הרעיון של מפגש בין יהודים

ישראלים ומהתפוצות ככלי חינוכי בסיסי. כאשר מפגשים נסגר ב 2001, ד"ר אזרחי נשכר על ידי המחלקה לחינוך של הסוכנות היהודית כמנהל בכיר.

שינוי נוסף שהנו חלק מה"פרדיגמה של העם היהודי" הוא הדגש החדש בסוכנות היהודית ומקומות אחרים על הזהות היהודית של יהודים ישראלים. בעוד שקודם לכן, מחנכים של הסוכנות היהודית דאגו לזהות היהודית של יהדות התפוצות, כיום יהודים ישראלים הופכים יותר ויותר ל"בעיה חינוכית". לדוגמא, יחד עם שכירת שירותיו של אזרחי, יצרה המחלקה לחינוך בשנה האחרונה שתי משרות בכירות נוספות, שתיהן נועדו לעבודה בקרב יהודים ישראלים.

בנוסף, המחלקה מעצבת כיום תכניות ישנות, או יוצרת תכניות חדשות שההגיון החינוכי בהן מבוסס הן על הפגישות של יהודים ישראלים ויהודים מהתפוצות והן על המטרה המוצהרת במפורש להשפיע על הזהות היהודית של המשתתפים הישראלים. בין התכניות הנכללות, ניתן לציין את הגידול המהיר בתכניות של שליחי קיץ וסמינרים ציוניים, יצירת תכנית בודפשט ותכניות מזרח אירופאיות אחרות (בהן מחנכים ישראלים נוסעים עם מטרה ברורה לפגוש את הקהילה היהודית המקומית), השימוש במרכיב המפגש במהלך התכניות החד שנתיות הממומנות על ידי המחלקה, ותכניות השתלמויות מורים עבור מחנכים מהתפוצות המגיעים לישראל ועבור מחנכים ישראלים הנוסעים לפגוש את מקביליהם מעבר לים. מעבר לדגש על הצורך במפגש פיסי בין יהודים ישראלים ויהודים מהתפוצות ישנה גם מודעות הולכת וגוברת לתת דגש אינטלקטואלי על לימוד של התפיסה של "העם היהודי".

ישנה עדות הולכת ומצטברת כי הגידול המהיר בפרדיגמת "חינוך לעם היהודי" בקרב חברי המחלקה יוצרת מתח בין המטרות המוצהרות של רבות מהתכניות שאנו תומכים בהן ובין הפרקטיקות החינוכיות שקורות בפועל. בתכניות רבות, הפרדיגמה הישנה והחדשה נמצאות זו לצד זו ביחסים מתוחים ולעיתים לא פרודוקטיביים. ברור כי הפרדיגמה של "העם היהודי" אינה צריכה להחליף את הפרדיגמה של "הציונות הקלאסית"; ואולי הפרדיגמות יכולות להשלים זו את זו, בהינתן המטרות החינוכיות של התכנית אותה בוחנים. אולם, מה שקורה בפועל הוא כי הצוות החינוכי בסוכנות מדבר לעיתים קרובות ברטוריקה של פרדיגמת "העם היהודי" אך למעשה הוא ממשיך למסד פרקטיקות חינוכיות המחזקות את הפרדיגמה הישנה. התוצאה היא חיזוק לא מכוון של התפיסה של "אנחנו" מול "הם" (ישראל מול התפוצות) ולא יצירת הרגשה כי "כולנו שייכים לעם היהודי".

המחקר של פלדמן וכך יתרום במיוחד לדיונים בתוך המחלקה לחינוך שכן הוא מראה באופן ברור את האחריות שיש לצוות הסוכנות היהודית להצלחתו של *מפגש*. אם *מפגש* נכשל מרבית הסיכויים הם כי יש לכך קשר מועט ביותר למוטיבציה של המשתתפים. לעומת זאת מוטיבציית המשתתפים ומה שהם מקבלים *ממפגש* קשורים קשר הדוק ביותר לאנשים המארגנים את המפגש. בהצגתם המתוחכמת, פלדמן וכך מדגימים כיצד כוח אדם אדמיניסטרטיבי מטעם הסוכנות היהודית עובד אל מול שותפיהם בגופים ארגוניים אחרים כגון תנועות נוער מהתפוצות, חברות נסיעות, וארגונים המממנים משתתפים ישראלים *במפגש*. בנוסף לעבודה של כוח האדם האדמיניסטרטיבי העובד זה מול זה הם גם עובדים עם יועצים *ומפגשים* מקצועיים שאחראיים להקל על המפגש הבין-תרבותי. כמו כן, כל אחד משחקנים אלו עובד אחד מול השני כמו גם אל מול המשתתפים עצמם.

התמונה של מספר שחקנים העובדים האחד אל מול השני מועשרת עוד יותר כאשר לוקחים בחשבון את האידיאולוגיות השונות, עבודת התכנון הכרוכה בתכנית וכמות ההשקעה שכל אחד מהצדדים משקיע. כך, לדוגמה, פלדמן וכך מראים כי ההשפעה החינוכית של "נגיעות אידיאולוגיות". במונחים של "קהילה", "ציונות", "דת" ו"בטחון" תלויה רבות ביכולת של הצוות האדמיניסטרטיבי והחינוכי לעבוד זה עם זה במונחים של השקעה של זמן ומחשבה בדינמיקה של *מפגש*.

על פי פלדמן וכך רק אם ההשקעות הארגוניות הראויות מושקעות על ידי האחראים על *המפגש*, ישנו סיכוי ליצור "הרגשה של אזרחות (שייכות) בתוך תרבות יהודית גלובלית", איתה כל חברי הקבוצה יכולים להזדהות על בסיס שווה. אם הדינמיקה הארגונית הראויה אינה מתרחשת, אזי סביר כי הזהויות הצרות של המשתתפים, הזהות הלאומית יהודית והזהות הדתית, יובלטו על חשבון החזון הרחב יותר של "העם היהודי".

המלצות בסיסיות למארגני מפגש

קיום מפגש במקום לא נייטרלי "מארחים מול מתארחים"

- ראינו שמפגש במקום לא נייטרלי גרם לחוסר שוויון מובנה בין שתי הקבוצות ופגע בצורה משמעותית בהצלחת המפגש. לכן יש להקפיד שהמפגש יערך בטריטוריה נייטרלית. במידה ולא ניתן לערוך את כל המפגשים בין שתי הקבוצות במקומות נייטרלים (בגלל סיבות תקציביות) יש לדאוג שלפחות המפגש הראשון יתקיים במקום "זר" לשתי הקבוצות. במפגשים הבאים יש לדאוג לערוך את רוב הפעילויות מחוץ לטריטוריה המוכרת לאחת מן הקבוצות (הרחבה בסעיפים 7.1.5, 7.2.5, 7.3.5).

עיתוי המפגש - "זמן לא טוב לקיום מפגש"

- ראינו שעיתוי המפגש בזמן נוח לשתי הקבוצות השפיע במידה רבה על הצלחת המפגש. כאשר קבוצה בתחילת דרכה נפגשה עם קבוצה שנמצאת לקראת סיום תהליך ההכשרה, או קבוצה שחניכיה מגובשים נפגשו עם קבוצה שחניכיה רק מתחילים להכיר זה את זה, נערמו מכשולים רבים שפגעו בהצלחת המפגש בין הקבוצות.
- על המפגש להערך כאשר העיתוי מתאים לשתי הקבוצות מבחינת הלו"ז הכללי (לא אחרי טיול הישרדות בשטח, לא בתקופת מבחנים וכדומה) יש לקבוע את עיתוי המפגש עם הצוותים המארגנים בתחילת שנת הפעילות. במידה ומדובר בקבוצות אשר עוברות תהליכי הכשרה דומים ועתידות להפגש מספר פעמים לאורך זמן, יש לדאוג שהמפגשים יערכו בשלבים חופפים מבחינת תהליך ההכשרה החינוכי עד כמה שניתן (הרחבה בסעיפים 7.1.5, 7.2.5, 7.3.5, 8.2.1).

הכנה לקראת מפגש - הכנה לא מספקת או לא יעילה

- כאשר החניכים לא עברו הכנה מספקת לקראת מפגש בין תרבותי, מטרות המפגש לא הובהרו ולא דנו בציפיותיהם של המשתתפים, נוצרו עמימות וציפיות שווא שפגעו במפגש.
- כאשר לא נעשתה הכנה משותפת על ידי אנשי הצוות (כולל מטרות מפורטות, לוח זמנים, חלוקת עבודה) אזי הצוות לא השכיל לתפקד כמנחים יעילים.

- לפני המפגש יש לדון עם החניכים במטרות ובציפיות מהמפגש. קיימות חוברות רבות (פורסמו על ידי מרכז "מפגשים") אשר מכינות את החניכים למפגש בין תרבותי. יש להקדיש זמן ליישום ולתרגול התרגילים בחוברת. פעילות זו תבהיר את מטרות וציפיות המפגש ותביא להגברת המחויבות לפעילות משותפת.
- חשוב להכין את הצוותים לעבודה משותפת במהלך המפגש. על הצוותים להבהיר את ציפיותיהם ומטרותיהם מהמפגש ולסכם על דרכי הפעולה להגשמתם. יש לדאוג ששתי הקבוצות תעבורנה הכנה מקבילה ובאותה רמת אינטנסיביות. פעילויות אלה יגבירו את מחויבות המשתתפים להצלחתו של המפגש (הרחבה בסעיפים 7.1.3, 7.2.3, 7.2.4).

אי זרימת מידע בין המארגנים והמשתתפים

- כאשר אחד מאנשי הצוות אוגר את המידע לגבי מטרות ולו"ז, עמיתיו לצוות עלולים להרגיש מתוסכלים. הם מאבדים יוזמה וסמכות והופכים לילדים. כאשר מידע על לו"ז, מטרות וכדומה לא מועבר באופן רציף, התחייבות החניכים לתוכנית נחלשת ונוצר פער בין הישראליים הניזונים ממידע עקיף (ידע קודם על המקום, שיחות בעברית שציטטו להם) לבין המשתתפים מחו"ל.
- יש לבנות ולאפשר ערוצי תקשורת, פתוחים וזמינים בין המארגנים והמשתתפים. על המארגנים להיות קשובים לצרכי החניכים ולפעול בהתאם באופן מידי. כאשר מתקיימים יחסים טובים ומעבר מידע רציף בין הצוותים, החזית המאוחדת שהם מפגינים מונעת את פיצול הקבוצות ל"אנחנו" ו"הם". לצורך זה אנו ממליצים להקציב זמן קבוע בסוף כל יום להערכה משותפת ולתכנון התוכנית ליום הבא. כאשר חניכים ומנחים מודעים למבנה התוכנית ולמטרותיה, הם יהיו מוכנים להשקיע יותר בהצלחתה (הרחבה בסעיף 9.2.1)

פעילויות המעבות גבולות בין משתתפים מישראל ומחו"ל

- ישנם נושאי שיחה ודיון שמטבע הדברים יגבירו את המחלוקות בין שתי הקבוצות והתבצרות בקבוצות לאומיות (מיהו יהודי, ההבדלים בין בני הנוער, יחסי ישראל תפוצות). בקבוצות דיון אלו גם השפה יכולה להיות מכשול לתקשורת, בעיקר בהרצאות פרונטליות ובשיחות במליאות גדולות אשר בהם תלמיד שאינו שולט בשפה ירגיש במבוכה ולא יצטרף לדיון.

- יתכן כי לאחר פעילות כזו יש לקיים פעילות חברתית או פיזית משותפת או דיון בקבוצות קטנות בכדי להפיג את המטען הרגשי שנוצר סביב דיון בנושאים אלו. לחליפין, לפעמים מוטב לערוך דיונים בקבוצות על בסיס קבוצת האם, על מנת לאפשר לחניכים להביע את רגשותיהם ותסכוליהם באווירה בה הם חשים בביטחון. חשוב לפתח רגישות להשפעה של כל פעילות על הדינמיקה החברתית ולהגביר את רגישות המנחים לביטויי אחדות או פילוג.
- לעומת זאת מצאנו שפעילות בקבוצות קטנות (שבירת קבוצות האם) בעלות מטרה משותפת לחניכי שתי הקבוצות (שיפוץ בתי זקנים, שיפוץ אנדרטאות, יצירת סמל עדכני לירושלים וכדומה) כאשר הדגש בהם הוא על עשייה פיזית ויצירתית (ופחות ורבליית) הצליחו להדק את הקשרים בין חניכי הקבוצות. אין אנו ממליצים להמנע מדיון בנושאים העלולים לגרום למחלוקת אך יש לדאוג להכנה מוקדמת של החניכים (ברמה התכנית והתרבותית). מומלץ שהנחיית הדיון תערך על ידי מנחה מנוסה וקשוב שיאפשר החלפת דעות ולא ניגוח בין חניכי הקבוצות.

חוסר רגישות למובן מאליו

- פעילויות מסוימות, למשל תפילות, טומנות בתוכן הרבה הבנות תרבותיות לא מודעות שיכולות להוות גורם מפריד בין שתי קבוצות הלאום. גם שפת גוף וסגנון דיבור שונה מאוד בין קבוצות הלאום. המתחים הקשים ביותר בין הקבוצות נוצרו סביב מוקדים אלו. יש להפוך את ההבדלים הללו למודעים על ידי שילובם בשיחות או בפעילויות המשותפות לשתי הקבוצות.

גילוי חוסר מעורבות של אנשי הצוות

- כאשר אנשי הצוות לא היו נוכחים בפעילויות, או כשהם עמדו מן הצד כאשר הפעילות בוצעה על ידי מדריך חיצוני או חניכים עצמם, הם היו פחות רגישים לדינמיקה של המפגש. מעבר לדאגה ללוגיסטיקה של התוכנית ולביטחון החניכים, למדריך תפקיד קריטי במדידת האקלים הרגשי ובוויסותו לצורכי הפריית הקשרים הבינאישיים בין שתי הקבוצות. את הרגישות הזו ואת הקשר בין מרכיבי תוכנית מסוימים לבין האפקט הרגשי האפשרי שלהם יש לטפח באמצעות הכנה מראש. יש לערוך ניתוח פרטני של התוכנית והדמיית התוכנית באמצעות משחקי תפקידים

בין המדריכים. יש חשיבות רבה למעורבותו של הצוות בכל שלבי המפגש (קביעת התוכנית, הכנה, הנחייה, השתתפות ונוכחות) (הרחבה בסעיפים 7.1.6, 7.2.6, 7.3.6).

המלצות נוספות ליחידה לתוכניות ארוכות, המחלקה לחינוך

- יש לבנות את היחסים בין הצוותים והמנהלים אל תוך מערכת בירוקרטית כך שהיא לא תהיה תלויה רק ביחסי חברות אישיים טובים בין הצוות, בייחוד בעידן המאופייין במעבר ל - outsourcing.
- יש לעודד שימוש בחומר התיאורטי והמעשי הרב שפורסם על ידי המרכז למפגשים בהכנת הקבוצות בישראל ובחוץ לארץ.
- יש לקיים ימי עיון והשתלמות לצוותים מישראל ומחו"ל אשר יתרמו להבנה טובה ומעמיקה יותר של מפגש. אנו ממליצים להזמין מומחים מהסוכנות ומחוצה לה שיציגו פנים חדשות ביחסי ישראל - תפוצות ובחינוך יהודי הרלוונטים לעבודה. בימי עיון אלו יש להקים צוותים שיפתחו כלים הדרכתיים, ובכך ילמדו מנסיונם של אחרים ויצרו אווירה של הפריה הדדית בין עובדי היחידה.
- יש להקים ולפקח על מאגר מידע וקשר עם חניכים, שליחים ונציגי תנועות. קיומו של מאגר מידע עשיר יתרום לגיוון ושיפור התוכניות על ידי איזון חוזר מתמיד. מאגר מידע זה יכול לשמש את ציבור השליחים ככלי שיווקי. על ידי הצגת בוגרי תוכניות וה"תיאורים החיים" מהחווייה בארץ תיווצר דינמיקה מתמשכת משנה לשנה.
- הערה: יש להתייחס בכובד ראש להשפעה השלילית של "בעיית הביטחון" על התוכניות החינוכיות אשר מציעה הסוכנות היהודית וארגונים חינוכיים נוספים. שיקולים ביטחוניים במפגש בין נוער ישראלי לנוער מחו"ל עלולים להופיע במישורים שונים כגורם אי שוויון: בשיחה על יחסי ישראל תפוצות, הקרבה למוות וסכנה קיומית מקנה לנוער הישראלי עליונות על הנוער מחו"ל. הביטחון הופך לגורם סמוי גם בבחירת אתר המפגש ובאופי הפעילות ותוכנה, וכן מהווה לעיתים קרובות תירוץ אולטימטיבי בפי המארגנים לחפות על כשלים ארגוניים לוגיסטיים (הרחבה בסעיף 8.3).

1. מבוא

נוער יהודי לא אורתודוקסי מארצות מערביות מתאפיין בהתחייבות נחלשת לישראל, ניתוק גובר ממוסדות יהודיים מסורתיים והתמעטות בידע ומחוייבות לעולם התוכן היהודי. בני הנוער מזדהים עם תרבות עממית גלובלית ובמידה שמתעניינים ביהדות, הם מחפשים חוויות אישיות אינטנסיביות ואינם פונים לפרקטיקות ממוסדות. באווירה זו, קודם חינוך לקראת Jewish Peoplehood, בכדי להקנות תחושת שייכות לקהילת גורל משותפת.

"חווית ישראל" קצרות טווח הוצעו כאמצעי חשוב להגברת ההזדהות עם ישראל ועם הקהילה היהודית הגלובלית. כחלק מ"חווית ישראל" שלהם, בני נוער מחו"ל משתתפים במפגשים מתוכננים עם נוער ישראלי. מפגשים אלו נועדו להפגיש נוער מחו"ל עם ישראל הלא מיתית, להפריך סטריאוטיפים ולהגביר הבנה הדדית והרגשת משפחתיות.

במחקרנו נבדוק שלושה מפגשים של קבוצות נוער וסטודנטים ישראליות שונות עם משתתפים צעירים מארה"ב ומבריטניה. שלושת המפגשים נערכו בחסות הסוכנות היהודית באביב ובקיץ 2001. אנו נבדוק את ההצלחות והכישלונות במפגשים אלו לאור המדדים בספרות הקיימת. נשווה את תוכניות ההכנה, המוטיבציות של המשתתפים, מנגנוני התכנון וכמה פעילויות מפתח בשלושת המפגשים. לאחר מכן נציע שכישלונויות במפגשים אלו, אשר בדרך כלל מייחסים אותם לאי ההבנות בין התרבויות או לטעויות לוגיסטיות, משקפות למעשה נושאים רחבים יותר. אנו מקשרים את המאורעות במפגשים לנורמות מוסדיות של העברת מידע וחלוקת אחריות בין מחלקתית בתוך הסוכנות, ובין הסוכנות לארגונים יהודיים מחו"ל. יותר מזאת, אנו טוענים שחלק מהכשלים בפעילויות בני הנוער ובתכנון מנהלי, נובעים מעמדות אידיאולוגיות סמויות של משתתפים ואנשי צוות מישראל ומהתפוצות זה אל זה.

2. שינויים במיתוסים ובפרקטיקות של יהדות התפוצות

בשני העשורים הקודמים התרמת כספים והפגנת תמיכה פוליטית לישראל ירדו בחשיבותם באגידות של יהדות ארצות הברית ובריטניה (Heilman 1996, S.Cohen and Eisan 2001, Waxman 1996). לעומתם חינוך יהודי הפך למוקד דאגה ועניין בקרב יהודי התפוצות. "ישראל" יכולה לשווק את עצמה כמשאב חינוכי חשוב עבור הזהות היהודית בתפוצות. אך בכדי לקצור הצלחה, עליה להוכיח למנהיגות יהודית ביקורתית בתפוצות שהיא מסוגלת להציע תוכניות העונות לצורכיהם, תוכניות שיוכלו להגביר התערבות והמשכיות יהודית. מאחר שהפער בין החיים

היהודיים של הישראליים לבין אלו של יהודי התפוצות הולך וגדל (Liebman and Cohen 1990) משימה זו אינה פשוטה כלל.

יותר מזה, מנהיגי יהדות התפוצות והתורמים הגדולים קשורים לישראל באמצעות מיתוסים וזיכרונות שהדור הצעיר אינו שותף להם. רוב "הדור הישן" חווה את תחושת החרדה הקיומית שקדמה לפרוץ מלחמת ששת הימים ואת הניצחון (שנתפס בתפוצות כניסי) שהפך את מדינת ישראל למרכז האגידה של יהודי התפוצות. חלק גדול מאותה קבוצה הנם בני מהגרים בעיקר ממזרח אירופה או ניצולי השואה. אחוז גדול מהם מבקרים בבתי כנסת בתכיפות וקבלו חינוך יהודי אינטנסיבי. מעטים בלבד נשאו לבני זוג לא יהודיים, וחלק גדול מחבריהם הם יהודיים. לחלק גדול מהם בני דודים ראשונים או משפחה קרובה אחרת המתגוררת בארץ. לעומתם, עבור רוב בני הנוער היהודים האמריקאים והבריטיים זיכרונות אלו הם בגדר נחלת העבר. רובם אזרחי ארצות הברית או בריטניה מדור שלישי או רביעי וקשריהם המשפחתיים עם "צברים" ישראליים הם מועטים.

3. שינויי כיוון בחינוך יהודי ציוני

שינויים בזהות יהודית בתפוצות הביאו לתמורות בדגשים בחינוך יהודי ציוני. המצע שקרא לגיוס אידיאולוגי לעלייה הוחלף בשיח המתמקד בשותפות, חיזוק התודעה היהודית והתחייבות לקהילה. הציונות בגלגולה הקודם דגלה ביצירת "יהודי-חדש" וניתוק הקשרים עם ההורים הביולוגיים בגולה, כל זה למען הגשמת החזון הציוני-חלוצי. לעומת זאת, הציונות העכשווית מרבה להשתמש בדימוי של העם היהודי כמשפחה מורחבת. השיח הציוני מנסה להעמיק את המחויבות של יהודי התפוצות ל"כלל ישראל". בו זמנית, השיח הציוני מנסה גם להציע ליהודים מערביים שתופסים את זהותם במונחים אינדיבידואלים, אפשרויות להגשמה עצמית.

ההנחה היא שישראל כאוצר של סמלים מיתיים יהודיים (נופי התנ"ך וההיסטוריה היהודית) וכמקום המגורים של רוב יהודי בעל מודעות יהודיות גבוהה, מסוגלת להציע חוויות יהודיות רבות ליהודים מהתפוצות. ארגונים ציוניים הכירו בכך שחיזוק מערכות חברתיות יהודיות, משפחתיות יהודית ותודעה יהודית גורם לחיזוק הקשרים עם ישראל. לדוגמא, ניתן להסביר את הקשרים החזקים של יהודים אורתודוקסים לארץ כתוצאה מקיום רשתות חברתיות יהודיות צפופות, הידע היהודי העמוק שלהם והתמסרותם למסורת יהודית. כמו כן, הקשרים הטובים יותר של יהודים בריטיים לארץ לעומת יהודים אמריקאים הם גם תוצאה של נוכחותה של קהילת עולים בריטיים גדולה יותר באופן יחסי מזו של אמריקאיים. לכן, משפחתיות יהודית ותמיכה בישראל הולכים בד בבד.

4. החשיבות של "Israel Experience" ו"מפגשים" בחינוך יהודי ציוני

חווית הסיור בישראל היא צורה המושכת את הנוער העכשווי המחפש אחר חוויה אינטנסיבית אישית והמזדהה עם קהילה בינלאומית. המעבר מהבית המוכר ל- "Center out there" (Turner 1978), מקום בעל משמעות המנותק מהחיים היום-יומיים, מאפשר טרנספורמציה וגילוי עצמי. נסיעות אלו הדומות במידה מסוימת לעליה לרגל, יוצרות תחושת אחדות ומיזוג בין אלו שלא הכירו קודם לכן. הטיול לישראל מסוגל לייצור בקרב יהודים מקהילות שונות תחושת שייכות לקהילה קיומית משותפת (Mittelberg, 1999).

היהודים המגיעים לארץ במסגרת הסיורים המאורגנים, ברובם מחויבים ליהדות אך עם זאת לעיתים הידע היהודי שלהם מוגבל. ברוב ה- Israel Experience מוצגת ישראל באמצעות מיתוסים אשר חלקם עבר עליהם הכלח. אנתרופולוגים אשר בדקו את נסיעות בני נוער לארץ (Heilman, in print; Goldberg, in print); ציינו שישראל מתפקדת כבמה שעליה משחקת קבוצת יהודים אמריקאים את דרמת "היהדות שלנו", דרמה מנותקת לגמרי מההוויה הישראלית. המפגשים, שבהם נתמקד במחקרנו, הם "מאורעות חינוכיים מובנים לפגישות בין קבוצות ישראלים לקבוצות יהודים מן התפוצות" (Ezrachi 1994). במחקרנו, המפגשים הם מודולה חינוכית בתוך תכנית מורחבת להכרת הארץ והיהדות. השתתפות במפגשים מאפשרת לבני הנוער לפגוש במציאות היום יומית של ישראלים בני גילם ובכך לחזק את הרגשת המשפחתיות היהודית. מחנכים רבים הדגישו את הצורך בשילוב מפגשים ב- Israel Experience (Chazan¹ 1994, Bar-Shalom 1998, Ezrachi, and Sutnick 1997). מסמך שפורסם לאחרונה על ידי מנהלי המחלקה לחינוך בסוכנות היהודית, הממליץ לקבוע מפגש כחלק אינטגרלי בכל ביקור של נוער יהודי בארץ. מפגשים אלו יוכלו גם לשמש אפיק חדש לזהות ישראלית בעידן של דעיכת מיתוסים לאומיים וירידת ערכם של גיבורים לאומיים (בילו ובן ארי 1997). השתייכות למשפחה יהודית בינלאומית וקוסמופוליטית (מערבית ברובה) יכולה להוות חלופה מושכת לתרבות גלובלית כללית.

---

¹ The good trip includes active contact with young Israelis. The good trip is not solely concerned with "The good trip enables teenagers from abroad to meet and spend time ...historical sites, monuments and edifices Such experiences are critical for strengthening the feeling of Jewish unity and ...with Israeli teenagers (Chazan 1994: 18)."peoplehood in teenage yeas

5. מה יוצר מפגש מוצלח?

ספרות רבה עוסקת במפגש בין תרבותי, בקונטקסט של קבוצות בקונפליקט. חלק מהמחקרים התמקדו בחקירה אמפירית של משתנים המעורבים בחווית המפגש כמו דעות קדומות ונכונות ליחסים (Amir, 1976) במחקרים אחרים נותחו תהליכי אינטראקציה המתרחשים במפגש (כץ וכהנוב, 1990). מחקרים נוספים התמקדו במידה בה האינטראקציה משפיעה ומשנה סטריאוטיפים אשר חברי הקבוצות מחזיקים. אמיר הפריך את ההנחה המקובלת כי עצם המפגש בין תרבויות שונות גורם לשיפור עמדות כלפי האחר. בתנאים שליליים, הסטריאוטיפים והעמדות השליליות רק מתחדדים. לשם הצלחתו של מפגש אמיר מצביע על התנאים הדרושים הבאים:

1. היחס כלפי כל באי המפגש חייב להיות שוויוני.
2. המפגש אמור להיערך בין חברי קבוצת רוב ובין חברי מעמד גבוה בקבוצת מיעוט.
3. האווירה החברתית צריכה לעודד מפגש חיובי.
4. על המפגש להיות יותר אינטימי מאשר מבוסס על קבוצות.
5. על המפגש להיות מהנה.
6. על המשתתפים לפעול יחד בפעילויות משמעותיות ולחתור למטרות דומות (Amir מתוך בר-שלום, 2000: 146).

פינדלינג-אנדי וספקטור ערכו סקר של מפגשים בין קבוצות של נוער יהודי מהתפוצות לבין קבוצות של צעירים מישראל. מפגשים אלו התקיימו במהלך תוכנית קיץ בת כחמישה שבועות שבהן נוער מהתפוצות ביקר בארץ במסגרת ה"חוויה הישראלית". משך המפגש אינו קבוע ובדרך כלל הוא נמשך מספר ימים. (פינדלינג – אנדי וספקטור 5: 1997) לצורך המפגשים הוקם גם מרכז מיוחד "מפגשים" שהכשיר אנשי צוות למפגשים. לדעתם, מטרת המפגשים הוא לפתח ולטפח קשרים בין צעירים מישראל וצעירים מהתפוצות באמצעות מפגשים ישירים ביניהם. אנשי המרכז מאמינים שהיכרות מעמיקה בין שתי הקבוצות עשויה לתרום לחיזוק תחושת שייכות ומחויבות של נוער מהתפוצות לעם היהודי, ואילו לצעירים הישראליים תרומת המפגש היא לבחינת זהותם היהודית. הסקר שערך אריק כהן על מפגשים אלו מציין הצלחה בהקטנת מספר הסטריאוטיפים שהיו לבני הנוער האמריקאיים (Cohen, 1996).

יהודה בר-שלום במחקרו על מפגשים בין נוער מחו"ל לנוער ישראלי עמד על המורכבות של המפגשים האלו והציע תנאים למפגש מוצלח. במפגשים אלו, שתי האוכלוסיות נמצאות בקונפליקט ביניהן. בין מקורות לאי שוויון שעלולים לעורר קונפליקט במפגש כזה, ניתן לציין את הנקודות הבאות:

1. הלא ישראליים הם תיירים, הישראלים הם בני המקום.

2. המפגש מתנהל באנגלית, שפה שנייה לישראלים, והדבר עלול להביא לבעיות תקשורת.

3. עבור הלא ישראלים המפגש הוא רק עוד חוויה אחת משלל החוויות של "החוויה הישראלית", עבור הישראלים, המפגש עשוי להיות אחד משיאי הקיץ.

4. לפני התרחשות המפגש, הלא ישראלים כבר הספיקו בדרך כלל לייצור זהות של קבוצה, ואילו הישראלים מתחילים לעיתים להכיר אלה את אלה במסגרת המפגש (בר-שלום, 147: 2000).

בר שלום מוסיף כי המפגש בין הנוער מחו"ל לנוער הישראלי אינו מפגש בין תרבותי רגיל. מאחר שהוא מפגיש שתי קבוצות אשר חולקות היסטוריה, טקסים ומיתוסים דומים, אבל מפרשות אותם פירוש שונה, כחברים בקהילת רוב במדינה ריבונית יהודית, או כחברי מיעוט בחברה פלורליסטית.

במילים אחרות, בדומה למפגשים אחרים, משתתפים נכנסים אל תוך קבוצה חדשה כשהם מלאים חרדות וגם מודולות המפגש יכולות להגביר חרדות כאלה. אך ייחודה הוא בכך שבין חברי הקבוצות קיים קשר סימבולי מסוים - היהדות. לכן ניתן לומר שכל המשתתפים נכנסים למפגש בתערובת של ציפייה וחסדנות. בר שלום מצא שהסמלים שחברו את בני הנוער הישראלי עם הלא ישראלים, ושעוררו הזדהות בין הקבוצות, הם סמלים השאובים מהתרבות המערבית הגלובלית. הנושאים היותר משמעותיים, כמו יהדות, ציונות ויחסי ישראל תפוצות, נטו לעורר מחלוקת. נמצא שתרבות מערבית-גלובלית מקרבת את בני הנוער אלה אל אלה, וערכי היהדות עושים את ההפך.

היהדות מתפרשת פירוש שונה בתפוצה ובישראל. פירושים שונים אלה יוצרים מתחים ואי הבנות מעת לעת. המפגש מביא את הלא ישראלים למודעות שהיהדות של הישראלים שונה שינוי עמוק מאוד מיהדותם הם. הישראלים מופתעים לגלות קבוצה של אנשים אשר מרגישים כיהודים אך מבטאים את יהדותם בצורה שונה כל כך. אך במקרים שבהם המפגש הצליח לייצור אווירה של קהילה אחת מאוחדת, דומה שהנוער הישראלי היה מוכן יותר לקחת את הסיכון החברתי של התעסקות בהתנהגויות ריטואליות שהן חדשות בעבורו. אחד המוקדים הבולטים ליצירת עניין משותף בנושאים יהודיים, הוא זיכרונות שליליים של רדיפה ואניטישמיות. בר שלום מציע לנצל בעתיד את המפגש כדי לאפשר לנוער לחפש מוקדי זהות משותפים המבוססים על מיתוסים חיוביים ויצירתיים, לעומת מיתוסים שליליים וריאקטיביים. על אף אזהרותיו בנוגע לכשלים במפגש הוא סבור שתכנית כמו מפגשים עשויה לשמש דרך חיובית ליצירת קשר בין מנהיגי העתיד של יהדות המערב ובין יהדות ישראל, תוך חיפוש אחר משימות משותפות של יצירה ואחריות (בר-שלום, 2000).

Kujawski (2000) מגדירה את מטרת המפגש כבנייתם של יחסים בין אישיים along cross

cultural lines. היא מתמקדת במפגש בין האינדיבידואלים וטוענת שעל מנת להפיק את המקסימום מן

המפגש, על המשתתפים לשתף זה את זה בנרטיבים האישיים שלהם. קוג'אוסקי בוחנת במחקרה את הדינמיקה במפגשים, ומציינת שתוכנית המפגש המובנית אינה לוקחת בחשבון את הקשרים שנוצרים בין המשתתפים במפגש. היא מצאה שכאשר דנו והתייחסו לנושאים דוגמת: חוק השבות, עליה או שירות צבאי, תבנית הפעילות יצרה מצב בו המשתתפים נטו לקחת צד בדיון שהתבסס על אזרחותם. פעילויות אלו, טוענת קוג'אוסקי פוגעות בקשרים החברתיים המתהווים במקום לחזקם. לכן יש לשלב פעילויות לא מובנות שיעודדו את המשתתפים להתייחס אחד אל השני כאינדיבידואלים ולא כמייצגי קבוצות. את התובנות האלו ניישם בהמשך המחקר.

6. מסגרת המחקר האתנוגרפי ומגבלות השיטה

התבקשנו על ידי מנהל היחידה למחקר ופיתוח במחלקה לחינוך לערוך מחקר המתמקד בפעילות היחידה לתוכניות ארוכות (LTP) של המחלקה לחינוך של הסוכנות היהודית. היחידה למחקר ופיתוח הוקמה כחלק מתהליך של שיפור התוכניות והתאמתם לצרכים המשתנים של הקהילות היהודיות בחו"ל, והגדלת מספר המשתתפים בתוכניות השונות. עובדי הסוכנות היהודית מקנאים בהצלחתם של מוסדות החינוך האורתודוקסים, קרי הישיבות והאולפנות, בגיוס תלמידים רבים מהתפוצות, ושמו להם כמטרה להעלות באופן דרסטי את מספר המשתתפים בתוכניות הארוכות. במהלך השנים האחרונות, המחלקה לחינוך עובדת בשיתוף פעולה רב יותר עם מחלקות סוכנותיות וארגונים חיצוניים לה. מקבלי ההחלטות במחלקה הציבו לעצמם כמטרה להפוך את ה-LTP למרכז משאבים אנושיים וחינוכיים אשר יתאם וירכז תוכניות, וימסור אותן לקבלנים מבצעים. החלטנו למקד את המחקר במבנה ובתהליך קבלת ההחלטות ביחידה, בקשרים בין LTP לבין ארגונים יהודיים בתפוצות וביכולתם של LTP לתפור תוכניות המותאמות לציבורים שונים. בקשנו לבדוק את האפקטיביות של מרכיבים תוכניים מסוימים בתוך התוכנית הכוללת, הכנת המשתתפים ו-Follow Up לאחר חזרתם הביתה. העלנו גם כמה הצעות לשיפור ופיתוח עתידי. במקום לערוך סקר רחב של העשייה של LTP, התמקדנו בשלוש קבוצות שערכו מפגשים. לדעתנו, מעבר לחשיבות המפגשים בבניית התחייבות לקהילה, ניתן ללמוד רבות על תפקודו של LTP ממחקר המפגשים. ניתוח המפגשים אף משך את תשומת לבנו לעמדות סמויות בתפיסת היחס בין ישראל לתפוצות.

תצפית משתתפת, מתודולוגיה ומגבלותיה

המעלות והחסרונות של שיטת התצפית המשתתפת בחקר נסיעות בני נוער לארץ הוצגו על ידי סם

היילמן במחקרו על חווית הקיץ של "יהודה הצעיר":

"The methods of ethnography... are meant to allow a reader to gain both a sense of the blood and tissue of the life described as well as gain some analytic understanding of what is at stake and underlies that life... Ethnography, however, is limited, for it is highly specific, affected directly not only by the particular setting and people observed but also by the unique character and background of the observer. Thus what results *may* be generalizable to other similar situations, but such generalizability is by no means certain... It is, in the final analysis, up to the informed reader of the ethnography to decide whether the portrait provided is like any other or one of a kind.

"The possibility of drawing broad conclusions from a single case is of course the subject of much debate about the merits of using ethnography, and perhaps its essential criticism. In reply I will quote anthropologist Clifford Geertz, who once eloquently noted,"seeing heaven in a grain of sand is not a trick only poets can accomplish." One can sometimes understand the bigger picture better by having a clearer view of the little one. Second, the interpretive understanding of the general that is made possible by delving in the substance of the particular is often far more complete than even the most far-reaching surveys of large masses of cases. Finally, the methods of ethnography and participant-observation offer a sense of the subjective experience which no other documentary or even comparative approach can rival" (Heilman, in press).

הצטרפנו אל המפגשים השונים בתור תצפיתנים, ליווינו את המשתתפים (מקבלי ההחלטות, הצוות ועד החניכים) לאורך כל תהליך המפגש. בנוסף, חלקנו שאלונים לחלק ממשתתפי המפגשים (שאלות פתוחות וכמותיות), נכחנו בפגישות המקדימות לעריכת המפגש ובפגישות שסיכמו את המפגשים שנערכו. ראינו אנשי מפתח – עובדי המחלקה לחינוך, שליחים ונציגי הארגונים בחו"ל.

תכננו להשוות מפגשים של שלוש תוכניות בחסות ה-LTP והמחלקה לחינוך. אך כתוצאה מהמצב הביטחוני החמור לא הגיעו קבוצות בקיץ ונאלצנו להתמקד בקבוצה צעירה יותר בני 16 בחווית

קיץ קצרת מועד. בקבוצה זו התוודענו למרכיב שהפך לחשוב במיוחד בשנה שעברה וימשיך להשפיע על המפגשים בכלל ועל תוכניות חינוכיות בעתיד בכלל: סידורי הביטחון החמורים.

צוותי המחלקה לחינוך ו - LTP, שעמד במוקד מחקרנו, שיתפו פעולה, מסרו לנו מידע, חיכו לשמוע מאתנו ולהגיב לרישומינו. שליחים, נציגי תנועות נוער ועובדי ארגונים ומחלקות אחרות בסוכנות הקדישו לנו מזמנם. לעומתם, סוכנים שלא היו קשורים ישירות ל - LTP (למשל נועם) היו קצת חשדניים. הם סירבו לאשר את השתתפותנו כתצפיתנים במחנות הנוער, והרשות להצטרף לקבוצה מתנועת נועם הוענקה לנו ברגע האחרון. כתוצאה מכך, לא יכלנו לראיין את המדריכים או המנהלים קודם למפגש. על אף שנהננו מקשרים קודמים טובים עם משרד "נסיעה", המדריכה שלהם היתה חשדנית ורק כעבור זמן הסכימה לחלוק איתנו מידע. מדריכי נועם אנגליה ונועם ישראל חשדו בהתחלה מנוכחותו של מבוגר נוסף במסע אך העובדה שהקבוצה שלהם היתה מושא של מחקר אקדמי החמיאה להם וגרמה לשיתוף פעולה. צוות מכון מס"ע וצוות WUJS (גם מאחר שהכירו את צוות התחקרנים) שיתפו פעולה לאורך כל תהליך המחקר, והתעניינו בתוצאותיו.

צוות מכינת מיצר שיתף פעולה במידה רבה אך לא הראה התעניינות בתוצאות המחקר. בקשר למשתתפים, במקרה של חניכי נועם התצפיתן המבוגר מהם בהרבה גרם לאי נוחות בהתחלה, אך עם הזמן למדו להתעלם מנוכחותו בדרך כלל. כמה משתתפים פנו אליו בבקשה לחלוק את דעותיהם ושמחו לספר את התרשמותם מהמפגש לבן אדם מבחוץ. כמורה דרך ותיק היה קשה לתצפיתן לשמור על מרחק כאשר תוכניות נכשלו כתוצאה משיפוט גרוע מצד המדריכה.

במקרה של מכון מס"ע ו - WUJS הקבוצה היתה גדולה, הטרוגנית ומורכבת ממשתתפים רבים שלא הכירו אחד את השני, היה מספר גדול של אנשי צוות, ולכן לא סומנו כמשקיפים. במידה ונודע למשתתפים על תפקידנו, הם הביעו התעניינות ושיתפו פעולה, הרי הם עצמם סטודנטים. בנוסף, התחקירנית עבדה כרכזת מכון מס"ע בעבר והכירה חלק גדול מהסטודנטים.

במקרה של המשתתפים במפגש בין חניכי תנועות בריטיות (AJ6, מכבי ו - BBYO) וחניכי מכינת

מיצר, גם במקרה הזה החניכים שיתפו פעולה במידה רבה עם התחקירנית (חלקם על בסיס היכרות קודמת).

7. שלושת המפגשים

במסגרת עבודתנו בדקנו מפגשים בין שלושה צמדים של קבוצות. בכל שלושת המקרים המפגש היווה יחידה מובנת בתוכנית הכללית. המפגש התקיים לתקופה שבין יומיים עד לשישה ימים, והיה חלק מה – Israel Experience עבור המשתתפים מחו"ל².

1. חניכי תנועות בריטיות (מכבי, AJ6 ו- BBYO) השוהים בארץ במסגרת שנת הכשרה וחניכי המכינה הקדם צבאית (חילונית) מיצר.

2. סטודנטים מחו"ל שהשתתפו בסמינר מכון מס"ע וסטודנטים ישראלים המשתתפים בתוכנית "מראות" של WUJS (ארגון הסטודנטים היהודי העולמי).

3. נוער בני 16 מתנועת הנוער נועם אנגליה וחבריהם מתנועת הנוער נועם ישראל.

7.1 מפגש מיצר ובריטים (AJ6, מכבי ו- BBYO)

המפגש שבו צפינו נערך ב- 29.3.01-31.3.01 במכינת מיצר, רמת הגולן.

7.1.1 תיאור המסגרת הארגונית מנהלית

שנת ההכשרה של תנועות הנוער הבריטיות המוזכרות לעיל נמצאת באחריות חינוכית ולוגיסטית של מספר גורמים ביניהם ה – UJIA (United Jewish Israel Appeal), היחידה לתוכניות ארוכות (של המחלקה לחינוך, הסוכנות היהודית לארץ ישראל) ונציגי התנועות בחו"ל ובארץ (ביניהם המקשרים – תפקידם מוגדר כחוליה המקשרת בין החניכים המשתתפים בשנת הכשרה לבין התנועות בחו"ל). במהלך שנת ההכשרה מעורבים גורמים וארגונים נוספים אשר מופקדים על חלקים שונים בתוכנית ההכשרה השנתית.

שנת ההכשרה של חניכי התנועות הבריטיות מורכבת ממספר חלקים :

*מכון למדריכי חו"ל: כ- 4 חודשי הכשרה ולימוד אינטנסיבי בקריית מוריה בירושלים (11.1.01-4.9.00).

*פרויקט של "שותפות 2000"- כ- 4 חודשי התנדבות בצפון הארץ (11.1.01-14.4.01).

* גדני"ע או "שר-אל"- כ- 3 שבועות (15.4.01-27.4.01).

* My Dream - כחודש בה בוחר חניך מקום בו הוא מעוניין להתנדב (29.4.01-30.5.01).

*סיכום שנת ההכשרה - סיכום מכון (31.5.01-3.6.01), סיכום תנועתי (4.6.01-7.6.01)

---

² מפגשים אלו שונים מתוכניות כמו: "שורשים" או "Nesiyah Summer Experience 2001", שם המפגש מתקיים לאורך כל התוכנית.

7.1.2 תיאור הקבוצות

במפגש השתתפו 18 חניכי התנועות הבריטיות. אלו משתייכים לשלוש תנועות נוער שונות:

*תנועת "מכבי": תנועה כלל עולמית, ציונית יהודית. מורכבת ממועדוניים חברתיים ומרכזי ספורט ברחבי העולם. מארגן פעילויות של מנהיגות חברתית וחינוכית לחברים ומשתמש בספורט כאמצעי למשיכת אלפי יהודים צעירים. חניכיה עוברים תהליכי הכשרה לתפקידי הדרכה בתנועה (לפני שנת ההכשרה, במהלכה ואחריה). מטרת שנת ההכשרה היא להכשיר מנהיגים צעירים לתפקידי מפתח בקהילה – קרי במועדונים התנועתיים.

*תנועת הנוער בני ברית (BBYO): תנועת נוער ציונית יהודית א – פוליטית הדוגלת בפלורליזם דתי. התנועה מודרכת ומונהגת על ידי החניכים והבוגרים, למעט תפקידים מעטים. חניכי התנועה ובוגריה דוגלים בפעילות קהילתית ענפה, ומשקיעים רבות ביצירת והעמקת הקשר עם הקהילה.

*תנועת AJ6: תנועת נוער יהודית ציונית א – פוליטית, שמטרתה לבנות מסגרת יהודית עבור תלמידים הלומדים בבתי ספר לא יהודיים. בין שאר הפעילויות מדריכי התנועה יוצרים קשר עם תלמידים יהודיים ומשתפים אותם בפעילויות התנועה (סמינרים דו-שנתיים ומחנה קיץ). זהו ארגון המספק פעילויות ושירותים מגוונים לחבריו. משימתו לחנך ולפתח חיים יהודיים בבתי הספר, בקמפוס ובקהילה.

ניתן לאפיין את הקבוצה כקבוצה הטרונגנית. לחבריה רמות שונות של דתיות, אחריות ומחויבות לתנועות בפרט ולשנת ההכשרה ככלל. חברי הקבוצה מכירים זה את זה. במהלך שנת ההכשרה החניכים חיים יחדיו כקבוצה אחת, ובחלק מהתוכנית כל תנועה חייה באופן עצמאי. קיים מתח בין חבריה השונים של הקבוצה, יריבויות על כוח וקבלת החלטות, אך עם זאת קיימת תחושה של קהילת אם משותפת ומחויבות זה לזה. קבוצת החניכים הבריטיים כולם בני נוער בוגר בני 18-19 המעורב בחיי הקהילה היהודית בבריטניה, ובעלי תחושת אכפתיות ואחריות כלפי הקהילה. רוב רובם בסוף שנת ההכשרה תופסים תפקידי מפתח בתנועות הנוער ובקהילות היהודיות. עבור כל החניכים הבריטים זה אינו הביקור הראשון בארץ.

החניכים הישראלים כאמור הנם חניכי המכינה הקדם צבאית(חילונית) מיצר. במהלך המפגש

נכחו במכינה כ – 37 חניכים, אך מספר קטן יותר השתתף במפגש בצורה פעילה. קבוצת הישראלים הטרונגנית ביותר: החניכים הישראלים הגיעו אל המכינה מאזורים ומצורות התיישבות שונות בארץ (ערים גדולות, קיבוצים, עיירות פיתוח ומושבים). בקווים כללים ניתן לאפיין את החניכים כנוער בוגר בני 18-19 אשר לקחו חלק פעיל במסגרות לא פורמליות במהלך תקופת הלימודים בתיכון (תנועות נוער,

מועצת תלמידים וכדומה). החניכים הישראלים משתתפים בתוכנית המכינה הקדם צבאית ממניעים שונים: שנת חופש, סקרנות, רצון בהיחשפות לידע אחר, רצון בהתפתחות חברתית, חווית תיקון מבחינה חברתית, רצון לעשייה והתנדבות בקהילה, חוויה, ניקוי ראש לפני השירות הצבאי וכדומה.

תוכנית המכינה הקדם צבאית כוללת לימודים בתנאי פנימייה ביישוב מיצר. תוכנית הלימודים נעה בשני צירים. ציר ראשון - לימוד לאורך השנה ע"פ נושאים (זהות יהודית, זהות אישית, עם ישראל, יהדות וגזענות, גלות וגאולה, זרמים ושיטות ביהדות ועוד). ציר שני - קורסים קבועים שמועברים על ידי מרצים. מטרת הקורסים לבנות אצל החניכים השקפת עולם בסיסית ויסודית בנושאים השונים (הקורסים המוצעים: מבוא למחשבת ישראל, מעגלי זמן וחיים בחברה הישראלית, מנהיגות, מושגי יסוד ביהדות ועוד).

מתוך חוברת המכינה:

ימכינת מיצר תהא נושאת הדגל של תנועה רוחנית ששמה לה כעיקר לבנות בעם ישראל שכבה חברתית חדשה שתוביל את עם ישראל לגיבוש מחדש סביב ערכי הציונות העכשוויים תוך התבססות על מורשת ישראל ועל עברנו ההיסטורי מהם אנו יונקים.

המטרה: פיתוח דור מנהיגות בעם ישראל. הגדרת המטרות במישור הציבורי: המכינה תהווה בית יוצר לחזון הציונות המתחדשת ותפעל להפצתו, המכינה תפעל לאיחוי הקרעים בעם ישראל. המכינה תפעל בתחום התרומה לקהילה באופן קבוע ושיטתי.

הגדרת המטרות במישור האישי: חיבור החניך אל ערכי עם ישראל, גיבוש השקפת עולם יציבה, בניית אישיות ערכית ומוסרית, פיתוח אישיות מנהיגותית בעלת אחריות ציבורית ובעלת תחושת שליחות, הכנה נפשית ופרקטית לצבא ולחיים" (מכינת מיצר לפיתוח מנהיגות חברתית).

7.1.3 הכנה

חניכי התנועות הבריטיות, על אף ההכנה שעברו, ידעו מעט מאוד על תוכנית המפגש. בהתחלת המפגש המדריך (של היחידה לתוכניות ארוכות, המחלקה לחינוך, הסוכנות היהודית) פנה אל החניכים בשאלה: "הסבירו לכם מה אנחנו הולכים לעשות? והתשובה החד משמעית היתה: "לא!!!". גם חניכי מכינת מיצר הישראלים עברו הכנה מועטה לקראת מפגש בין תרבותי. ההכנה המועטה של החניכים באה לידי ביטוי באי ההתאמה ללבוש בערב שבת, מבוכה והערות ביחס לריטואל קבלת שבת והבדלה (שהונחתה על ידי החניכים הבריטיים) בין היתר. גם צוות המכינה לא היה מעורב בהכנת המפגש (פירוט בטבלה).

7.1.4 ציפיות מהמפגש

חניכי התנועות הבריטיות: תגובות שכיחות לשאלה "מה היו ציפיותך מהמפגש?" היו: "לא מבין את הרעיון - המשפחות המאמצות שיש לנו זה לא אותו רעיון? אני כלל לא מצפה למפגש הזה - זה לא משהו שאני באופן אישי נהנה ממנו". לסיכום ניתן לומר כי החניכים הבריטים לא ציפו להרבה מן המפגש עם החניכים הישראליים. גם חניכי מכינת מיצר הביעו ציפיות נמוכות מן המפגש. חלק גדול מהחניכים הישראליים הביעו חוסר רצון להשתתף כלל, ורבים לא השתתפו.

7.1.5 תיאור המקום ועיתוי המפגש

המפגש נערך במכינת מיצר הנמצאת בתחומי יישוב מיצר ברמת הגולן. החניכים הבריטים לנו בחדרי הישראליים (ממוצע של כ - 4 חניכים בחדר, 3 ישראליים וחניך בריטי), ההרצאות וקבוצות הדין נערכו במה שקרוי "המליאה" (חדר גדול באופן יחסי בו נערכים השיעורים של חניכי המכינה, הכיסאות מסודרים בצורת מעגל), ובחדרים הסמוכים לו (ספריית המכינה וחדר בו מוצגות עבודות האומנות של חניכי המכינה). עצם שהותם של החניכים האנגלים במכינה קדם צבאית בשטח רמת הגולן לא הועלתה כנושא.

מתקבל הרושם שעבור שתי הקבוצות עיתוי המפגש הנו בעייתי במידה מסוימת. חניכי מכינת מיצר חזרו ביום רביעי (המפגש החל ביום חמישי) מטיול נודד שערך מספר ימים. כפי שאחד החניכים העיד "טיול הישרדות ממש קשה, אנחנו גמורים". במהלך המפגש כ- 10 חניכים ישראליים השתתפו ב"גיבושים" ליחידות מובחרות בצה"ל, ועדכנו את היתר בטלפונים הניידים במהלך השבת. עבור החניכים הבריטים, המפגש התקיים בסוף השבוע האחרון בכרמיאל ובשלומי. החניכים הבריטים הביעו רצון להפרד מהמשפחות המאמצות, מהחברים החדשים שרכשו בערים וגם לתכנן את ה"חופש" הארוך שלפניהם לאחר תקופת התנדבות ממושכת. שתי הקבוצות הביעו חוסר שביעות רצון מעיתוי המפגש שנקבע על ידי מדריכי הקבוצות.

בנוסף, כל קבוצה נמצאת בשלב אחר בתהליך הכשרתה. עבור החניכים הבריטים, רוב "שנת ההכשרה" כבר מאחוריהם, הם מגובשים בינם לבין עצמם ונמצאים לקראת סיום התוכנית. ואילו החניכים הישראליים נמצאים בשלב מכריע יחסית עבורם בקבוצה. החניכים עושים מאמצים להגדיר את מקומם בקבוצה, ומתפתח מאבק על שליטה, כוח ועל תהליך קבלת ההחלטות. לכן יהססו לצאת כבודדים בקריאת תיגר על תרבות הקבוצה. החניכים הישראליים נמצאים בשלבים יחסית מוקדמים בתוכנית, וכפי שהמדריכה שלהם העידה, "הם רק עכשיו מתחילים להבין מה הולך לקרות בשנה הזו".

7.1.6 צוות מלווה במפגש

צוות מכינת מיצר – מנהל המכינה הרב אביה רוזן לא היה מעורב. המדריך החברתי – נכנס לפעילות אחת ב"מליאה". הוא יצא לאחר כמה דקות עם חיוך נבוך על פניו ואמר לחניכים הישראליים שישבו לצידו שאינו מבין מילה באנגלית. המדריכה של הישראליים נכחה בפעילויות מסוימות בלבד במהלך המפגש (בעקבות מחויבות מוקדמת - תורנות חליבת פרות) . מדריך חברתי (שהוא גם המורה לפילוסופיה) המתגורר בשטח המכינה לא נכח באף אחת מן הפעילויות במהלך המפגש.

צוות הבריטים - המדריך (מטעם היחידה לתוכניות ארוכות) – נכח בכל הפעילויות במהלך המפגש, לקח חלק אקטיבי בהנחיית המפגש, וסיכם את המפגש. הוא דרש מהחניכים הבריטים נוכחות מלאה בכל פעילויות המפגש. בדרך כלל מותר לחניך להעדר משלוש פעילויות במהלך השנה, מעבר לזה ינוף ואף עלול להשלח הביתה. החוק הוא: Three Strikes and you're out. לחניכים שלא רצו להשתתף במפגש הבהיר המדריך: "This Mifgash is worth three Strikes".

7.1.7 תיאור המפגש (תיאור מפורט בנספח מספר 1)

לאחר היסטוריה של מפגשים משותפים³ נערך מפגש של שלושה ימים במכינת מיצר, ביתם של החניכים הישראליים. המפגש החל בטיול משותף בנחל זקי כאשר התקיימה אינטראקציה מצומצמת בין שתי קבוצות החניכים. עם סיום המסלול נסעו החניכים למיצר ושם חולקו המתארחים בין חדרי המארחים הישראליים. לאחר זמן חופשי להתארגנות ולמנוחה נסעו החניכים לטבריה לארוחת ערב במסעדה ולשייט בספינת ה"לידו" בכנרת. למחרת בבוקר חולקו החניכים לתשעה תתי קבוצות מעורבות ושולחו לשיפוץ אנדרטאות באזור תל זקי. קבוצות החניכים הביעו סיפוק והנאה מהפעילות, התקיימה אינטראקציה רציפה ואינטנסיבית ביניהם. לאחר כחמש שעות שיפוץ, חזרו החניכים אל המכינה וניתן להם זמן למנוחה ולהתארגנות.

לקראת ארוחת הערב, נערך טקס קבלת שבת על ידי החניכים הבריטיים, שבמהלכו הגיבו הישראליים בלעג ובבוז. עם סיום הארוחה, התכנסו החניכים בחדר המליאה, שם נערכה פעילות היכרות על בסיס אישי. החניכים התחלקו לזוגות על סמך רצון, ידיעת שפה והיכרות קודמת.

לאחר הפעילות הפורמלית, נסעו מספר מצומצם של חניכים לבילוי לילי בפאב אזורי.

³ מפגש ראשון נערך בצפת ב- 3-4.11.2000, מטרתו היכרות ו"שבירת הקרח" בין הקבוצות הזרות מפגש שני שנערך במכינה הקדם צבאית ב- 8-9.2.2001 בטי"ו בשבט.

למחרת בבוקר ובמהלך השבת, השתתפו החניכים (באופן לא פרופורציונלי) במספר פעילויות שהונחו יחדיו על ידי חניכים בריטיים וישראלים. הפעילויות התמקדו בנושאים: ההבדלים בין נוער אגלי לנוער ישראלי, מהותו של חוק השבות, השוואה בין חוקי נירנברג למגילת אסתר. השתתפותם של החניכים הישראליים ושל צוות המכינה היה לא עקבי ומוגבל. החניכים הבריטיים הביעו התמרמרות על אי השוויון בהשתתפות הקבוצות במפגש זה. בטקס ההבדלה, שוב באו לידי ביטוי ההבדלים בתפיסות ובפרשנויות של שתי הקבוצות את הריטואלים היהודיים. בסיום המפגש, חוץ במקרים בודדים, החניכים לא נפרדו זה מזה. הבריטים נסעו לדרכם, והביעו התנגדות נחרצת להמשך קיום מפגש בעתיד.

מפגש בין חניכי התנועות הבריטיות (AJ6, מכבי ו- BBYO) לבין חניכי מכינת מיצר

תנועות בריטיות (AJ6, מכבי ו- BBYO)	היחידה לתוכניות ארוכות (של הסוכנות)	המכינה הקדם צבאית – מיצר	
18	-	37	גודל הקבוצה
מקום זר לחלוטין. לנו בחדרי החניכים הישראליים - "מתארחים"	שיקול כלכלי: תשלום עבור החניכים הבריטיים (לינה ואוכל) במכינה זול יותר	רוב הפעילות נערכה ב"ביתם", מכינת מיצר. התקיים "טיול" ופעילות בה שופצו אנדרטאות, בחצר האחורית של המכינה, ה"מארחים"	טריטוריה בה נערך המפגש
הכשרת עתודת מנהיגות לתנועות ולקהילות שנת מעבר (Gap Year)	-	לימוד ובניית שכבת מנהיגות	המבנה הכללי של התוכנית הכללית, בו מהווה הפגש יחידה
"אין צורך בקיום המפגש, קיימת חפיפה בין המפגש לבין מוסד "המשפחות המאמצות" בכרמיאל ובשלומי.	-	"אין מקום למפגש במסגרת התוכנית הענפה והאינטנסיבית במכינה, ואם קיים מפגש אזי לצרכי לימוד על עצמי דרך האחר השונה ממני"	מטרת ותכלית המפגש – חניך
מקשרת: "היכרות עם ישראלים בני גילם".	מפגש אמיתי עם החברה הישראלית, לימוד משותף והתמודדות משותפת של בני נוער ישראלים בני אותו גיל.	להגדיל מעורבות חברתית וקשר עם הקהילה ולימוד משותף	מטרת ותכלית המפגש – צוות
לא היתה הכנה בנוגע לתוכן המפגש	צוות היחידה היה מעורב בהכנת תוכן המפגש	נערכה הכנה כללית מסוימת	רמת ההכנה של החניכים בנוגע לתוכן התוכנית
עברו הכנה למפגש בין	-	לא נערכה הכנה	הכנה מוקדמת של

תרבותי עם ה"אחר, כולל ניסיון שכבר נרכש כמחנכים בשלומי ובכרמיאל		מוקדמת מספקת למפגש עם נוער מהתפוצות. חלק לא ידעו אנגלית	החניכים ביחס למפגש בין תרבותי
מוכנות מועטה למפגש עם האחר במסגרת המפגש במיצר	-	היתה מוכנות מוגבלת למפגש עם האחר	מוכנות החניכים למפגש עם ה"אחר"
הישראליים לא מעוניינים במפגש, יהירים, שופטים אותנו על זה שאנחנו חיים בתפוצות.	-	האנגלים ביישנים, שונים, שטחיים ולא בוגרים, למה הם לא באים לגור בארץ ?	סטריאוטיפ תרבותי דומיננטי על ה"אחר" לפני המפגש
מעורבות רבה של קבוצה מצומצמת בלבד בקביעת התוכנית ובביצועה	-	מעורבות רבה של קבוצה מצומצמת בקביעת התוכנית ובביצועה	מעורבות החניכים בקביעת התוכנית
מעורבות מועטה של המקשרים	מעורבות רבה של צוות היחידה (ליווי, ייעוץ ופיקוח)	בלטה חוסר מעורבות צוות המכינה – מרמת המדריך ועד רמת מנהל המכינה	מעורבות הצוות בקביעת התוכנית
לא היתה מעורבות של המקשרים בהכנת המפגש ובמפגש עצמו	מעורבות רבה (ומגוונת) של צוות היחידה בזמן המפגש	מעורבות מוגבלת מאוד בהכנה, נוכחות מועטה (אף לא מורגשת) במהלך המפגש	מעורבות הצוות בהכנת התוכנית ובתוכנית עצמה
השתתפות כמעט מלאה בכל הפעילויות. נוכחות חובה ופיקוח על הנוכחות מצד הצוות	-	חניכים רבים בכלל לא הגיעו לפעילויות במהלך המפגש. אלו שהגיעו הגיעו בצורה לא עקבית, ההשתתפות לא היתה חובה	השתתפות החניכים במפגש
קיים בקרב קבוצה מצומצמת של חניכים שתכננו והנחו את הפעילויות במהלך המפגש. קיימו מספר	-	קיים בקרב קבוצה מצומצמת של חניכים שתכננו והנחו את הפעילויות במהלך המפגש. ה"טיול"	קיומו של ידע מוקדם ביחס לפעילויות במפגש

פעולות דומות במסגרת המכון.		ושיפוץ האנדרטאות התקיימו בחצר האחורית של המכינה	
לא בשבת, יותר פעילויות חברתיות, מקומות נייטרלים. יציאה ל"פאב".	חברותא וחברות (לימוד משותף ופיתוח יחסי ידידות)	פעילות המבוססת על התנדבות, פעילות הלוקחת בחשבון בעיית תקשורת. קבוצות דיון ולימוד. טיול "כאסח" ו"גיבוש"	צורות אינטראקציה מעודפות
גישה טקסית לריטואל, דתיות פלורליסטית, רצון לקיים קבלת שבת והבדלה. רצון לערוך תפילות. כעס ועלבון מתגובת החניכים הישראליים לריטואלים המקובלים עליהם.	-	גישה סקרמנטלית לריטואל, חילוניים, תגובות של מבוכה וחוסר שביעות רצון מריטואלים יהודיים. רגישות ל"כפייה דתית"	אורינטציה דתית, תגובות לפעילות דתית במפגש
סטריאוטיפים חוזקו. אך לא הוכללו על כל החברה הישראלית כתוצאה מניסיונם בכרמיאל ובשלומי.	-	"לא הייתי מודע לחיים העשירים והמגוונים בקהילות היהודיות"	ביטוי של שינוי בתפיסת ה"אחר"
לא רלוונטי	תשלום למכינת מיצר עבור לינה ואוכל עבור המשתתפים הבריטיים במפגש	לא רלוונטי	כסף ששולם

Follow Up 7.1.9

חניכי תנועות הנוער הבריטיות – החניכים הבריטים ביטלו את המפגש הרביעי והאחרון, ולא קיימו מגע עם הישראלים לאחר סיום המפגש שבו צפינו. על סמך שיחה עם אדם סביל (רכז תוכניות ארוכות, החוויה הישראלית, אנגליה) לא קיים Follow up עם החניכים הבריטיים לאחר שנת ההכשרה. הסיבות לכך, טוען סביל, טמונות במספר גורמים. מצד אחד כישלון ארגוני

של משרדי "החוויה הישראלית" באנגליה, כאשר קיימת אי בהירות לגבי איזו מחלקה אחראית לפעול בנושא. מצד שני התנועות אינן מספקות אינפורמציה בנוגע למעורבות בוגריה. סביל גורס שהתנועות חוששות לביקורת שעלולה לפגוע במימון עתידי מצד "החוויה הישראלית".

חניכי המכינה הקדם צבאית מיצר – לא ידוע לנו על שיחה מסכמת שנערכה בין חניכי המכינה לבין צוות המכינה על כישלון המפגשים עם חניכי התנועות הבריטיות. אף התברר לנו כי בפגישת הסיכום שהתקיימה בין צוות המכינה לצוות היחידה לתוכניות ארוכות, אביה רוזן (מנהל המכינה) הופתע לגלות כי המפגשים לא ימשיכו להערך בעתיד בין שתי הקבוצות. למיטב ידיעתנו, המשתתפים הישראליים לא הפיקו לקחים חשובים מהתוכנית לגבי יחסי ישראל תפוצות בכלל ולגבי המפגשים בפרט.

היחידה לתוכניות ארוכות (של הסוכנות) - לאחר קריאת דוחות שהגשנו, ודיווחים מהמדריך של היחידה, ושיחה מסכמת עם ראשי מכינת מיצר, הוחלט להעביר את תוכנית המפגשים למוסד אחר שיהיה מוכן להשקיע יותר בקשרים עם תלמידי חו"ל. אריאנה בוקן-רובין (מנהלת היחידה לתוכניות ארוכות) נכחה בסמינר המיועד לחניכים המיועדים להשתתף בשנת הכשרה מטעם תנועת BBYO (אפריל 2001) בנוסף נפגשה גם עם החניכים מתנועת AJ6. הסמינר נערך באנגליה ואורגן על ידי שליח המחלקה לחינוך שי פינטו. בסמינר הוגדרו הציפיות השונות מהחלקים השונים של שנת ההכשרה ושל כל הגורמים הנוגעים בדבר (המחלקה לחינוך, תנועת BBYO, היחידה לתוכניות ארוכות והחניכים). בנוסף, תוכנית המפגשים השנה נבנתה בצורה אחרת, על סמך הלקחים שהופקו משנה שעברה שבחלקם התבססו על דו"חות שהגשנו.

7.2 מפגש סטודנטים מחו"ל מכון מס"ע וסטודנטים ישראליים WUJS

המפגש בין סטודנטים מחו"ל וסטודנטים ישראליים נערך במלון רמת רחל בין ה- 16-17 למרץ

2001 (סוף שבוע). המפגש נערך במסגרת סמינר מכון מס"ע בנושא: "Challenges Facing Israeli

Society" וסמינר של WUJS בנושא "ישראל ויהדות התפוצות".

7.2.1 תיאור המסגרת הארגונית מנהלית

מכון מס"ע (מכון למעורבות סטודנטיאלית עולמית) הינו חלק מהיחידה לתוכניות ארוכות במחלקה לחינוך, הסוכנות היהודית לארץ ישראל. מכון מס"ע פועל בכל הקמפוסים האוניברסיטאים, במדרשות ובישיבות בהם לומדים סטודנטים מחו"ל. מכון מס"ע מציע לסטודנט מחו"ל ארבעה פרויקטים

שונים: סמינרים אקדמיים בסופי שבוע, תוכנית "השתא" בקמפוסים (פעילויות תרבות), קורס אקדמי בנושא מנהיגות יהודית וישראלית ופרוייקט קהילה (התנדבות ומגע בלתי אמצעי עם החברה הישראלית). מטרת המכון להכשיר סטודנטים מחו"ל לאקטיביזם ולמעורבות בנושא ישראל בקהילות ובקמפוסים במדינות האם. ההשתתפות בפעילויות מכון מס"ע היא וולנטרית והמשתתפים אינם מחויבים בשום צורה פרומלית למכון או למטרותיו.

פרוייקט "מראות" WUJS, המשתתפים בתוכנית עברו תהליך מיון, והסטודנטים מחויבים להשתתפות מלאה בסמינר. מטרתו העיקרית של פרויקט "מראות" היא הכשרת סטודנטים ישראלים לנסיעתם כנציגים סטודנטיאלים ישראלים לקונגרס סטודנטיאלי בחו"ל.

7.2.2 תיאור הקבוצות

קבוצת הסטודנטים מחו"ל: 86 סטודנטים בטווח הגילאים 19-25 ומעלה, הלומדים באוניברסיטאות השונות בארץ במסגרות שונות (one year program, תוכנית סמסטר ישראלית, תואר שני או פוסט דוקטורט). קבוצה הטרופינגית ביותר: בקבוצה סטודנטים יהודים וסטודנטים לא יהודים, סטודנטים אירופאים וסטודנטים צפון אמריקאים, סטודנטים דתיים וסטודנטים לא דתיים. למרות זאת ניתן לומר כי קיים חוס מקשר בין הסטודנטים: עניין בחברה הישראלית ובמה שקורה בזירת המזרח התיכון. כולם בחרו ללמוד באחד ממוסדות ההשכלה הגבוהה בארץ.

קבוצת הסטודנטים הישראלים: 26 סטודנטים הלוקחים חלק בפעילות פרויקט "מראות" של WUJS טווח הגילאים 22-26, הלומדים לקראת תואר ראשון באוניברסיטת תל אביב, באוניברסיטת חיפה ובטכניון. קבוצה הטרופינגית של סטודנטים, ממקומות שונים בארץ, רמות דתיות משתנה, תחומי עניין שונים.

7.2.3 הכנה

צוות מכון מס"ע וצוות WUJS קיימו מספר פגישות משותפת בו נקבע מבנה הכללי של התוכנית, נושאי ההרצאות המשותפות, המרצים ומנחי הדיונים. בחלק מפגישות ההכנה נכחו גם נציגים ממרכז מפגשים ומרכז מגשימים. בנובמבר 2000 נערך סמינר מפגש משותף שבעקבותיו הצוותים הפיקו לקחים רבים, שבאו לידי ביטוי באופן ישיר בתוכנית הסמינר-מפגש הני"ל (קיום פעולה ראשונה משותפת, יציאה מתחומי המלון לפעילות בלתי פרומלית, מספר גדול יותר של הרצאות/פעילויות משותפות ועוד).

הסטודנטים הישראלים ומרבית מן הסטודנטים מחו"ל כבר השתתפו במפגשים דומים בעבר.

7.2.4 ציפיות מן המפגש

לא ידוע על ציפיות של רב המשתתפים, אך משיחות עם בודדים עולה כי חברי שתי הקבוצות היו מעוניינות במפגש, והכירו בחשיבות קיום מפגשים.

7.2.5 תיאור המקום ועיתוי המפגש

המפגש נערך במקום נייטרלי, רחוק מהיום מהיום של הסטודנטים. הפעילויות המשותפות התקיימו באולם האירועים של בית המלון. כאשר הקבוצות התפצלו, הסטודנטים הישראליים ערכו את פעילותיהם בחדר נפרד, ואילו הסטודנטים מחו"ל נשארו באולם האירועים של המלון. עבור הסטודנטים הישראליים הסמינר נערך בשלב בו הם לקראת סיום תוכנית ההכשרה, חלקם היו מיועדים לנסיעה לקונגרס מספר ימים לאחר הסמינר. הסטודנטים היו דרוכים ללמוד, להכיר ולרכוש את מירב הכלים לקראת ההשתתפות בקונגרס. כקבוצה, ניתן לומר שהסטודנטים הישראליים היו מאוד מגובשים ופיתחו הווי ייחודי להם. הסטודנטים ידעו על תאריך המפגש עוד מתחילת שנת הלימודים. עבור הסטודנטים מחו"ל, לחלקם היה זה הסמסטר השני של שנת הלימודים ולחלקם הסמסטר הראשון. בין הסטודנטים מחו"ל היו כאלה שהכירו את הסטודנטים הישראליים מהסמינר בסמסטר הראשון, והיו כאלה שכל החוויה עבורם היתה ראשונית. עיתוי המפגש נקבע על פי שנת הלימודים האקדמית של הסטודנטים (אין התאמה מוחלטת בין לוח הסמסטרים של הסטודנטים מחו"ל והסטודנטים הישראליים) והמארגנים מודעים לבעיות בקיום סמינרים בתקופת המבחנים. לכן הצוותים עושים את מירב המאמצים לקבוע את מועד המפגש בעיתוי המתאים לשתי הקבוצות.

7.2.6 צוות מלווה במפגש

במהלך הסמינר- מפגש הצוותים עבדו בשיתוף פעולה וחילקו ביניהם את המשימות. חלוקת העבודה בין הצוותים נקבעה מראש והיתה ברורה לכל הגורמים. נכחו מספר לא מבוטל של אנשי צוות במהלך הסמינר-מפגש, דבר שיצר לא פעם חוסר בהירות בקרב הסטודנטים.

7.2.7 תיאור המפגש (תיאור מפורט בנספח מספר 2)

בהמשך למפגשים קודמים בין הסטודנטים, נערך סמינר-מפגש במהלך סוף שבוע במלון רמת רחל. השתתפו 86 סטודנטים מחו"ל מאוניברסיטאות שונות, רובם יהודים אמריקאים, ו-26 סטודנטים

מאוניברסיטת ת"א, חיפה והטכניון. הסטודנטים הישראליים והחולניקים משתתפים בתוכניות הכשרה שונות, המייחסות חשיבות רבה לקיומם של מפגשים בין שתי אוכלוסיות הסטודנטים. המפגש החל בסרט המתעד מפגשים קודמים, במטרה להפיג מתחים ומבוכה. בסיום הסרט חולקו הסטודנטים לקבוצות דיון עם מנחים מוסמכים מטעם מרכז מפגשים.

מטרת הדיון "לשבור את הקרח" בין הקבוצות, היכרות וניפוץ סטריאוטיפים, במרבית מן המקרים לא מוצאה אלא יצרה מתחים. בסיום הדיון הסטודנטים הוסעו אל הטיילת בארמון הנציב, שם התקיימה פעילות בנושא משמעותיה הסמליים של ירושלים. חלק מהסטודנטים התחברו להרצאה ולפעילות הנלוות המשותפת, וחלקם לא. לקראת השבת, ניתנה אפשרות למי שהיה מעוניין להשתתף בטקסי תפילה שונים. טקס "קבלת השבת החילונית" שבו צפינו הצליח לייצור אווירה פתוחה בין המשתתפים, על אף זרותה לתרבות הישראלית.

לאחר קידוש וארוחת שבת, נערכו שתי הרצאות במקביל ובסופם פעולת עונג שבת המשותפת לשתי הקבוצות. בעוד שהסטודנטים הישראליים שמעו על קהילות יהודיות בתפוצות, הסטודנטים מחו"ל השתתפו בהרצאה בנושא עדכון פוליטי ומדיני. למחרת, כאשר הסטודנטים הישראליים שמעו על חווית שליח ישראלי במפגש עם קהילה בחו"ל, הסטודנטים מחו"ל שמעו הרצאה בנושא החברה הישראלית. לקראת צאת השבת, הסטודנטים השתתפו בהרצאה בנושא יחסי ישראל תפוצות, שלאחריה התפצלו לקבוצות דיון נפרדות. בקבוצות הדיון התקיימה החלפת דעות ערנית עם הבעת מגוון דעות, לאו דווקא מחולקות בהתאם לארץ המוצא. עם צאת השבת נערך טקס הבדלה שהונחה על ידי סטודנטיות מחו"ל, והצטרפו לטקס מגוון הסטודנטים.

בסיום הסמינר – מפגש כל קבוצה התכנסה, והסמינר סוכם על ידי הצוות המנחה.

נצפו מספר לא מבוטל של פרידות, חיבוקים ונשיקות, החלפת מספרי טלפון וכתובות דוא"ל.

ההתעניינות מצד שני הצד באה לידי ביטוי בהמשך הסמינרים – מפגשים להם הצטרפו הסטודנטים הישראליים באופן וולנטרי. בנוסף השתתפותם של הסטודנטים מחו"ל במפגשי המשך העידה על ההצלחה ועל רצונם בהמשך קשר עם הסטודנטים הישראליים.

מפגש בין סטודנטים מחו"ל לסטודנטים ישראלים

סטודנטים ישראלים פרויקט "מראות" WUJS	סטודנטים מחו"ל מכון מס"ע	
26	86	גודל הקבוצה
מלון "רמת רחל" נייטרלי, מנותק מיום יום	מלון "רמת רחל" נייטרלי, מנותק מיום יום	טריטוריה בה נערך המפגש
הכשרת סטודנטים ישראלים להשתתפות בקונגרס סטודנטים יהודיים מחו"ל	הכשרת סטודנטים מחו"ל לקראת חזרתם לקמפוסים ולקהילות האם לאקטיביזם ומעורבות סטודנטאילית בנושא ישראל.	המבנה הכללי של התוכנית
הכנה לקראת ההשתתפות בקונגרסים היהודים הסטודנטאילים בחו"ל	היכרות אישית עם סטודנט ישראלי בפרט והחברה הישראלית בכלל	מטרת ותכלית המפגש – חניך
חיזוק הבנה של חיים יהודיים במדינת ישראל ובתפוצות. חיזוק הקשרים התרבותיים בין יהודים.	עצם המפגש עם סטודנטים ישראלים, יציאה מהבועה החולניקית. החלפה והפרייה של תכנים שונים אליהם נחשפים תוך כדי הפעילויות של מכון מס"ע	מטרת ותכלית המפגש – צוות
תוכן הסמינר ידוע מראש	תוכנית הסמינר נמסרה לסטודנטים	רמת ההכנה של החניכים בנוגע לתוכן התוכנית
ידע בסיסי על מפגש בין תרבותי	ידע קודם למפגש בין תרבותי	הכנה מוקדמת של החניכים ביחס למפגש בין תרבותי
מוכנות רבה למפגש עם האחר (ה"אחר" מוגדר כיהודי)	מוכנות רבה למפגש עם ה"אחר"	מוכנות החניכים למפגש עם ה"אחר"
מרביתם לא הביעו סטריאוטיפים (טענו שזה כתוצאה משהות ממושכת בחו"ל)	?	סטריאוטיפ תרבותי דומיננטי על ה"אחר" לפני המפגש
לא קיימת מעורבות	לא קיימת מעורבות	מעורבות החניכים בקביעת

		התוכנית
מעורבות רבה בקביעת התכנים המשותפים לשתיהקבוצות, בשת"פ מלא עם צוות מס"ע	מעורבות רבה בקביעת התכנים המשותפים לשתיהקבוצות, בשת"פ מלא עם צוות WUJS	מעורבות הצוות בקביעת התוכנית
מעורבות רבה בהכנת התוכנית, נוכחות מלאה	מעורבות רבה בהכנת התוכנית, נוכחות מלאה הצגת המרצים וסיכום ההרצאות	מעורבות הצוות בהכנת התוכנית ובתוכנית עצמה
השתתפות בהרצאות חובה, קיים פיקוח מצד הצוות	השתתפות וולנטרית, אין פיקוח מצד הצוות	השתתפות החניכים במפגש
לצוות ידיעה מוחלטת. לסטודנטים רק מה שהודפס בלוי"ז ונמסר מראש	לצוות ידיעה מוחלטת. לסטודנטים רק מה שהודפס בלוי"ז ונמסר מראש	קיומו של ידע מוקדם ביחס לפעילויות במפגש
קבוצות דיון, אינטראקציה באווירה לא פורמלית	?	צורות אינטראקציה מעודפות
מגוונת. נכונות להחשף לצורות חדשות	מגוונת. נכונות להחשף לצורות חדשות	אורינטציה דתית, תגובות לפעילות דתית במפגש
מודעים יותר לחיי הקהילות היהודיות בחו"ל	?	ביטוי של שינוי בתפיסת ה"אחר"
100 ש"ח	100 ₪	כסף ששולם

Follow Up 7.2.9

סטודנטים מחו"ל - למכון מס"ע אין מנדט לפעול בחו"ל. בהתאם לכך, בסוף כל שנת פעילות נמסרת רשימה שמית של המשתתפים בפעילויות מכון מס"ע (שם, דרך ליצירת קשר, קמפוס בחו"ל) לגופים וארגונים שונים, חלקם סוכנותיים וחלקם חוץ סוכנותיים (שליחים מהמחלקה לחינוך, מחלקת הגשמה, יהודה הצעיר, WUJS, קק"ל). צוות מכון מס"ע אינו עורך מעקב אינטנסיבי בנוגע למעורבות של בוגריו בקמפוסים ובקהילות בחו"ל. מאידך, סטודנטים פונים לייעוץ, הכוונה או עזרה, אל צוות מכון מס"ע. הקשר נעשה באופן אישי על בסיס קשרי חברות שנוצרו, בנוגע למעורבות סטודנטים אילית. לאחרונה נשלח שליח לארצות הברית שכל עבודתו עבודה עם סטודנטים בקמפוסים. השליח נשלח מטעם המחלקה לחינוך ו"הללי". צוות מכון מס"ע מצוי בקשר עם השליח וקיימת העברת אינפורמציה הדדית בין הגורמים.

סטודנטים ישראליים WUJS - צוות WUJS נמצא בקשר עם סטודנטים אשר השתתפו במפגשים

עם הסטודנטים מחו"ל. מראיונות שערכנו אתם, עולה בבירור כי ללא ספק המפגשים עם הסטודנטים מחו"ל תרמו להם ברמה האישית וברמה המקצועית (כאמור הכנה לקראת השתתפות בקונגרסים יהודיים סטודנטיאליים בחו"ל).

צוות מכון מס"ע – צוות מכון מס"ע עושה מאמצים להמשיך את הקשר עם בוגריו. אך בינתיים לא נבנה מנגנון שיוכל להמשיך את הקשר בצורה יעילה ופורייה. בנוסף נערכו פגישות סיכום והערכה עם צוות WUJS מתוך כוונה להפיק את הלקחים מהמפגשים בשנה הקודמת, ולהערך בהתאם למפגשים השנה.

7.3 מפגש בין חניכי נועם אנגליה לבין חניכי נועם ישראל

המפגש התקיים במחנה נועם הודיות, גליל התחתון, ב – 22.7.01-27.07.01.

7.3.1 תיאור המסגרת הארגונית מנהלית

המשתתפים הישראליים השתתפו בתוכנית בת שלושה שבועות בחסות נועם ישראל. בשבועיים הראשונים הם שימשו כמדריכים לחניכים צעירים יותר. התוכנית נתפסה כהכשרה. תנועת נועם התגאתה בזה ששלחו קבוצת נח"ל לערבה ולשירות בשכונות מצוקה בנצרת עילית. בני הנוער הישראלי שילמו סכום סמלי עבור אוכל ולינה במהלך המפגש. שתי הקבוצות הותאמו על ידי משרד נועם ישראל. קבוצה גדולה של מדריכי נועם ישראל חולקו לקבוצות קטנות יורת ושודכו עם קבוצות אמריקאיות או בריטיות לתקופה של משלושה עד שישה ימים. המדריכים הבריטיים היו מעדיפים קבוצה קטנה יותר של ישראלים אבל לדברי המדריך: 'קבוצה אחת בוטלה והדביקו לנו 30 ישראליים במקום 14 שציפינו'. חלק מהלוגיסטיקה וכל סידורי הביטחון סודרו על ידי הסוכנות אבל התוכנית והמדריכים סופקו על ידי סוכן חיצוני – "נסיעה".

7.3.2 תיאור הקבוצות

שתי הקבוצות השתייכו לתנועה הקונסרבטיבית נועם, שתיהן היו תנועות נוער קטנות יחסית בארצותיהן, כל המשתתפים היו בני אותו גיל (כבני 16).
נועם אנגליה: הקבוצה הורכבה מ – 24 משתתפים מתוכם 19 הכירו אחד את השני זמן רב. הם השתתפו באותה תנועת נוער, התפללו (בדרך כלל בימים נוראיים בלבד) באותו בית כנסת וגרו באותה

שכונה. הבריטים הגיעו לישראל לתוכנית בת 4 שבועות. חוץ מחניך אחד, זה היה ביקור ראשון לכולם. רובם למדו לימודי יהדות כהכנה לקראת בר/בת מצווה, אבל לאחרים היה רק ידע מינימלי ביהדות. התלמידים שלמו כ – 1200 לירות שטרלינג (כ- 70 \$ ליום).

התוכנית שווקה כ"חווית חייכם" והיה אמור לשמש כזרז לפעילות בתנועה בשנה הקרובה שבה יוכשרו להיות מדריכים. כמה מהמשתתפים לא היו חברי התנועה אך בחרו בטיול זה במקום אלו של הקבוצות הידועות יותר (AJ6) בכדי לזכות באווירה אינטימית ויחס אישי של קבוצה קטנה. לאחר התקפות הטרור היה צורך להרגיע את ההורים ולשכנע אותם שילדיהם יהיו בטוחים. המארגנים סיפרו להם שיתקשרו לצבא לפני כל ביקור, שהתלמידים לא יבקרו בכפרים ערביים או במרכזי ערים, ושאף לא יותר להם לבקר אצל חברים וקרובי משפחה מחוץ לבתי או מגורי הקבוצה.

נועם ישראל – הישראלים באו מארבע ערים שונות (ירושלים, באר שבע, ערד ורמת השרון).

הקבוצה הגדולה היתה מבית הספר המסורתי בירושלים. כמעט כולם הכירו אחד את השני מפעילויות קודמות ומחנות קיץ של התנועה. חלק גדול מהם היו ילדי של דוברי אנגלית, כך שהשפה לא היוותה מכשול עבורם. רובם למדו בבתי ספר של תנועת תל"י, והכירו את נוסח התפילה הקונסרבטיבי. רוב התלמידים הגדירו את עצמם כחילוניים וחלק קטן כמסורתיים, רוב הבנים לא לבשו כיסויי ראש או ציצית אלא בזמן התפילה.

7.3.3 הכנה

לשתי הקבוצות היה ידע מועט על תוכנית המפגש ולא היו שותפים בקביעתה. ככלל - הבריטים אף פעם לא ידעו מה הם הולכים לעשות, אך הקבוצה הישראלית (שכבר הוכשרו כמדריכים) היו רגילים לקבלת מידע שוטף. על אף שמדריכי הקבוצה הבריטית הגיעו לארץ לסיור הכנה בן 10 ימים לפני הגעת הקבוצה, מדריכי הסוכנות לא נתנו להם זמן חופשי להפגש עם מדריך נסיעה. המדריך הישראלי לא נפגש לא עם המדריך הבריטי ולא עם מדריך נסיעה עד היום הראשון למפגש. הקבוצות לא הוכנו למפגש בין תרבותי.

7.3.4 ציפיות מהמפגש

בפעילות הראשונה, המשתתפים הבריטיים הביעו את ציפיותיהם מהמפגש עם הישראלים. הם ציינו יצירת קשר חברי עם החניכים הישראליים, לימוד תרבויות ולימוד סלנג ושירים ישראליים.

המשתתפים הישראליים ציינו בין ציפיותיהם, לתת לבריטים הרגשה ביתית בישראל, לקשור קשרי חברות, ללמוד שירים ולשחק כדור – סל. לא היה מגע קודם בין הקבוצות. בראיונות נפרדים, ציינו המדריכים הבריטיים את הרצון לפגוש ישראלים ולייצור קשרים בין התלמידים שיוכלו למנוע נישואי תערבות. מדריך בריטי אחד ציין שהישראלים מהווים עבור הבריטים את החלון הבלעדי לתרבות ישראלית מאחר שסידורי הביטחון מנעו מהם לטייל ברחוב בן יהודה או לפגוש את בני משפחותיהם בביתם. המדריך הישראלי ציין כמטרות: לפגוש יהודים מחו"ל, להלהיב משתתפים לפעילות חברתית ולמנוע נישואי תערבות. המדריכה מ"נסיעה" ציינה כמטרות להעמיק את הקשר לישראל וליהדות באמצעות לימוד טקסטים יחד, משחקי תיאטרון וביקורים מודרכים באתרי יהדות וציונות.

7.3.5 תיאור המקום ועיתוי המפגש

המפגש נערך לשישי הימים במחנה נועם בהודיות. באתר נכחו מספר גדול של בני נוער ישראליים, מדריכים אחרים וחניכים במחנות קיץ. גם מספר קטן של צעירים אמריקאיים של תנועת USY נכחו במקום. התוכנית המקורית היתה לפזר את הבריטיים והישראלים בין החדרים, אך לאחר שהקבוצות התנגדו, מצאו מקום לתלמידים הבריטיים בחדרים ריקים במספר בניינים כאשר המדריכים והמשתתפים "העודפים" חלקו חדר עם משתתפים מתוכניות אחרות. המשתתפים הישראליים שהיו כבר במחנה במשך שבועיים ראו את המקום כמגרשם הביתי. עבור הבריטיים המפגש התקיים לאחר שהות של שבוע בלבד בארץ בו טיילו במדבר ושהו באכסניית נוער במצפה רמון. המדריכים הבריטיים חששו שהמפגש עם הישראליים יאיים על תחושת הקהילתיות השבירה שניסו לייצור בקרב המשתתפים הבריטיים. מאחר שהמפגש עם הישראליים היה המגע הבלעדי עם החברה הישראלית מחוץ ל"בועה הסביבתית" של תוכניתם, הבריטיים ציפו שהישראלים יציגו את המדינה ולא רק את עצמם.

7.3.6 צוות מלווה

הבריטיים הונחו על ידי מדריך ומדריכה כבני 20. המדריכים הכירו את רוב בני הקבוצה והיו בוגרים וותיקים של התנועה. הם באו כמתנדבים ולא קבלו שכר. לישראלים היה מדריך אחד שהגר מדרום אפריקה כילד קטן, שהכיר כמעט את כל החניכים ויצר יחס קרוב מאוד עם חלק גדול מהם. הוא היה חבר בגרעין נח"ל של נועם וקבל משכורת צנועה עבור עבודתו כמדריך.

7.3.7 תיאור המפגש (תיאור מפורט בנספח 3)

המפגש היה אמור להערך שישה ימים. הקבוצות נפגשו ליד החוף להיכרות, שם הישראלים תפסו יוזמה והפעילו את האנגלים. במשך השעות במחנה נועם התקיימו תפילות משותפות אשר לוו במתח רב. צוות נסיעה ביצע פעולת היכרות ודיון בסטריאוטיפים, ולאחר מכן פעילות תיאטרון מסביב לטקסט חלוצי. היו כמה ביקורים בתוכנית (ציפורי, נחל זוויתן וחצר כנרת) שלא יצאו לפועל במלואן מסיבות מנהלתיות וארגוניות, כאשר בוזבו זמן רב באוטובוס ובהמתנה בשטח. האנגלים התמרמרו כאשר הרגישו עצמם כפופים לחוקי הבית של מחנה נועם ישראל. התקיימה הרצאה בצפת בנושא קבלה, האנגלים הביעו התעניינות בנושא ואילו הישראלים הגיבו בלעג. לאחר יומיים משותפים, נסעו ללינת לילה באוהלים על שפת הכנרת. רב הזמן בילו החניכים זה עם זה על פי קבוצת האם. המדריכים לא הצליחו לחבר את שתי הקבוצות ליחידה אחת. הרגשת התגוננות של החניכים האנגליים היתה חזקה. היא באה לידי ביטוי במפגש חינוכי עם דובר דרוזי בכפר מרר. כאשר הדובר גינה את פעילות ישראל בשטחים הוא הותקף מילולית על ידי החניכים הישראלים, רב האנגלים הביעו הזדהות דווקא עם הדרוזי כבן מיעוט מותקף. ככלל, החניכים והמדריכים חיזקו את הסטריאוטיפים הקודמים שלהם והרגישו שהמפגש היה "בוזבז זמן".

7.3.8 טבלה

מפגש בין חניכי נועם ישראל לנועם אנגליה

נועם אנגליה	צוות נסיעה	נועם ישראל	גודל הקבוצה
24	-	כ – 30	
"חור הרוס"	האתר נכפה על ידי "נועם"	"המחנה שלנו"	טריטוריה בה נערך המפגש
תיירים בישראל במהלך הקיץ:	סמינר חינוכי תלמידים	הכשרה עבור המדריכים (נח"ל)	המבנה הכללי של התוכנית

מסגרת חווייתית, בילוי		והכנה לצבא	
לפגוש ישראלים, לייצור קשרים חברתיים, להמנע מנישואי תערובת.	להעמיק את המחויבות לישראל וליהדות יחדיו.	להכיר יהודים מהתפוצות לגרום להם לפעול, לייצור קשרים חברתיים, למנוע נישואי תערובת	מטרת ותכלית המפגש – חניך
לייצור חברויות חדשות, ללמוד שירים, ללמוד על תרבויות, ללמוד סלנג, להנות		לייצור חברויות חדשות, ללמוד שירים, לתת לבריטים תחושה שהם נמצאים בבית (בישראל), לשחק כדור סל	מטרת ותכלית המפגש – צוות
לא היתה הכנה	בינוני עד גבוה, אך נעשה ללא תיאום עם הצוות	לא היתה הכנה	רמת ההכנה של החניכים בנוגע לתוכן התוכנית
לא היתה הכנה	התוכן יגבש את החניכים סביבו	לא היתה הכנה	הכנה מוקדמת של החניכים ביחס למפגש בין תרבותי
גדולה	-	גדולה	מכונות החניכים למפגש עם ה"אחר"
אגרסיביים, רעשנים, כל הזמן ביחד	-	אפאתיים, עדין ילדים, לא יוזמים	סטריאוטיפ תרבותי דומיננטי על ה"אחר" לפני המפגש
אין	-	אין	מעורבות החניכים בקביעת התוכנית
קבלו את החלטות "נסיעה" כסמכותיות	ריכוז קבלת החלטות, שהועצם כאשר אוים הביטחון העצמי של המדריכה	רצון מסויים להשתתף בקביעת התוכנית, אך קבלו את הקביעות של המדריכה של נסיעה	מעורבות הצוות בקביעת התוכנית
השתתפות מלאה בפעילויות חברתיות. השתתפות מוגבלת מאוד בפעילויות חינוכיות	בפעילויות חינוכיות באחריותה – נוכחות מלאה. בפעילויות חברתיות או בפעילויות של גורמים אחרים – נוכחות	מדריכים פעילים בהכנת פעילויות חברתיות אך פחות בפעילויות תוכן	מעורבות הצוות בהכנת התוכנית ובתוכנית עצמה

	מוגבלת מאוד על סף הניתוק		
השתתפות החניכים במפגש	בהתחלה רצון להשתתף במפגש וליזום פעילויות, ירידה עם הזמן	-	בהתחלה רצון להשתתף במפגש וליזום פעילויות, ירידה עם הזמן
קיומו של ידע מוקדם ביחס לפעילויות במפגש	ידע מסוים המבוסס על ציטוט לשיחות מדריכים בעברית, ידע קודם על האתרים	בעלי ידע מוחלט	אין להם מושג
צורות אינטראקציה מעודפות	טיול, טיפוס הרים, ספורט מים, להנות ביחד	לימוד טקסטים, לימוד ארכיאולוגיה, משחקי תפקידים - הצגת החלוצים	ספורט מים, לשחק כדור רגל, להנות ביחד
אורינטציה דתית, תגובות לפעילות דתית במפגש	יהודים קונסרבטיבים, בגלל שהפעילות הדתית נתפסת כביטוי של זהות תנועתית - לכן הבדלים מזעריים גורמים למתח רב	-	יהודים קונסרבטיבים, בגלל שהפעילות הדתית נתפסת כביטוי של זהות תנועתית - לכן הבדלים מזעריים גורמים למתח רב
ביטוי של שינוי בתפיסת ה"אחר"	הסטריאוטיפים שומרו וחוזקו	-	הסטריאוטיפים שומרו וחוזקו
כסף ששולם	פחות מ – \$100. המדריכה מקבלת משכורת נמוכה	-	בערך \$500. כל המדריכים מתנדבים

Follow Up 7.3.9

הקבוצה הבריטית נפגשה פעם אחת לשוחח על המפגש והביעו הקלה בסיומו. לא ידוע לנו אם קבוצת נועם ישראל קיימה שיחה בנושא. הקבוצות לא קיימו מגע כלל לאחר המפגש.

8. ניתוח והשוואה

בחרנו להתרכז בשלוש מתוך מגוון התופעות של המפגש, תוך התייחסות השוואתית, על מנת לזהות את הרכיבים הגורמים להצלחה או כישלון של מפגש. לצרכינו, מפגש שמעניק למשתתפים הרגשה חיובית של לימוד והבנה, ומעלה בתוכם רצון להמשיך הקשר ייחשב להצלחה. מפגש אשר חלק גדול

ממשתתפיו רואים אותו כביזבוז זמן, ואשר לא מצליחה להעלות בלבבות המשתתפים את הרצון להיפגש שוב ייחשב ככישלון. ננסה לזהות את הקודים התרבותיים שפועלים בכל מרכיב שבמפגש ולקשר אותם למבנה הניהול ולמערכות היחסים שבין המנהלים מהארץ ומחו"ל וכן לעמדות אידיאולוגיות של תושבי ישראל ומשתתפים מהתפוצות זה אל זה.

8.1 תפילות

מהספרות עולה שטקסים דתיים מעוררים המתח בין ישראלים "חילוניים" ויהודים לא אורתודוקסים מחו"ל (בר-שלום 2000). הריטואל היצירתי של היהודים הליברליים זר לישראלים ונתפס כחלק מתרבות גלותית. הישראלים נוטים לראות את הפולחן הדתי כעסקת חבילה, או שעושים את זה כמו שצריך, דהיינו לפי הפולחן האורתודוקסי (הדתיים) או שלא עושים את זה בכלל (החילוניים), ואף רואים את זה כשטויות. כפי שעזרא קופולוביץ טוען במאמרו על פרוייקט בבלי ירושלמי (Kopelowitz 2001), לימוד מקורות משותף על ידי יהודים אמריקאיים ליברליים וישראלים חילוניים. האמריקאים הם בעלי זיקה טקסית לדת (Ceremonial) בעוד הישראלים מאופיינים ביחס סקרמנטלי. לכן ניתן היה לצפות שהדת תהווה מקור למתח בין שתי הקבוצות ותחזק את הגבולות שבין שני הקולקטיבים, אלא במקרה ששניהם שותפים לאותה תרבות דתית. אז נצפה שהשתתפות בטקסים יחד תגביר את לכידות הקבוצה. כפי שנראה זה לא מה שקרה במפגשים בהם צפינו.

מפגש חניכים בריטיים (AJ6, מכבי ו-BBYO) וחניכים ישראלים (מכינת מיצר): בחלוקת

האחריות הוחלט מראש שהבריטיים יהיו אחראים על "הקטעים הדתיים". לא היה תיאום בין שתי הקבוצות על תכני הטקסים והחניכיים הישראלים לא ידעו למה לצפות. בטקס קבלת השבת כל החניכים הוכנסו לחדר האוכל הביתי של מכינת מיצר לקראת ארוחת ערב, הבריטים בבגדי חג והישראלים במכנסי ג'נס וחולצות פלנל. בעוד שכמה בריטים התווכחו על מקום המחיצה, ישראלי קרא לעברם: "ואנחנו בכלל לא רוצים תפילה", "התקיימה בכלל קבלת שבת?", "לא היה משהו מיוחד". החניכים הבריטיים נעלבו, אחד מהחניכים אמר: "ערכנו את קבלת השבת כמו אנחנו נוהגים לעשות והישראלים צחקו עלינו. פשוט התנהגות ילדותית שלהם". בטקס ההבדלה שהתקיים בחדר המליאה, חניכים בריטים הנחו את הטקס לפי המסורות המקובלות עליהם (כולל אפקטים כמו הבערת אלכוהול על רצפת המליאה). עבור רב הישראלים הטקסים היו חדשים ובעוד חלק הגיבו בסקרנות, אחרים הביעו צחוק או בוז (מהול בעליונות) לנוכח הריטואל: "זו כפייה דתית, אצלנו היה יותר טוב", "שהמשוגעים האלה לא ישרפו לנו את המליאה".

מפגש סטודנטים מחו"ל (מס"ע) וסטודנטים ישראליים (WUJS): לסטודנטים ששהו במלון רמת

רחל הוצעו שלוש אופציות ביחס לפעילות קבלת שבת: תפילה אורתודוקסית מסורתית, קבלת שבת "חילונית" ואי השתתפות.

קבלת השבת ה"חילונית" הונחתה על ידי צוות ממס"ע וצוות מ – WUJS. כ 30 סטודנטים ישבו במעגל על רצפת אחת האולמות, דפים של כ – 20 שירים ישראליים פופולריים במקור ובתרגום לאנגלית, פוזרו על כסאות הצמודים לקירות. המשתתפים התבקשו לבחור שיר שידבר שדיבר אליהם במיוחד. לאחר שחזרו אל מקומותיהם כל תלמיד בקש לקרוא את השיר ולהסביר מדוע בחר בו. אחר כך הסטודנטים בליווי משתתפים אחרים שרו את השיר. על אף שהפעולה לא היתה מוכרת לא לסטודנטים מחו"ל ולא לסטודנטים הישראליים כחלק מקבלת השבת שלהם, שניהם הסתכנו בחשיפה עצמית ואף הגיבו אחד לשני והפיקו הנאה מהפעולה.

מפגש נועם ישראל ונועם אנגליה: התקיים במחנה של נועם ישראל שבו שהו הישראליים שבועיים

קודם למפגש בתור מדריכים. חניכי שתי התנועות שייכים לאותו זרם הקשור לקהילה הקונסרבטיבית. שתי הקבוצות חולקות ידע ברמה פחות או יותר שווה בנוגע לתפילה היהודית ומקיימים סגנון תפילה דומה - מנגינות זהות, השתתפות שוויונית של נשים בתפילה וקריאה סלקטבית מסידור התפילה המלווה לפעמים בתנועות ידים ספציפיות. עבור שתי הקבוצות רוב המשתתפים אינם מתפללים שחרית או ברכת המזון באופן קבוע, אך מקבלים את זה כחלק מהטקסים הקשורים לתנועת נועם. לפעמים מוסיפים לתפילה מילים המשבחות את התנועה או תנועות הלקוחות מתרבות מערבית פופולרית. לכאורה ניתן היה לצפות שהתפילה הקונסרבטיבית תשמש כגורם מאחד. למעשה בכל יום קבוצה אחרת נהלה את התפילה וההבדלים הקטנים הפכו לגורם מפריד. הישראלים הפכו לאחראים על התפילה בעוד שהבריטים ישבו בצד בשתיקה. בפרטיות הביעו הבריטים התמרמרות מהשתלטות הישראליים על התפילה. את ההבדלים בין התפילות ניתן לסכם בטבלה:

נועם אנגליה	נועם ישראל
תוספת לברכת המזון. שרים: "the man in the moon is my friend, the man in the moon is my friend, I don't know why I don't know why, I guess it's because he is just a Jewish Guy". תגובה: "why are their hands always connected to their mouths?"	דפיקת ידיים על השולחן בברכת המזון

כאשר הישראליים ניסו "להפעיל" את החניכים הבריטיים אלו נסוגו לתוך עצמם והישראליים כינו אותם בינם לבין עצמם כ"אפתיים" או "יבשים כאלו".

ניתוח:

אומנם הזרות של "הטקסים הדתיים הבריטיים" עבור הישראלים במיצר, היה מקור למתח אך העוינות והבוז שהפגינו היתה גם תוצאה מלכידותה של הישראלים כקבוצה מגובשת ומגויסת. כתוצאה מכך לא הפגינו בודדים נגד הבעות הבוז והעוינות אלא התלכדו סביב הדגל. וכך מנעו מאינדיבידואלים להצטרף לטקס. הפער האידיאולוגי, ביחסי ישראל תפוצות (חניך ישראלי ממיצר: "אצלנו היינו עושים את זה טוב יותר") הגביר את התנגדותם. התנגדות זו מתבטאת במטבעות לשון המעידות על הבדלי תרבות, "הם יבשים ואפתיים". בתגובה האנגלים נפגעו והתלוננו על האגרסיביות של הישראליים ועל חוסר הכבוד שהפגינו למסורת ישראל. מרכיב הגיבוש החברתי קבוצתי הוא כה חשוב שהוא הפך להיות גורם מכריע גם כאשר לכאורה שתי הקבוצות שותפות לאותה תרבות דתית וכאשר צורות הפולחן הן כמעט זהות (נועם ישראל ונועם אנגליה).

במקרה של המפגש בין נועם אנגליה לנועם ישראל, תפילות ציבוריות (כמו ריטואלים יהודיים אחרים) נתפסו בעיקר כביטוי של זהות קבוצתית, פעילות מחנה נועם⁴, ולא כפעולה של דתיות אשית או כביטוי שייכות לכלל ישראל. זה היה חלק מ"היהדות שלנו" (כפי שהרווי גולדברג (Goldberg, in press) מציין במחקרו על NFTY Youth Safaris). לכן, הבדלים קטנים בסגנון הפכו למשמעותיים ביותר, בגלל

⁴ ביטוי מרתק של זה הופיע על חולצתו של מדריך מנועם אנגליה, חולצה ש"מקורה" בסמינר קודם של נועם, על החולצה היה כתוב:

"NOAMSPOTTING

Choose life.

Choose God. Choose Mitzvot. Choose two sets of dishes and checking ingredients on everything you buy. Choose Machaneh, Israel tour, Meltam and Club. Choose strange rituals and wondering what you believe in all the time, Choose getting up at seven o'clock on cold winter mornings to daven Shacharit, with fifty other oh-so-naive Noamniks who don't know what they're saying or why they're saying it. Choose dilemmas. Choose

Masorti. Choose your future.

CHOOSE NOAM.

בתגובה לשאלתי, המדריך הסביר לי שהוא ומרבית מחבריו המדריכים למעשה אינם מבצעים את הריטואלים הללו בחיי היום יום שלהם, הם למעשה חלק מפרקטיקה במחנה נועם. תפילה, כמו מצוות אחרות הם חלק מ"חוויות נועם" המוגברת (על חשיבות t-shirt rituals כביטוי של זהות נעורים בתוכניות קיץ - ראה Heilman בהדפסה

שסגנון התפילה מתפקד כסממן גבול קבוצתי, כפי ששתי קבוצות כדור-רגל מובחנות זו מזו על ידי הצבעים התואמים של חולצותיהם ומכנסיהם התפורים בסגנון זהה.

כאשר הקבוצה הישראלית מזהה את הפער בינם לבין הנוער מחו"ל, כפער בין מגויסים אקטיביים

לעומת צופים פסיביים, הישראליים שייזמו את הטקס מאמצים תפקיד מדריכים ומתייחסים אל הבריטים כאל חניכים, ומנסים לגרור אותם לפעולה, כמובן למורת רוחם של האנגלים, אשר מסתגרים עוד יותר. הפער בין "מדריך" לבין "חניך" נעוץ בהבדל אידיאולוגי בין נוער מגויס (לקראת נח"ל) לבין נוער שעתידי מופנה לאוניברסיטה (השווה את הצהרת המטרות של קבוצת מיצר להצהרת המטרות של הקבוצות הבריטיות בחלק 7.1.2, לעיל).

לעומת זאת במקרה של הסטודנטים של WUJS – מס"ע ו, הטקס נערך בשטח נייטרלי, לאחר הכנה מוקדמת, באמצעות הנחייה משותפת. והפעילות היא בעלת תוכן ומבנה שאינו מקנה יתרון לחברי קבוצה זו או אחרת. ניתנה בחירה אינדיבידואלית למשתתפים והקשרים בין בני הקבוצה אינם כה מוגדרים. במצב זה אינדיבידואלים מכל קבוצה יהיו מוכנים להשתתף באופן פעיל בפעילות, והפעילות תוכל להדק קשרים אישיים. כך הפרקטיקה הדתית והניהולית מהווה עוד ביטוי לשוויוניות ביחסי ישראל תפוצות. זאת על אף שלא היה שוויון מספרי בין סטודנטים ישראלים לסטודנטים מחו"ל.

גם טקס העלייה לאוטובוס הספונטני והמינורי שקיימו משתתפי הקבוצות הבריטיות עם חניכי מיצר לאחר סיום שיפוץ האנדרטאות (ראה נספח 1) מעידה על כוחה של ריטואל לאחד את שתי הקבוצות בהרגשת שותפות וזהות משותפת. הטקס חותם פעילות פיסית משותפת ומושקעת, משלבת סממנים של תרבות מערבית משותפת (קבלת ה"אוסקר"), מוקירה את המשתתפים של שתי הקבוצות הלאומיות בצורה שווה, ומכירה בשותפותם של כל הקבוצות הקטנות (המעורבות) שעבדו בכל אתר בנפרד. נראה לנו שעבודה משותפת בבניית ריטואלים יכול לתרום לחשיבות אירוע המפגש כולו בעיני המשתתפים.

8.2 עיתוי, מוטיבציה ומטרות

בכדי לייצור מפגש פורה ומהנה חשוב ששני הצדדים יביעו רצון להפגש ושלא יגיעו עם ציפיות לא מציאותיות מהאחר. המיקום והעיתוי של הפגישה הם שני גורמים שהם כביכול לא קשורים לתוכן השיחה והפעילות אך קובעים במידה לא מועטה את הציפיות וטיב האינטראקציה.

8.2.1 עיתוי ומוטיבציה

המפגש בין חניכי מכינת מיצר והתנועות הבריטיות (AJ6, מכבי ו – BBYO) התקיים במיצר

לאחר שבוע שבו החניכים הישראליים השתתפו בטיול הישרדות. הצבא זימן כ – 10 חניכים לגיבושים

במהלך המפגש. בניגוד לתהליך המקובל במכינה לא הצביעו החניכים על קיום המפגש עם חניכים בריטיים, אלא הונחת עליהם מלמעלה. עבור החניכים הבריטיים המפגש נערך בסוף השבוע האחרון בכרמיאל ובשלומי, לאחר כ- 4 חודשי התנדבות אינטנסיביים. החניכים היו מעדיפים לבלות עם המשפחות והמאמצות ועם החברים שרכשו, אך חוייבו להגיע למפגש.

הסטודנטים מחו"ל (מס"ע) שוהים באוניברסיטאות ישראליות שם מתקיימות מספר פעילויות בין סטודנטים ישראליים לבין סטודנטים מחו"ל במהלך הסמסטר, בחסות מס"ע ו- WUJS. המפגשים נקבעים בקפידה על ידי הצוותים, תוך התחשבות מקסימלית בלוחות המבחנים של שתי הקבוצות. שני הצדדים קבלו פרסים אטרקטיביים שדרבנו אותם להפגש, עבור הסטודנטים הישראליים - נסיעה מסובסדת למפגש עם קהילה סטודנטאית בחו"ל, עבור הסטודנטים מחו"ל - סוף שבוע במלון ארבעה כוכבים.

המפגש בין נועם ישראל לנועם אנגליה נערך לאחר שהישראלים עבדו בתור מדריכים במחנה במשך שבועיים, בעוד שהחניכים האנגלים (הפחות מגובשים) הגיעו למחנה לאחר שהות בארץ של שבוע בלבד שבו לטענת המדריך שלהם עוד לא הספיקו לרקום קשרי חברות איתנים. המפגש התקיים במשך שבוע ולא תוכננו מפגשי המשך. חניך בריטי אמר: "למה שאסתער על המפגש אם לא אראה אותם אף פעם שוב?".

יכול להיות שמדריכה מיומנות יותר במפגשים, עם יד על הדופק היתה משנה את התוכנית המקורית ומחלקת את הקבוצה הישראלית לתת קבוצות ושולחת אותם עם תת קבוצות בריטיות למשימות ארוכות יותר. זה היה מביא להגברת הבטחון של האנגלים ולחזיון הקשר האינדיבידואלי. דווקא חמשת המשתתפים האנגלים שלא השתייכו לתנועת נועם לפני הקיץ, הצליחו לרקום יחסים טובים עם המשתתפים הישראליים השקטים יותר.

על המארגנים לקחת ברצינות את תפקידם כשדכנים. הדו"חות של "תגלית" (Kelner et al., 2000) ושל כהן (E. Cohen 2000) מדווחים על חוסר הפופולריות של המפגשים, בהשוואה לרכיבים אחרים בתוכנית. במחקרו מצא כהן מצא שהמשתתפים מחו"ל המליצו לחבריהם להשתתף במפגשים בעתיד יותר מאשר עמיתיהם הישראליים (Cohen 2000: 23-37). במפגשים שבדקנו, ההערכות לגבי הצלחה או כישלון של המפגשים, בקרב בין שתי הקבוצות היו זהות. אין לשכוח שחלק גדול מהחניכים מחו"ל ומדריכיהם, במיוחד אלו שמגיעים לתכניות קיץ, לא רואים את המפגש עם ישראלים בני גילם כחלק מרכזי בתכנית. ללא תשוקה מצד שני הצדדים אין יחסים. קבוצות מיצר והבריטים נעקרו מפעילויות שקסמו להם יותר וחוייבו בעל כורחם לדור בכפיפה אחת. במפגש בין נועם אנגליה ונועם ישראל הרצון להפגש היה קיים אך הבריטים הגיעו בראשית דרכם כקבוצה. לכן החיזור האגרסיבי של

הישראליים "המדריכים" נתפס כתוקפנות ונדחה. לעומתם, הכל נעשה בכדי שקבוצות הסטודנטים יפגשו בזמן נוח במצב שוויוני.

ללא קשב מרוכז לקצב הגוף של הקבוצות, כמכלול, המפגש בין שני הגופים נדון לכישלון. אם אין למארגנים רצון ונכונות להשקיע בהכנת המפגשים, עדיף לוותר עליהם.

8.2.2 מטרות וציפיות

חלק מחניכי מיצר ראו במפגש במה להטפה לציונות ולהפגנת מרכזיותה של ישראל. חשוב היה להם לציין בפני החניכים הבריטים את ערכו הנעלה של גיוס לצבא ולמולדת; הם ראו במפגש המשך להגשמה ציונית בפעילות התנדבות קהילתית. חלק אחר סתם לא הגיעו. צוות המכינה ראה במפגש הזדמנות לעלות את קרנה של המכינה בפני העוסקים בחינוך בלתי פורמלי בעולם היהודי, מבלי להוציא גרוש מכיסם. החניכים הבריטיים והצוות המלווה לא היו זקוקים בחינוך בלתי פורמלי בעולם היהודי, מבלי להוציא של החברה הישראלית. הם כן ראו במפגש זה הזדמנות למפגש חברתי בין בני נוער בגילם, עם אפשרות ללימוד ולעשייה משותפת.

עבור הסטודנטים מחו"ל (מס"ע) והסטודנטים הישראליים (WUJS), המפגש היווה חלק משלים ומהותי בתוכנית הכשרתם. בהכרת זה את זה הסטודנטים יהיו מייצגים מיומנים ואמינים יותר של ישראל בתפוצות.

החניכים הישראליים מנועם ישראל בקשו להעניק לאנגלים נועם אנגליה הרגשת בית, להכיר חברים חדשים, ללמוד שירים ולשחק כדור - סל. המטרות של נועם אנגליה היו כמעט זהות. גם המדריכים של שני הצדדים ביטאו מטרות זהות להפליא, לרקום קשרים ולמנוע התבוללות ונישואי תערובת. אך המדריכים לא שוחחו על מטרותיהם ולא התאימו את התוכנית למטרות המפגש. המדריכה מ"נסיעה" ראתה בלימוד טקסטים ובהעמקת התודעה היהודית – ציונית את המטרות העיקריות.

כאשר המארגנים מסכימים במטרותיהם ומודיעים על מטרות אלו לכלל המשתתפים, ומחלקים תמריצים דומים לחברי שתי הקבוצות, אזי נוצר מעין חוזה חברתי שמאחד את המשתתפים סביב מטרות זהות. כאשר המטרות לא תואמו מראש, אפילו קבוצות בעלות מטרות זהות לא תמיד יצליחו לגשר על הפערים התרבותיים שביניהם.

8.3 ביטחון

אשר אריאן (אריאן, תלמוד והרמן 1989) הגדיר את התרבות הישראלית כמאופיינת בדת של ביטחון. הביטחון מתפקד כערכאה עליונה וכצידוק אולטימטיבי לכמעט כל מעשה. שיקולים ביטחוניים

מופיעים במפגשים של ישראלים (מיצר) ובריטיים (AJ6, מכבי ו-BBYO), ונועם אנגליה ונועם ישראל במישורים שונים כגורם לאי שוויון⁵:

בשיחה על יחסי ישראל תפוצות, הקרבה למוות וסכנה מקנה לישראלים עליונות על הבריטים.

כפי שטען יהודה בר שלום "הישראלים מכוונים את הוויכוח בדרך כלל אל הנושא המשמעותי ביותר מבחינתם כיהודים החיים במדינה ריבונית, וזה השירות הצבאי. המסר הסמוי – ולעיתים לא סמוי- של הישראלים הוא שבכך שהם מגינים על המדינה היהודית בגופם, יש להם יותר "זכויות יהודיות" מאשר ללא ישראלים" (בר שלום 1998: 157).

במפגש מיצר – בריטיים, במהלך דיון בנושא יחסי ישראל תפוצות החניכים הישראלים אמרו:

"אנחנו מקריבים את חייו לשלוש השנים הבאות", "אני מסתכלת על התמונה המלאה, אם הייתם פה, לא היינו צריכים את תמיכתכם והצבא שלנו היה הופך להיות חזק", "בני אדם חיים בתפוצה כי זה הרבה יותר נוח להם. קל יותר לתרום כסף מאשר לעיתים להקריב את חייד".

מנגד השיבה חניכה אנגלייה: "דב הישראלים הולכים לצבא כי הם צריכים, ולא עושים אחר כך כלום לקהילה, והם כועסים על העובדה שהם הולכים לצבא". בתור אנגלייה יהודיה, היא אומרת שהיא עושה מעשים יהודיים מתוך בחירה ולא מתוך חובה.

בקבוצת נועם אנגליה ונועם ישראל, הבריטים היו מודאגים מאד מהמצב הבטחוני. חלק

מהקבוצות הבריטיות שהיו אמורות לבקר בארץ בוטלו, ולהורי המשתתפים הובטח שהקבוצה לא תסתובב חפשי בכיכרות העיר, לא תיכנס לאף כפר ערבי, ושהסוכנות תתאם כל תנועה עם מרכז מידע לענייני ביטחון.

בפעילות משותפת, כאשר החניכים הישראלים התבקשו לצייר איך הם חושבים שהבריטיים

רואים אותם, הכניסו פצצת מרגמה וחומת ירושלים עם קליעים לציור. בשיחה שנייה, כאשר בחורה אנגלייה ספרה חלום שהביע את פחדיה וחששותיה מהמצב הביטחוני הרעוע בארץ, תלמידה ישראלית בקבוצתה הגיבה: "אני רוצה להציג את המבט הישראלי, ישראל היא ביתנו ואנו חיים כאן, אם היה מסוכן כפי שאת חושבת, הורינו היו לוקחים אותנו ללונדון". במקום להרגיע ולעודד את החניכה שהגיעה

---

⁵ אין זה הגורם הבלעדי לאי-שויון. בין המשתתפים במפגש בין נועם אנגליה לבין נועם ישראל היו גם \$ 70 –הבדלים משמעותיים במחיר ששילמו בני שתי הקבוצות עבור התוכנית. בעוד שהאנגלים שלמו כ ליום עבור ההשתתפות, הישראלים שילמו מחיר סמלי בלבד. בעוד שהמדריכים הישראלים קבלו משכורת, המדריכים האנגלים עבדו בהתנדבות. ההבדלים מרמזים אולי על כך שעל הבריטיים לשלם יותר על הפריבילגיה של המפגש.

לארץ על אף חששותיה, הישראלית נסוגה לעמדת הגנה, ממעיטה בחששות האנגלייה ומביעה בעקיפין את הדעה שחיים באנגליה הם שווים פחות.

השירות הצבאי העתידי הופך את הקבוצה הישראלית למלוכדת ומגובשת יותר (על נושא הגיבוש, ר' כתרילאל 1999). כך מעריכה חברת בני הנעורים את העמידה המשותפת של הקבוצה על שאיפותיו של הפרט. במפגש מיצר – בריטיים, נאמר על ידי חניכה ישראלית: "אנחנו שונים, אני לא רוצה להיות כמו מדינה אחרת. ישראל נעשתה מה שהיא היום בגלל מה שהיא עברה. הגענו להבנה שאם אין מדינה שתגן ותתמוך אז אנחנו צריכים לקחת את זה על עצמנו". החניכה הישראלית מזהה את ה"אנחנו" עם ה"מדינה", דבר שלא מופיע בדבריהם של האנגלים. דברים נוספים שנאמרו על די חניכה ישראלית המחזקים טענה זו: "אני מסכימה שאנחנו הולכים לצבא כי זה חלק מחוק ונורמה חברתית, אני גם חושבת כמוך שיש היום איזשהו *Value Crisis*, אולי אנחנו קבוצה מיוחדת בארץ, אחרים הולכים לצבא כי הם צריכים".

במפגש נועם ישראל ונועם אנגליה, הישראלים ראו את ניסיונם בהדרכה כשלב לקראת גיוסם העתידי לגרעין נח"ל או ליחידה צבאית. אחדות זו באה לידי ביטוי בדקלום מורליים קולניים בחדר האוכל, ואף במאמציהם ל"הפעיל" את האנגלים השקטים יותר, ולדרבן אותם להצטרף לפעילותיהם. הגיוס מדגיש את העשייה לעומת הדיבור (כתרילאל 1999) (עושים צבא /מדברים זהות יהודית). ומחזק את ראייתם של האנגלים כ"אפתיים, פסיביים או יבשים כאלו".

לדברי המדריך האנגלי, "האנגלים מסתכלים על החבר'ה הישראלים בהערכה מאחר שהם כבר מדריכים". עם הזמן הסתייגו האנגלים מהקולנויות של הישראלים "למה הפיות שלהם מחוברים לידיהם תמיד?", "למה הם חייבים לצרוח? האם אינם מסוגלים לדבר?". הם הרגישו מותקפים על ידי הישראלים, הגדירו את ההתנהגות הישראלית כברברית והסתגרו בתוך עצמם. כאשר דובר דרוזי גינה את המדיניות הישראלית בשטחים והותקף מילולית על ידי הקבוצה הישראלית הם הזדהו עם הדרוזי ולא עם עמיתיהם הישראלים (על אף שניתן היה לצפות שהתקפה מבחוץ תאחד את הקבוצות בחווית גורל).

לעומתם, במפגש הסטודנטים בין WUJS לבין תכנית מס"ע, שתי הקבוצות מורכבות מישראלים מאוניברסיטאות שונות בארץ, ותלמידי חו"ל מארצות ואף דתות שונות, שלומדים באוניברסיטאות שונות בארץ. המשתתפים הישראלים והתלמידים מחו"ל אינם שתי קבוצות מגובשות. גם הגיל עושה את שלו. בעוד שהמתבגרים מנועים מאוד מודאגים מהמבט של הקבוצה האחרת עליהם ("שלא יחשבו שאנחנו סנובים"), הסטודנטים זקוקים פחות לאישור של האחר לגיבוש זהותם העצמית. הסטודנטים הישראלים גם סיימו את שירותם הסדיר, ומעוניינים בחוויות חדשות, ואינם מכוונים לקראת שירות ביחידה מגובשת המגינה על הקולקטיב.

הביטחון הופך לגורם סמוי גם בבחירת אתר המפגש ובאופי הפעילות ובתוכנו.

בחירת האתר - בשני המפגשים לא היתה מחשבה על חוסר הסימטריות באי קיום מפגש חוזר באנגליה.

ברור מאליו שמקום המפגש הוא בארץ. ייתכן שבגלל שמפגש בבית של הישראלים, נתפס כמקום ה"טבעי", הבעיות של קיום המפגשים בשטח לא נייטרלי (מכינת מיצר, מחנה נועם) לא נחשבה לראויה לתשומת לב מיוחדת.

גם חובת ההשתתפות ו**עיתוי המפגש** מושפעים בעקיפין על ידי שיקולים ביטחוניים:

במפגש מיצר-בריטיים ההשתתפות במפגש היתה חובה עבור הישראלים אך בגדר רשות עבור הישראלים. מדריכי הבריטיים השקיעו מאמץ רב להצלחת המפגש בעוד שהמדריכים הישראלים התייחסו אל המפגש כדבר לא מחייב. הישראלים הגיעו למפגש לאחר מסע הישרדות מפרך וחלקם נקראו לגיבושים במשך המפגש. ברור שהצבא מפיל על מפגש עם חניכים מחו"ל.

אופי הפעילות הושפע גם הוא משיקולים ביטחוניים. במפגש בריטיים – מיצר עצם ההחלטה

לשפץ אנדרטאות, קריאת קטעי מורשת קרב, וטיפוס חניך ישראלי על כתפי השני על מנת לקבע את הדגל בראש האנדרטה (בזמן שהאנגלים הוציאו מצלמות וצילמו) מבטא את ערך הצבא עבור החניכים הישראלים. ברגע קריטי, הישראלים "עושים" צבא, והאנגלים מצלמים ומעריצים.

אצל נועם פעילות משותפת באחד מן הערבים בוטלה בגלל שהחברים הישראלים העדיפו לצפות בערב נח"ל, שבו מציג כל גרעין את מעלליו וכשרונותיו בחרוזים ובשירים. הבריטים הוזמנו להשתתף אך מאחר שלא הבינו את השפה והתרבות, לא מצאו עניין ועזבו לדרכם.

במפגש נועם ישראל ונועם אנגליה, שיקולים ביטחוניים השפיעו על הניהול הסדיר של הלוי"ז ועל התפקיד שהוצא לחניכים הישראלים במפגש. בגלל המצב הביטחוני הקשה, וחרדות ההורים האנגלים, כל יציאה לטיול חייבה תיאום עם אגף הביטחון של הסוכנות היהודית. כתוצאה בוטלו מספר ביקורים ברגע האחרון, וגרם לבזבוז זמן רב בחוסר מעש באוטובוס ובהמתנה לאישורים. דיון עם דובר של המיעוט הערבי הוסווה בתור ביקור בכפר דרוזי וגרם למבוכה רבה בקרב החניכים. החישוקים החמורים על ביקורים במרכזי ערים, ופגישות של חניכים בריטיים בבתי קרובי משפחה, תרמו לגיבוש ציפיות לא ריאליות מהמפגש. כדברי המדריך הבריטי: "רצינו ליצור הרגשת קהילה. נוכחותם של הישראלים מקשה עלינו את המלאכה. גם במצב הביטחוני כמו שהוא, המפגש עם הישראלים הוא החלון הבלעדי לחברה הישראלית מאחר שאינם יכולים לטייל ברחוב בן יהודה". כתוצאה, ציפו מהישראלים להציג את ישראל כולה ולא רק את עצמם⁶. במצב הביטחוני הקיים יש להקצות מחשבה רבה להשפעה זו של הביטחון על

⁶ המדריך הבריטי אף אמר בשיחה פרטית: "אם אינני עושה עלייה, זה בגלל שאינני רוצה שהילדים שלי יהפכו לישראלים". המדריכה הבריטית שישבה לידו השיבה: "עדיף לי ישראלים על בריטים גויים". המדריך הגדיר את אחת המטרות מצידו,

אופי המפגשים. האם עדיף לקיים מפגש כאשר קבוצה נמצאת בתוך בועה סגורה בגלל סיבות ביטחון, כך שיהיה להם מגע כלשהו עם החברה הישראלית (על אף שיתפסו כמייצגים את החברה כולה) ? האם כדאי לדחות את הפגישה למצב בו החניכים מעורים בחברה כמתנדבים? נדמה לנו שהראשון, עם הסיכונים הכרוכים בו עדיף. אך יש לדאוג לאפשרויות להמשכיות שתעודדנה משתתפים להתמסר למפגש. מאידך, במפגש מס"ע ו - WUJS השיקולים הביטחוניים לא שיחקו תפקיד משמעותי. היו מספר נסיבות אשר פעלו לניטרול הירארכיות בין ישראלים למשתתפים מחו"ל:

1. המשתתפים הם סטודנטים, לאחר שירות צבאי. הם באים לסוף השבוע בכדי להינתק מהמצב הביטחוני. עבור הישראלים הפרס הנכסף הוא דווקא נסיעה לקהילה בחוץ לארץ ל"התאורר".
2. הקבוצה הישראלית היא הרבה פחות מגובשת בהשוואה לנועם ישראל ולחניכי מיצר, גם בגלל גילם המבוגר יותר, והיותם פזורים באוניברסיטאות השונות. ריבוי הזהויות של המשתתפים מחו"ל מעודדת יחסים אינדיבידואלים יותר ולא התגוננות והתלכדות קבוצתית.
3. התוכנית עצמה מעודדת שיח שוויוני בין ישראל לחוץ לארץ, בין היתר באמצעות הרצאות נפרדות לסטודנטים הישראלים על קהילות ולסטודנטים בחו"ל והרצאות על המצב הביטחוני והפוליטי בישראל.

9. מסקנות והמלצות

9.1 תוכניות מפגשים והבדלי תרבות

רוב המרכיבים הכלולים בהבדלים התרבותיים שבין נוער ישראלי ונוער מחו"ל שבאו לידי ביטוי במחקרנו כבר נדונו בספרות (ראה במיוחד: אזרחי 1994, בר שלום 1998). הם מסוכמים היטב במאמר הקצר של בר שלום ובספרון של אזרחי וסוטניק (1997) ובחומר המשווק על ידי מרכז "מפגשים". משתתפים רבים מגיעים למפגשים עם ידע מועט והכנה מועטת למפגש עם האחר. החוברות של "מפגשים" מספקים חומר מצוין ונגיש להכנות. על צוות המארגנים לדאוג לחלק את החומר ולקיים פעילויות עם חניכיהם בנושאים שהועלו שם. מומלץ שתוכנית הכנה תכלול חליפת מכתבים והקמת אתר צ'אט שבו המדריכים יוכלו גם להציג שאלות סביב נושאים פרובוקטיביים. חליפת המכתבים והצ'אטים יעזרו להפריך כמה סטריאוטיפים תרבותיים וייצור יחסים אישיים בין משתתפים שיגבירו את ההשקעה במפגש הבין אישי. כל ארגון שאינו מוכן להשקיע את הזמן והמאמץ בהכנה לא יוכל להיות שותף ראוי

"להפוך את הנוער הבריטי ליותר חלוצי". הנוער הישראלי נמצא במצב התחלתי קשה כאשר מצפים ממנו להציג, קודם כול, דמות מיתית של ישראל.

למפגשים. מפגש רע יותר גרוע מכלום. כמובן שהבהרת מטרות המפגשים באמצעות פגישות בין ראשי תנועות ומדריכים היא הכרחית להצלחת כל מפגש.

9.2 תוכניות מפגשים זרימת ידע

9.2.1 זרימת מידע בין צוות למשתתפים

כמות המידע והיוזמה שעומדת לרשות משתתפים ומדריכים משתנה בהרבה ממפגש למפגש. אין מפגש מוצלח ללא פעילות של המשתתפים. בכדי להבטיח את התחייבות המשתתפים להצלחת התוכנית, בעיקר במקרים שבהם הזהות הקבוצתית חזקה (נועם ישראל, מיצר וקבוצת התנועות הבריטיות) חובה לצייד את החניכים בערכת ידע. על המשתתפים הישראליים להיות מודעים שהם בעלי ידע שאינו ברשות עמיתיהם מחו"ל. הישראלים יכולים למצוא את מיקומם על המפה. בחלק מהאתרים כבר ביקרו בטיולי בית ספר והם מסוגלים ללקט מידע מציטוט לשיחות בעברית בין מדריכים, מורי דרך ונהגים. אומנם זרימה מוגזמת של מידע ושל כוח החלטה יכול להזיק לאפקטיביות של המפגשים (למשל ההצבעות החוזרות ונשנות של חניכי מיצר על המשך השתתפותם במפגש עם החניכים הבריטיים). אך ריכוז יתר של מידע (כמו בדוגמת המדריכה מ"נסיעה" במפגש נועם) מחליש את כוחם של מדריכי הקבוצה והופך אותם ואת חניכיהם לילדים פסיביים. קטלני ביותר הוא זרימה בלתי שוויונית של מידע שמקנה יתרון לקבוצה אחת על חשבון הקבוצה השנייה. בכול מקרה, כאשר מדריכים ותלמידים קובעים חוקי יסוד להתנהגות, מטרות והתחייבויות, מחוייבותם לדו שיח יעיל מתעצמת.

9.2.2 זרימת מידע בין הצוות המנהלי לבין מדריכים ו"מפגשים"

כאשר מתקיימים יחסים טובים ומעבר מידע רציף בין הצוותים המדריכים את הקבוצות מישראל ומחו"ל, החזית המאוחדת שהם מפגינים (כמו במסינר מס"ע ו-WUJS) מונעים את פיצול הקבוצות ל"אנחנו" ו"הם". למשל, מדריכת "נסיעה" התרגלה למסגרת שבה נקבצו נוער ישראלי ונוער אמריקאי כבודדים סביב תוכנית משותפת. במסגרת זו, בראשית הקיץ מתקיים דיון ארוך שמטרתו יצירת חוזה חברתי המקובל על כולם- דתיים וחילוניים, ישראלים ואמריקאים. בקבוצת נועם, המחוייבות לתוכנית המפגש חלשה, בעוד שהמחוייבות לתת קבוצה שיוכית – התנועה המקומית גדולה. אם משתתפי התנועות היו נפגשים קודם ובזמן המסע ומעבירים למדריכה את התרשמותיהם, אפשר שהמדריכה היתה מפרקת את המחנות של "אנחנו" ו"הם". אך פגישות ההכנה לא התקיימו וכאשר עלו בעיות בתוכנית, המדריכה הסתגרה בתוך עצמה והמסרים החשובים לא הועברו.

בדומה, החוליה החלשה בסמינר מס"ע ו – WUJS היתה פעילות הפתיחה שנוהלה על ידי המפגשים ממרכז מפגשים. לדעתנו, זוהי תוצאה מחוסר המיומנות של המפגשים שנמצאו במהלכו של קורס הכשרה. חסר להם ניסיון עם קבוצת סטודנטים מאוד הטרוגנית בגיל, לאום ודת. אך מעבר לכך, חוסר תשתית Follow Up וחוסר מגע רציף בין צוות LTP ומשרד "מפגשים" תורמים לבעיה. אין לנו ספק שבעיות אישיות בין מקבלי החלטות תורמות לנתק. לאחר חודש מחקר הופתענו ללמוד שמשרד מפגשים נמצא באותו קמפוס חינוכי של LTP. הנחנו שהמשרד ממוקם בחלקו האחר של העיר. גם כאשר דברנו עם צוות מפגשים אף אחד לא הפנה אותנו למחקרים על מפגשים שממומנו על ידי המרכז בשנים קודמות.

ההשוואה בין שלושת המפגשים מראה שכאשר LTP הוא הגוף המבצע הבלעדי, הצוות מעביר מידע בצורה יעילה ומסוגל ללמוד מטעויותיו. מצד שני כאשר המגעים אינם מבוססים על קשרים אישיים וכאשר ארגונים אחרים מעורבים טעויות קורות. צוות מיצר לא היה מיועד באופן שוטף ובצורה מספקת למטרות התוכנית של החניכים הבריטיים. לוחות הזמנים לא תואמו באופן שיהלום את צרכי החניכים. המידע ממשוּבּי משתתפים או משיחותיהם לא הועברו לארגון השותף.

9.2.3 זרימת מידע בתוך צוות ההנהלה

בתוך ה – LTP והמחלקה לחינוך קיים מעבר ידע רציף לאורך ציר הזמן. למשל, ההיזון החוזר משאלונים וממגעים אישיים שלוקטו לאחר סמינר מס"ע – WUJS (נובמבר 2000) שימש לשיפור הסמינר השני. אתר אינטרנט נמצא בהקמה ואנשי הצוות בקשו תכופות לשמוע את התרשמותנו והערכותינו מהנעשה. ההשתתפות הפעילה של הצוותים בסמינר והביקורים התכופים בין שני הצוותים (ואף מעבר של עובדים מצוות לצוות) מגבירות את היעילות והגמישות. אך כשלים מופיעים בקשרים בין LTP לבין ארגונים מחוצה לה, כמו מייצגי תנועות אנגליה. אין רשתות פורמליות לליקוט והעברת אינפורמציה רלוונטית מתוכניות קודמות וממדריכים. למרבה הצער, תנועות נוער בחו"ל ושליחים רבים שומרים על המידע כרשותם הפרטית ומפחדים משקיפות. מחלקת "הגשמה" של הסוכנות היהודית, שולטת במאגר מידע עצום של בוגרי תוכניות סטודנטאיליות בישראל לאורך שנים, אך אינם מאפשרים גישה חופשית למידע מצד ארגונים אחרים. אם המטרה היא להפוך את LTP ל"מרכז עצבים", חובה להקים מערכות להעברת מידע במנותק מרשתות של קשרים אישיים.

היום, אין תנועת נוער אשר זוכה בנאמנות אבסולוטית של חבריה. בני נוער רבים בוחרים Israel Experience על בסיס אטרקציות, מחיר, רמת אינטימיות ובעיקר המלצות מחברים שהשתתפו, ללא קשר לאיזו תנועת נוער מבצעת אותו. תנועות נוער ומרכזים קהילתיים מציעים נסיעות לארץ כאשר הם מתחרים עם טיולים לארצות אחרות ואחד עם השני. מעבר מורחב של רשמים יעזור לרכז התוכניות הארוכות הבריטי לתפור תוכניות לצורכיהם של קבוצות שונות, לגייס את בוגרי התוכניות כאנשי מכירות לתוכניות עתידיות ולספק "תיאורים עבים" שישפרו את יכולתו למכור את ישראל לנוער בריטי יהודי. ללא ספק סדנאות תיאום ציפיות והכנה לאנשי צוות ושליחים שמתקיימים מעת לעת, וכן מינוי שליח משותף למחלקה לחינוך ולארגון הסטודנטים "הלל" הם צעדים בכיוון הנכון. אך צעדים אלו חייבים להיות חלק מדינמיקה מתמשכת שתגיע גם לבוני תוכניות ולמדריכים בשטח. אנו ממליצים לקבוע זמנים להצגות של ספרות על זהות יהודית ומקרי בוחן של תוכניות בביקורים בישראל. אלו יוכלו לספק מרחק ופרספקטיבה לעובדים שבדרך כלל עסוקים וטרודים בעשייה היום-יומית. כדאי להזמין אנשי צוות ממחלקות אחרות או מחנכים להציג את דבריהם. העלאת מודעות אינטלקטואלית תשפר את התוכניות ותפרה את התרבות הארגונית. כאשר בני נוער הופכים לצרכנים ברנזיים ותורמים דורשים שקיפות מירבית, לא נשאר מקום ל"ראש הקטן".

9.3 תוכניות מפגשים ואידיאולוגיה ציונית

הציונות, הן בגרסת קלצקין השוללת את הגלות, הן בגרסת אחד העם הרואה בישראל מרכז רוחני, גורסת שלקיום העם היהודי בארץ ישראל יש עדיפות ערכית על קיום יהודי בתפוצות. המחקר על מפגשים בין תרבותיים מראה שדווקא במצב של שוויון בין הקבוצות יש למפגשים סיכוי טוב להצלחה. מהמקרים שבהם צפינו עולה, כי דיון בנושאים ציוניים מהווה בדרך כלל גורם מפריד ומגביר מתיחות. דבר זה עולה בצורה בוטה במפגש מיצר-בריטיים ומתבצבץ ועולה לעיתים במפגש נועם ובפעילות המפגשים בסמינר מסעו – WUJS. גם השיקול הביטחוני פועל לקראת אי שיוויון בין ישראלים לאחרים כפי שהראנו. אם כן, האם הסיכוי היחידי להצלחת המפגשים היא התעלמות מהקונקסט היהודי ציוני, והתמקדות בתרבות הגלובלית בה ישראלים ונוער מחו"ל יוכלו להפגש כשווים? במילים אחרות, האם הידוק הקשרים לארץ באמצעות מפגשים סותרת את מגמת חיזוק הרגשת המשפחתיות המשותפת, מאחר והיא מציגה את הישראלי כבן בכור?

הנוער מחו"ל שמגיע לארץ מחפש כאן את סמלי היהדות והישראליות המיתיים. הוא עדין קונה חולצות עם כתובת "שנית מצדה לא תיפול" וכובעי מצחייה של צה"ל. אך הוא אינו מצפה שהצעיר הישראלי יופיע למפגש במדים, ומוטב שלא יעשה כן. בכדי שהמפגש יצליח הישראליים אינם חייבים

למחוק את עצמם, או כדברי חניך אחד, "להיות יבשים כאלו". אך עדיף שיהיה מודע לסמלים המיתיים שבאמצעותם תופסים יהודי התפוצות את ישראל, ושלא ינסה להפגין בעלות על סמלים אלו בכדי לרכוש הון סמלי בעיני אחרים. כפי שראינו במפגש נועם, הערצת הבריטיים כלפי המדריכים הישראליים לא הביאה לקרבה ואהדה. כדאי שהישראלי ילמד קודם על הקהילה הספיציפית בתפוצות ושילמד להעריך את תרומתה האדירה של יהדות התפוצות ליהדות ולאנושות, אז והיום – גם ללא קשר למפעל הציוני. כאשר המשתתף הישראלי מתעניין בתפוצות מתוך סקרנות, פתיחות ואמפטיה, גם אם מטרתו היא להציג את ישראל בחו"ל, מטרה זו נתפסת על ידי תלמידי חו"ל במפגש כביטוי לקרבה ולא כמעשה אימפריליסטי. מארגני המפגשים חייבים לטפח רגישות לנקודות שבהן הציונות יוצרת הירארכיה. למשל, הצורך לקיים את המפגש במקום נייטרלי מתעצם כאשר מדובר במקום "נגוע" בגוונים אידיאולוגיים היוצרים הירארכיה כמו פנימיה צבאית או מחנה של מדריכים מגוייסים. מארגנים אלו חייבים להיות גם מסורים אידיאולוגית ליצירת שוויון במפגשים כפי שכתבו אזרחי וסוטניק:

"Whatever the formal network of the encounter, it will work best when both the Diaspora and . Fostering two-sided encounters in which ..."the Israeli participants are viewed as the "client both parties learn about and from each other, is a critical ingredient in a shift to more balanced Israel-Diaspora relations in the future"(Ezrachi and Sutnick 1997:25).

גם חינוך להערכת יהדות התפוצות לא יצליח לגרום לשוויון כל זמן שישראלי יראה בשירות הצבאי ערך עליון. כאשר התותחים רועמים המוזות שותקות. אך במצב של שלום, כשהישראלי כבר לא יוגדר על ידי אויבו כיהודי וכאשר השירות בצה"ל יהווה גורם פחות חשוב במסלול החיים של הצעיר (בעיקר הגבר) הישראלי, יהיה צורך למלא את חלל הזהות שיגדל עוד יותר. בענייננו, זהות יהודית גלובלית בינלאומית יכולה להוות אלטרנטיבה מושכת לזהות דתית טריאומפליסטית ("אתה בחרתנו") או קבלה טוטלית ולא ביקורתית של תרבות עממית גלובלית (yeah, yeah). כדאי להיערך לכך כבר עכשיו. יש להכניס את נושא יהדות התפוצות לתוכנית הלימודים, לקיים מפגשים גם בארצות אחרות, להפוך את הקהילות היהודיות ליעד חשוב בביקורי תיירים ישראלים בחו"ל, לקיים חוגי לימוד ופעילות משותפים לישראלים וליהדות התפוצות ולהעלות את ההתגייסות לעזרת קהילות יהודיות במצוקה לראש סדר היום הישראלי. רק אז - ולא בהנפת דגל הלאום על חורבות השואה - נוכל לתת כיסוי ועתיד לסיסמא: "את אחיי אנוכי מבקש".

יהודה בר-שלום, "מפגשים: על מודולות המפגש בין נוער יהודי מחו"ל לבין נוער יהודי מישראל", במכללה 11, 2000, עי 145-162.

תמר כריאל, מילות מפתח, תל-אביב: הקיבוץ המאוחד ואוניברסיטת חיפה, 1999.

לירי פינדלינג – אנדי ועמוס ספקטור, מפרשים בחוויה הישראלית, ירושלים: מכון הנריאטה סולד, 1997.

Asher Arian, Ilan Talmud and Tamar Herman, National Security and Public Opinion in Israel. (Tel Aviv: Jaffee Center for Strategic Studies), 1989.

Yehuda Bar-Shalom, Encounters with the Other: An Ethnographic Study of the Mifgashim Programs for Jewish Youth, Summer 1997, (Jerusalem: The Charles R. Bronfman Centre for the Israel Experience: Mifgashim), 1998.

Eyal Ben-Ari and Yoram Bilu, eds., Grasping Land: Space and Place in Contemporary Israeli Discourse and Experience, (Albany: SUNY Press), 1997.

Barry Chazan, Steven Cohen and Susan Wall, Youth Trips to Israel: Rationale and Realization, (New York: JESNA), 1994.

Barry Chazan and Ariana Koransky, Does the Teen Israel Experience Make a Difference?, (New York: Israel Experience, Inc.), 1997.

Erik H. Cohen, The Summer 1993 Israel Experience American Alumni, A Follow-up Survey, Jerusalem: The Israel Experience Ongoing Survey and Evaluation, 1996.

Erik H. Cohen, Basic Comparative Data of Short-term and Long-term Programs from United States and United Kingdom, 1993-1997, (Jerusalem: Joint Project of Taglit, Birthright – Israel International and The Department for Jewish Zionist Education, Jewish Agency for Israel), April 2000.

Erik H. Cohen, "Mifgashim: A Meeting of Minds and Hearts", A Comparison of Cognitive and Affective Models in Structures Educational Encounter between Israeli and Jewish-American Adolescents", Journal of Jewish Education 66 (2000), pp. 23-37.

Steven S. Cohen and Arnold Eisen, The Jew Within: Self, Family and Community in America, (Bloomington: University of Indiana), 2000.

Elan Ezrachi, Encounters Between American Jews and Israelis: Israelis in American Jewish Summer Camps, Thesis for the degree of Doctor of Philosophy in Jewish Education, Jewish Theological Seminary, 1994.

Elan Ezrachi and Barbara Sutnick, Israel in Our Lives: Israel Education through Encounters with Israelis, (Jerusalem: CRB Foundation), 1997

Harvey Goldberg, "A Summer on a NFTY Safari: An Ethnographic Perspective", in Harvey Goldberg, Samuel Heilman and Barbara Kirshenblatt-Gimblett, The Israel Experience:

Studies in Youth Travel and Jewish Identity, (Jerusalem, Andrea and Charles Bronfman Philanthropies Foundation), in press.

Samuel C. Heilman, Portrait of American Jews: The Last Half of the 20th Century, (Seattle: University of Washington Press), 1995.

Samuel Heilman, “From T-Shirts to Peak Experiences: Teens, the Israel Trip and Jewish Identity” in Yisrael Rich and Michael Rosenak, eds., Abiding Challenges: Research Perspectives on Jewish Education, (Jerusalem: Freund Publishing House), 1999, pp. 231-250.

Samuel C. Heilman, “A Young Judea Discovery Tour: The View from Inside”, in Harvey Goldberg, Samuel Heilman and Barbara Kirshenblatt-Gimblett, The Israel Experience: Studies in Youth Travel and Jewish Identity, (Jerusalem, Andrea and Charles Bronfman Philanthropies Foundation), in press.

Shaul Kelner, Leonard Saxe, Charles Kadushin, Rachel Canar, Matthew Lindholm, Hal Ossman, Jennifer Perloff, Benjamin Phillips, Rishona Teres, Minna Wolf and Meredith Woocher, Making Meaning: Participants’ Experience of Birthright Israel, Maurice and Marilyn Cohen Center for Modern Jewish Studies, Brandeis University, Birthright Israel Research Report 2, November 2000.

Barbara Kirshenblatt-Gimblett, “Afterword”, in Harvey Goldberg, Samuel Heilman and Barbara Kirshenblatt-Gimblett, The Israel Experience: Studies in Youth Travel and Jewish Identity, (Jerusalem, Andrea and Charles Bronfman Philanthropies Foundation), in press.

Ezra Kopelowitz, “Learning Rituals and Collective Jewish Identity: A Look at One Attempt to Join Orthodox and Non-Orthodox American and Israeli Jews through Text Study”, Journal of Jewish Education 67/1,2, Spring/Simmer 2001, pp. 61-73.

Barry Kosmin, Antony Lerman and Jacqueline Goldberg, The Attachment of British Jews to Israel, (London: Institute for Jewish Policy Research), 1997.

Nina Kujawski, Building Interpersonal Relations through Mifgashim, Melton Center for Jewish Education, Hebrew University, Jerusalem, 2000.

Charles Liebman and Steven Cohen, Two Worlds of Judaism: The Israeli and American Experiences, New Haven: Yale University Press, 1990.

David Mittelberg, “The Impact of Jewish Education and an “Israel Experience” on the Jewish Identity of American Jewish Youth”, in Ernest Krausz and Gitta Tulea, eds., Jewish Survival: The Identity Problem at the Close of the Twentieth Century, (New Brunswick: Transaction Publishers), 1998, pp. 194-218.

Victor Turner and Edith Turner, Image and Pilgrimage in Christian Culture, (Oxford: Oxford University Press), 1978.

Chaim Waxman, “Weakening Ties: American Baby Boomers and Israel”, in Allon Gal, ed., Envisioning Israel, (Jerusalem: Magness Press), 1996, pp. 374-397.

נספח מספר 1 - תיאור מפגש בין חניכי התנועות הבריטיות (AJ6, מכבי ו-BBYO) לבין חניכי המכינה

הקדם צבאית מיצר

מפגשים קודמים בין שתי הקבוצות

למפגש הנ"ל קודמת היסטוריה של מפגשים בין שתי קבוצות החניכים, בעקבות המפגשים געשו הרוחות בקרב חברי הקבוצות השונות ביחס לעתיד המפגשים המשותפים. המפגשים הקודמים הוגדרו על ידי כל המעורבים בדבר כלא מוצלחים ועתידם הוטל בספק, קבוצת החניכים הישראלית ערכה מספר הצבעות על המשך או הפסקת המפגשים. בקרב החניכים הישראליים היתה קבוצה מצומצמת של כ- 5 חניכים אשר ניסו לשכנע את חבריהם בעד המשך קיום המפגשים עם קבוצת החניכים הבריטיים. לאחר אסיפות מליאה סוערות, רוב החניכים הישראלים הצביעו בעד המשך המפגשים. במקביל נודע לחניכים הבריטים על המתרחש בקבוצת החניכים הישראליים. החניכים הבריטיים טענו שגם להם מגיעה זכות הטלת וטו. כאמור, לבסוף הוחלט על ידי הישראליים על המשך קיום המפגש בין שתי הקבוצות.

מפגש ראשון התקיים ב - 3-4.11.2000 המפגש בהגדרתו נועד להוות "שבירת קרח" ביחסים

בין הקבוצות הזרות.

ט"ו בשבט, המפגש נערך במכינה הקדם צבאית. הבריטים – **8-9.2.2001** – **מפגש שני התקיים**

הגיעו למיצר בשעה 17:00. החניכים התכנסו במליאה לשמוע הרצאה בנושא חג ט"ו בשבט. ההרצאה 15 דקות. לאחר ההרצאה התפזרו החניכים לחדרים – היתה אמורה להתקיים כשעה אך למעשה נערכה כ- 2 (בריטים). לאחר מכן נפגשו הקבוצות וחברי הקיבוץ לארוחת ערב – (בכל חדר שוכנו כ- 4 ישראליים וכ שהייתה מלווה בסדר ט"ו בשבט שנערך בעברית. לאחר הארוחה והסדר התפזרו החניכים, חלקם צפו 30:7. התוכנית המקורית – יחדיו בסרט ("מאטריקס") וחלקם התפזרו לחדריהם. למחרת החניכים קמו ב הייתה לצאת לטיול בשעה 8:00 אך חלק מן הישראליים לא קמו בזמן ועכבו את תחילת הפעילות. למעשה הטיול התקיים ב"חצר האחורית" של מכינת מיצר ונערך בין השעות 11:00-8:45. במהלך ההליכה היו "עצירות" מכוונות בהם חניכים מהקבוצות השונות הפעילו את כל הקבוצה בפעילויות ומשחקים שתוכננו מראש. נציגי הקבוצה הבריטית הפעילו את הקבוצה במשחקי ריצה ותחרות. לעומתם, נציגי החניכים הישראליים הפעילו את הקבוצה במשחקים המשלבים חשיבה, דמיון ויצירתיות (בנושא ט"ו בשבט).

לדעת הרכז שנכח בטיול, הפעילויות שאורגנו על ידי החניכים הישראליים היו מוצלחות ביותר ונראה כי הושקעו מאמצים רבים בהכנת הפעילות. לאחר הטיול חזרו החניכים אל המכינה ושם חולקו לשלוש קבוצות. החניכים התבקשו להכין את התוכנית הכללית למפגש שיערך בסוף חודש פברואר. כל

3 ישראליים. הבריטיים חוייבו להגיע לכל הפעילויות בעוד שלא היה – 6 בריטים ו 1 כ –קבוצה מנתה כ פיקוח על נוכחות הישראליים בפעילויות במהלך המפגש. בזמן הדיונים בקבוצות עברו כחמישה ישראליים בין הקבוצות ודרשו מהישראליים לא לשתף פעולה. טענתם הייתה שעל כל חניכי המכינה לערוך הצבעה בנוגע להמשך הקשר עם החניכים הבריטיים. כתוצאה מכך במהלך הדיונים המשותפים לא הועלו רעיונות או תוכניות בנוגע למפגש הקרוב. כאשר האוטובוס הגיע לאסוף את החניכים הבריטיים, האחרונים עלו עליו ללא פרידה מסודרת ואינטימית מן החניכים הישראליים. נדמה היה כי לא התקיימה פרידה כלל (אלא בקרב בודדים). ניתן היה להיווכח ברגע זה כי המפגש לא הצליח וכל אחד הלך לדרכו.

כאמור בעקבות המפגש, חניכי המכינה ערכו הצבעה, מתוך 35 חניכים שנכחו במהלך ההצבעה כ- 30 חניכים הצביעו בעד המשך קיום המפגשים בין הקבוצות. הוחלט על קיום פגישה משותפת בין נציגי החניכים הבריטיים והישראליים והצוות החינוכי המלווה את הפרויקט. בפגישה קבעו נציגי הקבוצות את מבנה ותוכן המפגש השלישי. אך הלכה למעשה תוכן המפגש נקבע על ידי קבוצה קטנה מאוד של חניכים ישראליים ושל חניכים בריטיים אשר נפגשו לפני קיום המפגש.

29.3.01-31.3.01 - המפגש התחיל בטיול משותף בנחל זקי. ניתן לומר – המפגש השלישי התקיים בין ה בכלליות כי במהלך המסלול התקיימו אינטראקציות בין שתי קבוצות החניכים. במהלך הטיול בנחל, רוב החניכים התקבצו בקבוצות האם שלהם, והקבוצות היו די זרות זו לזו. עם זאת היו ניסיונות מסוימים להתערות בין הקבוצות (השפרכת מים הדדית, העברת בקבוקי שתייה, עזרה בטיפוס ותמיכה בירידות). ההליכה במסלול לא היתה ברמת קושי גבוהה, חניכה בריטית ציינה: "סוף סוף טיול לא קשה, לפעמים המדריכים שלנו שוכחים שאנחנו לא מתגייסים לצבא", חניך ישראלי אמר: "איזה סבבה של טיול, מסלול של גן ילדים, זה מעולה כי אנחנו גמורים, היינו עכשיו 4 ימים בשטח עברנו מה שנקרא טיול הישרדות". מעת לעת החניכים נעצרו להפסקת שתייה קבוצתית. הצוות הישראלי והחניכים הישראליים האיצו בחניכים הבריטים לשתות עוד ועוד. חניך ישראלי קרא: "קדימה, חברה כדאי לכם לשתות, ממש קל להתייבש ולא מרגישים איך זה קורה, ושזה קורה אז חבל על הזמן". ניתן לומר כי חניכי שתי הקבוצות
It was just fun – very good hike : a fun way to start the
נהנו מהטיול. חניך בריטי סיכם : " וחניכה ישראלית ציינה כי : "זו היתה פעילות גיבוש מחודשת עם הבריטיים, נחמד ביותר". Mifgash מסיכום משובי החניכים עולה כי החניכים הבריטיים העניקו לטיול ציון אבסולוטי גבוהה יותר (4.5 מתוך 5, כאשר הישראליים העניקו לטיול ציון של 4.1). בסיכום הכללי של כל הפעילויות שנערכו במהלך המפגש שתי הקבוצות מיקמו את הטיול כפעילות השניה באיכותה (מתוך 9 פעילויות מוגדרות). הטיול המשותף היווה "שבירת קרח" מסוימת ביחסים בין שתי הקבוצות.

3 – לאחר הטיול המשותף נסעו החניכים אל המכינה ושם חולקו לחדרים (כאשר בממוצע לנו כ חניכים ישראלים בחדר, וחניך בריטי שהצטרף). החניכים התקלחו והתארגנו לקראת נסיעה משותפת לטבריה בה תוכננה ארוחת ערב במסעדת "אפרופו" על הטיילת ובסיומה שייט בספינת ה"לידו". בארוחת הערב החניכים דברו בעיקר עם חבריהם לקבוצת האם. בתחילת הארוחה הגיעו 3 חניכים ישראלים (אשר רק בנקודה זו הצטרפו אל ה"מפגש"). המפגש בינם לכ- 3 חניכים בריטיים היה אינטימי ומלווה בחיבוקים ובקריאות שמחה (אלו היו אותם חניכים ישראלים וחניכים בריטיים אשר תכננו את שלושת ימי המפגש המשותפים לשתי הקבוצות). מעת לעת שוחחו החניכים משתי הקבוצות זה עם זה, אך תוכן השיחות סבב בעיקר על העברת מגש, כוס, מלח ואיכות האוכל. עם סיום הארוחה המדריך של הבריטיים קרא (באנגלית) לחניכים ללכת לכיוון ספינת ה"לידו" שעגנה על שפת הכנרת. המדריכה הישראלית האיצה בקבוצה קטנה שנתרה לשבת ליד השולחן: "קדימה חבר'ה קומו, זה לא יפה". החניכים קמו בחוסר רצון. אחד החניכים נאנח ואמר בקול רם: "שוב הקטעים המעצבנים האלו, תאמיני לי שיש לי דברים הרבה יותר חשובים לעשות עכשיו". שני חבריו ציחקו, קמו מהשולחן והחלו ללכת לכיוון ספינת ה"לידו". בכניסה לספינה, המדריך של הבריטיים עמד וספר את החניכים הנכנסים לספינה. בסיום הספירה הוא שאל: "מי הוא האחראי כאן?", המדריך של הבריטים נגש אל האיש ונתן בידו את ה"וואצ'ר" ונכנס גם הוא לספינה. בספינה היו שלושה מפלסים, כאשר ברקע נשמעה מוזיקת ריקודים מערבית מודרנית "להיטים עכשוויים" באנגלית, מפעם לפעם נשמעו שירים ישראלים מעובדים. הריחוק בין שתי הקבוצות בלט בספינת ה"לידו" כאשר כל קבוצה רקדה עם חבריה. מפעם לפעם נעשו ניסיונות לייצור מעגל רחב בו ירקדו כולם, 5 חניכים – אך אט אט חזרו חברי הקבוצות למעגלי קבוצות האם. בין הישראלים היתה קבוצה של כ אשר עשו את מירב המאמצים לקירוב הקבוצות. רוב החניכים הבריטיים נאותו להפצרותיהם ורקדו עמם. למרות שחניכי שתי הקבוצות רקדו לאותה מוזיקה, דקלמו יחדיו את מילות השירים, היתה תחושה של "Very good, a sociable and nice שתי קבוצות נפרדות ומרוחקות זו מזו. חניך בריטי סיכם ואמר: "אולי היה מוטב לעשות את אירוע... ", חניכה ישראלית הציעה: "way to get to know people again" זה בסוף המפגש, כי בשייט עצמו הישראלים היו לחוד והאנגלים היו לחוד. אולי אם היה השייט מתקיים בסוף המפגש אולי הוא היה יותר פרודוקטיבי משום שבמהלך המפגש יצא לי להכיר ולדבר עם הרבה יותר חברים מהקבוצה האנגלית". חניכה ישראלית העירה: "מגוחך למדי, נראה לי כי ישנן דרכים טובות יותר להעביר ערב יחדיו". גם לפעילות זו החניכים הבריטיים העניקו ציון אבסולוטי גבוה יותר בהשוואה לציון שהוענק על די החניכים הישראלים (4.3 לעומת 3.7 בהתאמה). ארוחת הערב והשייט בלידו דורג על ידי הבריטיים כפעילות השלישית באיכותה (מתוך 9 פעילויות). בעוד שהחניכים הישראלים דרגו את הפעילות

כרביעית באיכותה (מתוך 9 פעילויות). כעבור כשעה וחצי של ריקודים על הספינה השטה, נאמר לחניכים על ידי הצוות המלווה כי יש להם זמן חופשי של כשעתיים בטבריה. החניכים התפזרו במדרחוב. בסיום ה"זמן החופשי" המתין אוטובוס אשר לקח את החניכים חזרה אל המכינה. כאשר האוטובוס הגיע אל המכינה החניכים התפזרו בין החדרים.

בבוקר יום שישי לאחר ארוחת בוקר, התקבצו בחניון המכינה חניכי שתי הקבוצות ליד שני מיניבוסים וג'יפ. שתי חניכות ישראליות שהיו אחראיות על כל הפעילות קראו בשמם של חניכים אנגלים וישראלים שייצרו 9 תתי קבוצות. כל קבוצה קבלה ערכה שכללה: דף רקע על קרב תל זקי, דף הסבר על האנדרטה אותה הם עתידים לשפץ (באנגלית ובעברית), דף עם הוראות ברורות המגדיר לאילו "שיפוצים" האנדרטה דרושה (בעברית), כלי עבודה (צבעים, מחרשות, פטישים, דגל ישראל, טרפנטין, שקיות זבל, מברשות ומכחולים) וערכת ארוחת צהרים (לחמניות וממרחים שונים). החניכים עלו אל המיניבוסים ובמהלך הנסיעה אל התל נשמע במערכת הקשר קולו של אחד מהחניכים הישראליים שדיווח (הקשרים נמצאו אצל המדריך של האנגלים, המדריכה של הישראליים, ואצל ראשי הקבוצה של קבוצות העבודה):

"הודעה מרעישה, הודעה מרעישה, אתמול בערב גבר משלנו התערבב עם אישה, אני חוזר בועז עם השחורה". קולות צחוק נשמעו במיניבוס ונושא זה הפך ל"שיחת היום". תוך כדי נסיעה בתל זקי, אט אט קבוצות החניכים ירדו מן המיניבוסים אל האנדרטאות, קבוצה אחת קבוצה. החניכים התמקמו באנדרטאות והחלו בהקראת דפי ההסבר שחולקו להם בעוד מועד. חניך ישראלי וחניך אנגלי הקריאו את הטקסטים שחולקו (בעברית ובאנגלית בהתאמה). לאחר מכן נערכה חלוקת עבודה, החניכים הישראליים לקחו פיקוד בשלב זה והתקשו להסביר בשפה האנגלית את הפעולות הנחוצות ("נו, מישהו יודע איך אומרים לתחם?!", בטח מילה שקשורה איכשהו עם גבול"). לפני תחילת העבודה, שני חניכים ישראלים החליטו שיש לקבע את הדגל בראש האנדרטה. חניך ישראלי עלה על כתפי חניך ישראלי שני על מנת להגיע לחלקה העליון של האנדרטה. חניך בריטי מהר אל תיקו, שלף מצלמה והנציח את הרגע. החניכים החלו בעבודתם, בקבוצות עצמם התחלקו החניכים לפי משימות (צביעה, עקירת עשבים שוטים, תיחום איזור האנדרטה ועוד). תוך כדי העבודה התנהלו שיחות בין החניכים לבין עצמם, רוב רובן של השיחות התקיימו 5 שעות החניכים שרו שירים, אכלו יחדיו – באנגלית. במהלך פעילות שיפוץ האנדרטאות שנערכה כ צהרים, זרקו צבע זה על זה, דברו על חייהם, מרחו קרם הגנה מהשמש זה על זה, והתווכחו ביניהם על נושאים מגוונים ("יו גרנט הגבר הסקסי ביותר?!" לצד "אני מגדיר יהודי כמי שחי פה בארץ"). במהלך פעילות שיפוץ האנדרטאות מעת לעת נשמעו בדיחות בקשר, חניכים ישראלים דברו בעברית וגייסו (על *took control* לעצמם מבטא זר ("מבטא אנגלי- בריטי"), לא פעם החניכים האנגלים לקחו פיקוד) מערכת הקשר ושרו זה לזה שירים וסיפרו בדיחות. במהלך ארוחת הצהרים, החניכים הישראליים המליצו

לחניכים הבריטיים איך למרוח את הטונה על הלחמנייה ללא סכין, ושתי חניכות טבעוניות (ישראלית ואנגליה) שמחו לגלות זו את זו והעבירו חוויות מהדיאטה הייחודית שלהן. במהלך פעילות שיפוץ האנדרטאות, עברו הצוות (המדריכה של החניכים הישראליים והמדריך של החניכים הבריטים) בין האנדרטאות ודאגו שכולם שותים, שראשיהם מכוסים ושיש בידם מספיק ציוד שיאפשר להם עבודה 5 שעות עבודה משותפת, אספו שני מיניבוסים חזרה את הקבוצות – שוטפת ומוצלחת. לאחר כ מהאנדרטאות המשופצות. עם עליית החניכים חזרה אל המיניבוס נערך טקס קבוע, החניכים שכבר ישבו (לעבר חברי Well done באוטובוסים מחאו כף למראה האנדרטה המשופצת והריעו ("כל הכבוד !!!", הקבוצה שעלו חזרה אל המיניבוס. החניכים שעלו אל המיניבוס הגיבו לא פעם בתנועות הודייה כבטקס). החניכים שישבו במיניבוס ביצעו את אותו You shouldn't have חלוקת אוסקרים (תודה, תודה, ריטואל לכל קבוצת חניכים שנאספה בדרך חזרה אל המכינה במיצר. מצב הרוח בנסיעה הקצרה היה מרומם, החניכים שוחחו זה עם זה ושיתפו זה את זה בחוויותיהם מהשיפוץ ("היה מדהים, האנדרטה שלנו Wow , it was a great Man look at my fuckin blisters", "איזה כיף היה", " experience כצופה מן הצד התקבלה אצלי התחושה כי עבור החניכים פעילות זו הייתה חוויה מדהימה וייחודית, ומכאן המפגש יתפתח לכיוונים חיוביים. חניך ישראלי סיכם את פעילות שיפוץ האנדרטאות: "נפלא, הנאה מרבית של כל החבר'ה". חניכה בריטית התייחסה לרגשותיה ולתחושותיה Excellent – I felt like I was doing something productive, במהלך פעילות שיפוץ האנדרטאות: "worthwhile and able to talk to the Israelis at the same time". וחניכה ישראלית הוסיפה: "הפרויקט המשותף הוסיף המון גם בהיבט של התרומה שלי בתור ישראלית, ובהיבט של יצירת הקשר עם חברי המשלחת הבריטית". חניך ישראלי סיכם: " מצויין, חוויתי, מלמד, מספק, מגבש". בפעילות זו התקיימה אינטראקציה אינטנסיבית בין שתי הקבוצות. הפעילות דורגה בקרב שתי קבוצות החניכים כפעילות המוצלחת ביותר של המפגש כולו.

לאחר שיפוץ האנדרטאות חזרו החניכים אל המכינה, ועל פי התוכנית ניתן להם זמן חופשי להתארגנות ולמנוחה עד לכניסת השבת. החניכים התפזרו אל החדרים, התקלחו וחלקם ישנו עד לכניסת השבת. עם כניסת השבת התכנסו החניכים בחדר האוכל של המכינה. קבלת השבת הונחתה על ידי חניכי . קבלת השבת התחילה בתפילות לא כל החניכים הישראליים כלל ידעו על התרחשותן. A.J6 תנועת הנוער לפני תחילת התפילות המשותפות נתגלעו בעיות בקשר לקיומה או להצבתה של מחיצה במהלך התפילה. החניכים הבריטיים האורתודוקסים דרשו מחיצה ואילו חניכים בריטים קונסרבטיבים ורפורמים דרשו להוריד את המחיצה, כל זה בזמן שחניך ישראלי קרא לעברם: "ואנחנו בכלל לא רוצים תפילה". לאחר

"נחמד מאוד, חשוב להכיר אותם וללמוד". מארגני הפעילות ויתרו על ניסיון לייצור עיבוד משותף של מה שנלמד מתוך ההיכרויות האישיות. החניכים הישראליים דרגו את הפעילות כפעילות החמישית הטובה ביותר במהלך המפגש מוגדרות, בעוד החניכים הבריטיים דרגו את הפעילות כרביעית באיכותה במהלך המפגש (מתוך 9 פעילויות מוגדרות שדורגו על ידי החניכים). לאחר הפעילות, נסעו מספר מצומצם של חניכים לבילוי לילי בפאב אזורי.

למחרת בבוקר ובמהלך השבת, השתתפו החניכים (שוב באופן לא פרופורציונלי) במספר פעילויות שהונחו יחדיו על ידי חניכים בריטיים וישראלים. הפעילות הראשונה הייתה בנושא "ההבדלים בין נוער אנגלי לנוער ישראלי – איפה אנחנו בעוד 20 שנה". הפעילות אורגנה והונחתה באחריות משותפת של חניך ישראלי ושל חניך אנגלי. מטרתה כפי שהוצגה על ידי החניכים האחראים על הפעילות היא לדון בהבדלים שבין נוער ישראלי לנוער בריטי. האחראים חילקו את החניכים לקבוצות באופן אקראי, והגישו להם דף עם שאלות שינחו את הדיון. דף, אשר מצדו האחד השאלות מוצגות בשפה האנגלית, ומצדו השני שאלות המוצגות בשפה העברית (שאלות מתוך הדף שחולק לחניכים: "בין הגילאים 18-21 מה אתה רוצים לעשות ומדוע? בין הגילאים 18-21 מה אתה יודעים שאתם הולכים לעשות ומדוע? מה הם הפחדים והחששות הכי גדולים שלכם מהתקופה של השלוש השנים הקרובות? האם הגירה / עליה היא אופציה עבורכם ומדוע? ועוד). קבוצות הדיון החלו בסבב שמות בין החניכים, הדיונים התנהלו בשפה האנגלית. מפעם לפעם הדיון נעצר לבקשת חניך ישראלי למען תרגום מהיר של הדברים שנאמרו. בתחילת הדיונים רבים מן החניכים הישראליים התעניינו לגלות מדוע החניכים הבריטים החליטו להגיעו לארץ לשנת הכשרה. בדיונים עלו ההבדלים בין בני הנוער בצורה ברורה ולא פעם הצטרפו לטיעונים תגובות אמוציונליות. הדיונים סבבו סביב חייהם השונים של בני הנוער משתי הקבוצות (גיוס לצבא, חיים כמיעוט אל מול חיים כרוב, לאומיות, רב תרבותיות, תחושות של קהילתיות). באחד מן הדיונים התפתח ויכוח נוקב בנושא של חיים יהודיים בתפוצות, כאשר אחת מהחניכות הישראליות קראה בקול לעבר חבריה בקבוצת הדיון בעברית: "את לא יודעת כמה זה מעצבן אותי לשמוע את מה שהיא אמרה עכשיו". במהלך הדיון התבצרו החניכים בשתי מחנות ברורים ומוגדרים: "הם" ו"אנחנו". בתחילת הדיון החניכים הבריטיים היו בסיטואציה של התגוננות, אך עם התפתחות הדיון החניכים הבריטיים תקפו את החניכים הישראליים. הדיון לא התקיים ברמה אישית, בין חניך לחניך, אלא בין "שתי המחנות". הדיון לא הונחה על ידי מישהו ובהתאם לזאת לא סוכם בצורה ברורה. הדיונים בקבוצות הדיון התארכו אל מעבר לזמן שהוקצב בתוכנית.

לאחר הפעילות החניכים התקבצו בחדר האוכל לארוחת צהרים. לאחר מכן נערכה הרצאה של כ –

15 דקות על ידי דוד אילן (לא צפינו בפעילות זו). לאחר מכן התקיימה פעילות בנושא "חוק השבות",

בחדר ה"מליאה". על קירות המליאה נתלו פוסטרים שהציגו חלקים נבחרים מחוק השבות ומקרים מייצגים בהם חוק השבות השפיע על חייהם של אינדיבידואלים. החניכים התבקשו להסתובב בחדר המליאה ולקרוא את הכתוב על הפוסטרים. לאחר מכן החניכים חולקו לקבוצות דיון והתבקשו לדון במסגרת הקבוצות הקטנות בחוק ובמשמעותו. לכל קבוצה חולקו דף עם ציטוטים מן החוק ודף עם שאלות שיכוונו את הדיון. החניכים התפזרו ברחבי שטחי המכינה לקבוצות הדיון. בחלק מן הקבוצות היו ויכוחים בנושא של יחסי ישראל תפוצות, מיהו יהודי ועל פי אילו קריטריונים, נשאלה השאלה האם יש צורך בחוק שכזה ואת מי הוא משרת. מאידך בחלק לא מבוטל מן הקבוצות הדיונים גלשו לנושאים אחרים, או שכלל לא התקיימו דיונים והקבוצה התפזרה.

עד לארוחת הערב ולטקס ההבדלה נותרה שעה. רוב החניכים חזרו אל חדרי המאחרים, החניכים הבריטים ארזו את ציודם בעוד שהחניכים הישראליים האזינו למוזיקה, שוחחו בינם לבין עצמם או קראו ספר. לקראת צאת השבת התכנסו החניכים בחדר המליאה לטקס ההבדלה. הטקס הונחה על יד חברי תנועת מכבי ו - BBYO. לאחר שכל החניכים התכנסו בחדר, כובו האורות והודלקו עשרות נרות שפוזרו בחדר המליאה. חניך בריטי הנחה את הטקס, שבמהלכו שפך המנחה (בצורה מכוונת) אלכוהול אל אחת הצלחות, והצית אותו. נשמעו תגובות רבות בקהל מצד הישראליים המופתעים (חניכה ישראלית: "שהמשוגעים האלה לא ישרפו לנו את המליאה עכשיו", ומאידך חניכה ישראלית: "איזה יופי, מדהים, אף פעם לא ראיתי טקס הבדלה"). תגובותיהם של החניכים הישראליים מעידות על חוסר ההכנה וחוסר נכונות להתמודד עם צורה אחרת של ניהול ריטואלים יהודיים⁷. עם סיום הטקס, החניכים הלכו לכיוון חדר האוכל לארוחת הערב. בארוחה עצמה החניכים ישבו לצד חבריהם ולא נראו אינטראקציות רבות בין קבוצות החניכים. לאחר ארוחת הערב החניכים הבריטיים עלו על האוטובוס. חוץ ממקרים בודדים של פרידות (חיבוקים, נשיקות והחלפת מספרי טלפון) נדמה היה כי שום קבוצה לא גילתה עניין רב בעצם הפרידה זו מזו.

---

⁷ הערות של חניכים ישראליים לאחר טקס ההבדלה: כפייה דתית, לא היה שום דבר מיוחד בפעילות זו, פעם ראשונה שאני רואה ושומע על טקס שכזה - מעניין...".

סיכומי המשובים

- לאחר ההבדלה חולקו משובים לחניכים שהשתתפו במפגש. התקבלו 13 משובים מחניכים בריטים (מתוך 37 חניכים שנכחו במכינה –18 חניכים שהשתתפו במפגש) ו-14 משובים מחניכים ישראלים (מתוך 37 במהלך המפגש), יתכן כי נתונים אלו אינם מייצגים את הקבוצה כולה.
- הציונים הם מתוך 5, כאשר 5 מסמל את הציון הגבוה ביותר.

הערות	החניכים הישראליים	החניכים הבריטיים	פעילות
	4.1	4.5	טיול בנחל זקי
	3.7	4.3	ארוחת ערב במסעדת "אפרופו" ושייט בספינת ה"לידו"
פעילות שזכתה לציון הגבוה ביותר על ידי שתי הקבוצות.	4.7	4.6	שיפוץ אנדרטאות
פעילות שזכתה לציון הנמוך ביותר על ידי שתי הקבוצות	2.4	2.1	קבלת שבת
	3.7	3.6	פעילות ערב - חלוקה לזוגות
	3.6	3.5	ההבדלים בין נוער ישראלי לנוער אנגלי
החניכים הבריטיים השתתפו בעבר בפעילות זו	4	2.6	השוואה בין חוקי נירנברג למגילת אסתר
החניכים הבריטיים השתתפו בעבר בפעילות זו	3.3	2.8	§. § חוק השבות
	3.9	3.3	הבדלה
	3.71	3.47	ממוצע של כל הפעילויות המשותפות במהלך המפגש

נספח מספר 2 - תיאור מפגש בין סטודנטים מחו"ל (מס"ע) לסטודנטים ישראלים (WUJS)

המפגש בין הסטודנטים התקיים במלון רמת רחל בין ה- 16 ל- 17 במרץ 2001.

הסטודנטים הגיעו אל המלון באוטובוסים שאורגנו במועד מועד על ידי הצוותים. כאשר הגיעו אל כניסת המלון, הסטודנטים נרשמו בשולחן ההרשמה בו ישבו צוות ממכון מס"ע ומ- WUJS. כל סטודנט שלם 100 ש"ח עבור ההשתתפות בסמינר, הסטודנטים חולקו לחדרים על פי רצונם (בממוצע לנו 3 סטודנטים בחדר).

המפגש החל בסרט המתעד מפגשים קודמים, כאשר מטרתו הוגדרה על ידי אנשי הצוות: "הפגת

המבוכה והמתחים". בסיומו חולקו הסטודנטים לכ- 10 קבוצות דיון מעורבות וישבו סביב שולחנות עגולים. הפעילות נקראה: "קפה דילמה", שמטרתה מפגש בין הסטודנטים ונתינת במה ראשונית להחלפת דעות. הפעילות הונחתה על ידי צוות ממרכז "מפגשים". המנחים היו בעיצומו של קורס הכשרה לתפקיד "מפגיש מוסמך". הצוות ציין כי המטרות העיקריות של הדיון המשותף הן "לשבור את הקרח", "לאפשר התחלה של מפגש מוצלח", "לאפשר לסטודנטים היכרות זה עם זה" ו"לנפץ סטריאוטיפים דומיננטים". המנחים שצפינו בהם לא היו מודעים לעובדה שקבוצת הסטודנטים סביב השולחן היא קבוצה הטרוגנית,

וביניהם סטודנטים לא יהודיים וסטודנטים ישראלים. בנוסף נדמה היה כי למנחים לא היה ניסיון בהנחיית דיונים לקבוצות "מבוגרות" יחסית ולא היה להם מספיק ידע על אופייה של הקבוצה. סטודנט אירופאי ציין ביחס למנחה הדיון: "He wasn't aware of the fact that in our group there were non-

Jewish students". סטודנט ישראלי התייחס לפעילות הראשונה: "הרעיון היה מצוין, המנחה של הקבוצה פספסה את ההזדמנות ולכן זה יצא רע. חשוב לכוון את המנחים להנחיה שמשלבת את כל המשתתפים באופן פעיל". וסטודנטית ישראלית הוסיפה: "...בקבוצה שלי דברו עם החוצניקים ולא איתו בכלל". אך עם זאת היו סטודנטים שציינו את הנאתם מהפעילות. סטודנטית ישראלית כתבה במשוב: "רעיון טוב בתור התחלה, קבוצות קטנות מאפשרות להכיר אחד את השני". וסטודנט אמריקאי ציין: "What a great way to kick off the conference".

קיים קושי לקבוע בצורה גורפת את איכותה והצלחתה של הפעילות, בגלל השוני הרב בין המנחים ובאיכות הדינמיקה בקבוצות השונות. באופן כללי, הדיונים התנהלו סביב שאלות של סטריאוטיפים הדדים, החוויה בארץ, יחסי ישראל תפוצות. כאמור באופן כללי תגובות הסטודנטים לפעילות היו מעורבות. הסטודנטים הישראליים העניקו לפעילות זו ציון אבסולוטי של 3 (מתוך 5) בעוד שהסטודנטים מחו"ל העניקו לפעילות זו ציון של 3.7 (מתוך 5).

עם סיום הדיון הסטודנטים הוסעו אל הטיילת בארמון הנציב, שם התקיימה פעילות בנושא משמעויותיה הסמליות של ירושלים. המרצה הרצה ולאחריו הנחה דיון שנערך בקבוצות קטנות בנושא: "ירושלים עבר, הווה ועתיד כמרכז העם היהודי". במהלך ההרצאה המרצה עמד עם גבו לנוף הפנורמי של 45 דקות, התבקשו –ירושלים, ואילו הסטודנטים ישבו על הדשא בתפוזרת. לאחר הרצאה של כ הסטודנטים להתחלק לקבוצות דיון קטנות, ניתן להם דף הנחיות להמשך פעילות בלתי פורמלית משותפת. הסטודנטים התבקשו לענות על מספר רב של שאלות ובו בזמן גם לייצור את מה שמבחינתם מייצג ומסמל את ירושלים. חלק מהסטודנטים היו קשובים במהלך ההרצאה ופעילים בפעילות הנלווית המשותפת, וחלקם לא. בסיום הפעילות המשותפת בקבוצות הקטנות, התבקשו החניכים להציג את הסמל המשותף בפני כל המשתתפים. גם בפעילות זו הדעות וההתרשמויות היו חלוקות. מצד אחד סטודנטית ישראלית . לא היה מוצלח כלל. בקבוצה שלי אנשים בכלל לא גילו עניין בשאלות". וסטודנט ישראלי ... ציינה : " הוסיף : "הקבוצה שלי לא לקחה את הפעילות ברצינות וזה קצת הפריע". סטודנט מחו"ל התייחס לפעילות : " מצד שני, "Found the group very not useful-maybe 4 people is too few in a group" זו : סטודנטית ישראלית ציינה : "מעניין ולעניין, חשוב ששמענו את הצד של החו"לניקים שהיה שונה ומעניין. The topic with the backdrop of הרעיון של המקום מעולה". וסטודנטית מחו"ל התרשמה ש : " Jerusalem was wonderful , very thought provoking discussion "

הסטודנטים הישראליים העניקו לפעילות זו ציון של 3.5 (מתוך 5) , בעוד שהסטודנטים מחו"ל העניקו לפעילות ציון של 4 (מתוך 5) .

בסיום הפעילות חזרו הסטודנטים חזרה אל מלון רמת רחל. לסטודנטים ניתן זמן חופשי למנוחה, לשחות בבריכה ולהתארגנות לקראת שבת. לקראת כניסת השבת הוצעו לסטודנטים שלוש אופציות ביחס לפעילות קבלת שבת : תפילה אורתודוקסית מסורתית, קבלת שבת "חילונית" ואי השתתפות.

כ - 30 סטודנטים WUJS –קבלת השבת ה"חילונית" הונחתה על ידי צוות ממס"ע וצוות מ 20 שירים ישראליים פופולריים במקור ובתרגום –ישבו במעגל על רצפת אחת האולמות, דפים של כ לאנגלית פוזרו על כסאות הצמודים לקירות. המשתתפים התבקשו לבחור שיר שדיבר אליהם במיוחד. לאחר שחזרו אל מקומותיהם כל סטודנט התבקש לקרוא את השיר לשאר המשתתפים ולהסביר מדוע בחר בו. אחר כך הסטודנטים, בליווי משתתפים אחרים, שרו את השיר. על אף שהפעולה לא הייתה מוכרת לא לסטודנטים מחו"ל ולא לסטודנטים הישראליים כחלק מקבלת השבת שלהם, שניהם הסתכנו בחשיפה

נהניתי והתרגשתי... עצמית ואף הגיבו אחד לשני והפיקו הנאה מהפעולה. סטודנטית ישראלית ציינה: "מאוד. למדתי איך אפשר לקבל את השבת באופן חילוני ומרגש".

לאחר קידוש וארוחת שבת משותפת, נערכו שתי הרצאות במקביל, הסטודנטים מחו"ל השתתפו בהרצאה בנושא עדכון פוליטי ומדיני בעוד שהסטודנטים הישראליים שמעו על קהילות יהודיות בתפוצות.

בסופם נערכה פעילות "עונג שבת" משותפת לשתי הקבוצות. הפעילות הייתה אינטראקטיבית ושילבה אלמנטים של "בריאת העולם", משחקי תופסת למיניהם והומור. מרבית הסטודנטים הישראליים חשבו כי הפעילות הייתה ילדותית מדי: "ממש לא היה ברמה וחבל! ההפעלות לא רלוונטיות לגיל לזמן". והעניקו לפעילות ציון של 2.8 (מתוך 5). בקרב... אפשר להעלות את הרמה מכיתה ו'... ולתוכן

הסטודנטים מחו"ל ההתרשמות הייתה מעורבת, מצד אחד עבור חלק מהסטודנטים מחו"ל פעילות זו, סטודנטית נוספת מחו"ל ציינה כי: "Excellent games and good way to learn" היתה עבורם:

.. "Nice occasion to spend time with the other participants other than the seminar session".

מאידך בין הסטודנטים מחו"ל היו שחשו כמו הסטודנטים הישראליים שפעילות "עונג שבת" הייתה:

"Unnecessary". הסטודנטים מחו"ל העניקו לפעילות זו ציון "I'm not a little girl" ומתחת לרמתם:

של 3.5 (מתוך 5), שוב ציון גבוה מהציון שהוענק על ידי הסטודנטים הישראליים. עם סיום הפעילות הסטודנטים התפזרו, חלקם ישבו בלובי, חלקם יצאו לבלות בירושלים וחלקם הלכו לכיוון חדריהם.

למחרת בבוקר יום שבת, לאחר ארוחת הבוקר, הסטודנטים השתתפו בהרצאות מקבילות.

הסטודנטים הישראליים שמעו על חווית שליח ישראלי במפגש עם קהילה בחו"ל, בעוד שהסטודנטים מחו"ל שמעו הרצאה בנושא החברה הישראלית. אחר כך נערכה הרצאה משותפת שניתנה על ידי עיתונאי בכיר על הפלשתינים ומדינת ישראל, תוך התמקדות במנהיגי המזרח התיכון. בסיום ההרצאה הסטודנטים הלכו לחדר האוכל לארוחת צהרים, ואחר כך ניתן להם זמן חופשי.

אחר הצהרים נפגשו שוב בהרצאה משותפת בנושא יחסי ישראל תפוצות. בהרצאה נסקרו יחסי

ישראל תפוצות מנקודת מבט היסטורית. המרצה (אשת חינוך בסוכנות היהודית) הוסיפה לדיון את האספקט היום יומי של יחסי ישראל תפוצות מתוקף עבודתה בתחום. הסטודנטים הישראליים ציינו את החשיבות הרבה של הנושא אך עם זאת את הקושי הרב בהבנת דברי המרצה (מבטא זר). סטודנט ישראלי טען: "ההרצאה חשובה אך היה קשה להבין את המרצה גם בשל המבטא וגם בשל המונוטוניות".

סטודנטית ישראלית הוסיפה: "ההרצאה הייתה בנושא מעניין אך המבטא של המרצה והאנגלית היו

"Didn't understand her point, probably because I had a little difficulty understanding her accent in English". סטודנטית מחו"ל העירה:

. סטודנט מחו"ל הוסיף שעניין אותו השינוי "little difficulty understanding her accent in English".

בתפיסה העצמית של מדינת ישראל ממרכז העולם היהודי, אל המציאות העכשווית בה ישראל איננה עוד במרכז.

לאחר ההרצאה התפצלה קבוצת הסטודנטים לקבוצות דיון נפרדות. בקבוצות הדיון התקיימה החלפת דעות ערנית עם הבעת מגוון דעות, לאו דווקא מחולקות בהתאם לארץ המוצא. מטרת הדיון הייתה לאפשר WUJS קבוצות הדיון הונחו על דיי צוות מכון מס"ע (בעבר ובהווה) ו- לסטודנטים לעבד ולדבר על מה ששמעו וחוו במהלך השבת. לא היה שימוש ב"טריגר" מוסכם להתחלת הדיון, אלא נושאי הדיונים בקבוצות נקבעו על ידי הסטודנטים עצמם. מפעם לפעם התערבו המנחים וחיידו נקודה זו או אחרת. רוב הסטודנטים שיתפו פעולה במהלך הדיונים והראו עניין במתרחש. –הנושאים העיקריים אליהם התייחסו בקבוצות הדיון היו מגוונים: יחסי ישראל תפוצות, זהות יהודית זהות ישראלית, חיי קהילה יהודיים בתפוצה, יחסי יהודים ולא יהודים וישראל ועוד. מרבית הסטודנטים הישראליים התרשמו לחיוב מקבוצות הדיון. סטודנטים ישראלים ציינו ש: "הדיון היה ענייני חם ופורח, הנושאים שהועלו נגעו לכל חברי הקבוצה ודברו ללב של כולם ולכן זה הצליח, פעילויות מסוג זה הן ברוכות", "יצא לנו להפגש ולדבר תכלס עם החוצניקים", "מצא חן בעיני שהדיון עם החולניקים לא היה מוגבל בנושא", "כל קבוצת דיון קטנה עם חולניקים היא דבר טוב ותורם יותר מכל דבר אחר בסמינר", "השיחה זרמה וכמעט כולם השתתפו, היה ממש כיף", "היתה פתיחות יפה בקבוצה שלי". מאידך היתה קבוצה קטנה של ישראלים שציינה ש"היה די יבש", "לא היה כל כך דיון, זה היה ארבעה אנשים שהביעו Very interesting to hear דעות ועשרה שהקשיבו". גם הסטודנטים מחו"ל התרשמו מקבוצות הדיון : others and that gave me a wider look on Diaspora vs. Israel and Zionism. ... Important and useful... Great Chance to interact with Israelis and state my opinion. ...It was interesting to compare the meaning of "being a Jew" for foreign students and for Israeli students and to compare their view on the "Zionist Dream"..... We had a good and stimulating discussion exchange of ideas and thoughts." I think that מצד שני, גם בין הסטודנטים מחו"ל היו שציינו ש: "only 25% of my group was into it ....the Israelis students didn't say much and that a shame because I really want to hear what they think and say "

בסיכום הכללי, הסטודנטים מחו"ל והסטודנטים הישראליים העניקו לפעילות זו את הציון 4.3 (בהתאמה). זו הייתה הפעילות בה –האבסולטי הגבוה ביותר מבין הפעילויות שנערכו יחדיו (4.4 ו התקיימה אינטראקציה מרבית בין שתי הקבוצות. במרבית מן המקרים הסטודנטים ניצלו את קבוצות

הדיון לשאלת שאלות (את המנחה ואת חבריהם) לבירור סוגיות ולחידוד רעיונות שהועלו והוצגו במהלך המפגש.

עם זאת השבת נערך טקס הבדלה שהונחה על ידי סטודנטיות מחו"ל, והצטרפו לטקס מספר רב של סטודנטים (ישראלים, יהודים ולא יהודים). הסטודנטיות מתנועת "יהודה הצעיר" הציגו לכלל הסטודנטים את טקס ההבדלה הנהוג אצלן בתנועה והאיצו בסטודנטים להצטרף אליהן לשירה ולתנועות. הסטודנטים עמדו סביבן במעגל גדול, ומרביתם שיתפו פעולה והצטרפו אל הבנות. מהמשובים עולה כי חלק מהסטודנטים הישראליים הגיבו במבוכה במהלך טקס ההבדלה: "מעניין?", "לא ברור ועמוס מדי בשביל טקס מסוג כזה", "שונה, מעניין", "לא בטוח..", "שונה מעט ולא רציני".

בסיום הטקס התקבצו מספר סטודנטים הן ישראלים והן מחו"ל, סביב איש צוות (מהמחלקה) וערכו טקס הבדלה אורתודוקסי. העובדה שנערכו שני טקסי הבדלה בעלי לחינוך שבא לצפות בסמינר אופי שוני, לא יצר מתח או מבוכה בקרב המשתתפים. לאחר טקסי ההבדלה, הסטודנטים פנו אל חדר האוכל לארוחת ערב.

בפעילות הסיכום של הסמינר כל קבוצה התכנסה בחדר שונה ונערך סיכום על ידי הצוות המנחה. עם סיום הפעילות הפורמלית של הסמינר, בזמן שהאוטובוסים המתינו בחוץ להחזרת הסטודנטים אל האוניברסיטאות השונות בארץ, נצפו מספר לא מבוטל של פרידות, חיבוקים ונשיקות, החלפת מספרי טלפון וכתובות דוא"ל.

סיכומי המושבים

- לאחר ההבדלה חולקו משובים לסטודנטים שהשתתפו במפגש. התקבלו 26 משובים מסטודנטים מחו"ל (מתוך 86 סטודנטים שהשתתפו במפגש) ו- 22 משובים מסטודנטים ישראליים (מתוך 26 סטודנטים שהשתתפו במפגש).

- הציונים הם מתוך 5 (כאשר 5 הציון הגבוה ביותר האפשרי).

הערות	סטודנטים ישראליים	סטודנטים מחו"ל	פעילות משותפת
	3	3.7	קפה דילמה
	3.4	4	עבר , הווה ועתיד-ירושלים
	2.8	3.5	עונג שבת
הפעילות שזכתה לציון הנמוך ביותר על ידי שתי הקבוצות	1.8	2.5	מהות הקשר בין ישראל והתפוצות וההשפעות ההדדיות על הקהילה ככלל ועל הסטודנט בפרט
הפעילות שזכתה לציון הגבוה ביותר על ידי שתי הקבוצות	4.3	4.4	קבוצות דיון
	3	3.6	סך הכול ציון ממוצע לפעילויות משותפות

נספח מספר 3 - תיאור המפגש בין נועם ישראל ונועם אנגליה

התוכנית החלה עם פעולה לשבירת קרח: משחקי חברה, מדורות ומנגלים משעות אחר הצהריים עד הלילה בחוף דור. הישראלים לא חיכו למדריכים לייזום את הפעולה והצטרפו למעגל ונתנו הוראות בקול רם לאנגלים להצטרף. כמה משתתפים בריטיים נרתעו מהמגע הראשוני, אחד אמר: "הישראלים במקום לומר "עבור" רעשניים ומוחצנים יותר, הם שורקים להחליף בני זוג (בפעולת ההיכרויות) ולהתקדם, הדברים מהירים יותר ורעשניים יותר. אנחנו זקוקים ליותר זמן בכדי להיפגש בהדרגה. חלק מהקבוצה שלנו היו מעדיפים להשאר לבד או להפגש עם בני נוער בריטיים אחרים כמוהם". מאוחר בלילה, הקבוצות הגיעו לאתר מחנה נועם בהודיות והבריטיים נשלחו לחדריהם.

למחרת, התוכנית החלה עם תפילות שחרית נפרדות לשתי הקבוצות. לאחר מכן נערכה פעולה שבה הבריטיים והישראלים התבקשו להציג את הסטריאוטיפ של עצמם בעיני הקבוצה השנייה. הבריטיים ציירו אתרי תיירות בלונדון ודמות "שילה", ילדה סנובית לבושה בטעם רע. הישראלים ציירו ו"ערס", קריקטורה עם שיער שחור ארוך, גורמטים RPG את חומת ירושלים עם קליעים, משגר ושרשראות זהב, כרס וגופייה. לאחר מכן התבקשו הישראלים לקחת את הבריטים לסיור באתר שלרוב נמשך בין חמש לעשר דקות. לאחר מכן האנגלים עדין לא ידעו היכן הם נמצאים (חוץ מאשר במחנה נועם) ולמדו את חוקי המחנה רק מאוחר יותר (למשל, שמותר לעשן רק מאחורי בניין המליאה).

לאחר שיחות נפרדות של הקבוצות אחר הצהריים ושעת מנוחה (הסוכנות אסרה על קבוצות לטייל בחום הצהריים) התלמידים הועלו לאוטובוס לנסוע לציפורי. בגלל בעיות לוגיסטיות ותקשורת לקויה בין הסוכנות לבין מנהלי האתר, לא הותר לאוטובוס להכנס לאתר ולאחר חצי שעה של המתנה חזרו למחנה. לחלק מהחניכים הבריטים לא היה מושג לאן הם נוסעים. בהתחלה, המדריך הבריטי חשב שנוסעים לצפות בציפורים! לאחר הכשל הלוגיסטי, המדריכה לא חילקה את המידע על מה שקרה עם המדריכים והחניכים, אלא התחילה להסביר במיקרופון של האוטובוס על האתר בלבד! לבסוף, הבריטים הצליחו להבין את המתרחש (נסיעה באוטובוס, המתנה ארוכה, חזרה לבסיס) רק באמצעות המשתתפים הישראלים שהאזינו לשיחות בין המדריכה למנהלי האתר. הנתק בזרימת הידע העצים את הפסיביות של החניכים.

כפיצוי, הציעו המדריכים הבריטיים לנסוע באותו לילה לפארק מים, לאחר שיחות ארוכות בעניין התשלום (לאנגלים היתה קופה מיוחדת לציפורים כאלו, הישראלים היו צריכים ללחוץ על הנהלת נועם לקבלת האישור). הקבוצות נסעו אל פארק המים שם גלשו במגלשות, רקדו וזרקו עוגות קצפת על המדריך הבריטי שחגג יום הולדת. הקבוצות רקדו יחד והיתה אווירה של התרוממות רוח.

היום השלישי החל בתפילת שחרית. הקבוצה הישראלית ניסתה להפעיל את הבריטיים להצטרף לתפילה אך ללא הועיל. לאחר התפילה התקיימה סדנת דרמה: פעילויות חימום ועבודה משותפת בקבוצות קטנות על מחזה בנושא החלוצים. התלמידים השתעממו והמדריכים לא הצליחו לעורר עניין. מאוחר אחר הצהריים נסעה הקבוצה לצפת. תלמידים רבים לא לבשו בגדים צנועים המתאימים לביקור בבתי כנסת. אי לכך, המדריכה נתנה הסבר ארוך בשמש בחצר בית הכנסת הארי. לאחר מכן היא לקחה אותם לשמוע הרצאה על ידי אומן מקובל חוזר תשובה. רוב החניכים הבריטיים הורשמו מדבריו אך חלק מהישראלים כשחזרו אל !! He must be high on something WOW! לעגו לסגנונו האמריקאי של שנות ה-60: המחנה, כמה נערים בריטיים שיחקו כדור רגל עד ארבע לפנות בוקר. הישראלים חוייבו להכניס לחדריהם Staying עד חצות ולאחר מכן התלוננו: "הם כמו חיות הם אף פעם לא ישנים". המדריך הבריטי הסביר "Staying up nights and being drowsy days is what British vacation is all about".

למחרת, המדריכים הבריטיים החליטו להקדיש את שעות הבוקר לשיחה בבעיות פנימיות של הקבוצה האנגלית. בשיחה זו, קראו המדריכים הבריטים לחניכים להפגין התחשבות וגמישות: "השבוע, אין אנו קבוצה של 24 משתתפים. חייבים לקחת בחשבון את הרגשות והצרכים של שותפינו הישראלים. נצטרך ללכת לישון יותר מוקדם ולקום יותר מוקדם". הוא גם הודיע להם שאסור לעשן בשטח המחנה, חוץ מאשר בשטח מאחורי בנין המליאה (לחניכים הישראלים היה אסור לעשן כלל). בשעה 11, לאחר שהעמיסו את האוטובוס בצידו ללינה בשטח, נסעו המשתתפים לחוות כנרת לארוחת צהריים ולתוכנית בנושא החלוצים. רק קומץ תלמידים רצה לבקר באתר וגם אלו נשארו בחוץ, בגלל בעיות בתשלום הכניסה שהתעוררו בין "נסיעה", הסוכנות היהודית ונועם.

לאחר מכן, ירדו לבית קברות כנרת וקבוצות צעירים התבקשו למצוא קברים מסוימים ולהסבירם לאחרים בעזרת טקסטים. עמיתיהם הגיבו בחוסר אכפתיות מנומנמת, על אף מאמציו של המדריך הבריטי ("המדריכה הישראלית של Sergeant Pepper, 20, 40 שנה לפני –"תתארו לעצמכם, זה קרה בשנות ה-60" "נסיעה" אמרה: "אני מיואשת. 44 תלמידים זה יותר מדי. אני לא מצליחה לאתגר את החניכים").

לאחר מכן, נסעו התלמידים לאוהלים על שפת הכנרת לארוחת ערב וללינה. רוב הבריטיים והישראליים התגודדו בקבוצות נפרדות. בפינה של האוהל המשותף, קבוצה בריטית קטנה שרה שירי פופ באנגלית, בעוד שקבוצה ישראלית שרו שירים בחוץ. המדריך הבריטי העיר: "החברה האנגלים רואים איך שהישראלים מאוחדים, איך הם שרים ביחד ומקנאים. לפעמים הם מרגישים שהם שווים פחות". הוא גם התלונן: "אני מרגיש כמו חניך השבוע. אני ממש לא יודע כלום".

ביום הרביעי קמו מוקדם לטייל בגולן. הישראלים שאלו אם הבריטים רוצים להתנדב להנחות את תפילת שחרית, לא היתה תשובה. הארגון לקראת יציאה התמשך ועד שהקבוצה הגיעה לאתר הטיול, ומדריכת נסיעה התקשרה לסוכנות לקבל אישור ביטחוני, הטמפרטורה עלתה והסוכנות סרבה לאשר את הטיול. המשתתפים שירדו מן האוטובוס חוייבו לחזור. חלק דיקלמו "הביתה, רוצים הביתה!" בצוותא. אחד אמר: "ארבע שעות מיזמוז על רבע שעה פעילות! אפילו סקיפי לא נמרח ככה!". לאחר המתנה של עוד חצי שעה (מלווה באין סוף שיחות טלפון), המדריכים החליטו לערוך טיול למפל קטן במרחק חצי שעה נסיעה. המדריך הישראלי ידע על המתרחש, מאחר שהאזין לשיחות בין נועם לבין הסוכנות אך למדריך הבריטי לא היה כלל מושג על מה הוחלט.

אחר הצהרים, ניל הריס הנחה פעילות על המיעוט הערבי בישראל. באמצעות כישוריו התיאטרליים, הוא הצליח לדובב את החניכים שהתבקשו לספר על מקרים אישיים שבהם מצאו את עצמם במיעוט. הוא הצליח להפעיל כמעט את כל הקבוצה. משם נסעו לכפר מרר שם נפגשו עם אינטלקטואל דרוזי במתנ"ס. כאשר הדובר גינה את המדיניות הישראלית כלפי המיעוט הערבי וכלפי הפלשתינים, הותקף מילולית על ידי הישראליים. הבריטים שתקו. רוב הבריטיים ששאלתי לאחר מכן הביעו הזדהות עם הדרוזי. אחד אמר: "זה לא יעזור עם יצעקו אחד על השני, לכל אחד יש את הדיעה שלו. לא קל לאדם להגן על דעתו כשכולם מתנפלים עליו ככה". הם הרגישו שהדרוזי (שדבר בטון שקט ו"נימוסי") היה הבודד שהותקף על ידי ההמון הישראלי. חניך ישראלי תיאר את התנהגות הבריטים ככה: "הם היו אפאתיים כמו תמיד. כמו בתפילות ובפעילויות".

חניכים בריטיים אחרים הביעו אי נוחות על זה שפותרו להכנס אל תוך כפר ערבי, דבר שנאסר ע"י הוראות הביטחון וההבטחות להוריהם. כמה חניכים ישראלים הרגישו עצמם "מרומים": "חשבתי שנלמד משהו על תרבות דרוזית, ולא על העניין הישראלי-ערבי. אחרת היו צריכים להודיע לנו ולהכין אותנו", "זה לא פייר לחבר אדם אחד מבוגר ל 40 בני נוער. אי אפשר לנהל שיחה בגלל שהוא מבוגר יותר ומנצל את הידע הקודם שלו".

לאחר מכן, חזרו אל מחנה נועם. תוכנית הערב נדחתה מאחר שהמשתתפים הישראלים בקשו להשתתף בערב נח"ל. באותו ערב, כל גרעין נועם בנח"ל בעשר השנים הקודמות עלה על הבמה וסיפר מחוויותיהם ושרו שירים בשבח הח'ברה. הבריטים הוזמנו וכמה מהם אף הגיעו לאולם, אך השתעממו ועזבו לאחר מספר דקות.

ביום החמישי החניכים קמו לפני עלות השחר לחלוב תאנים לשימוש בשיטה חלוצית לטיפול בסרטן העור. ההפרדה בין שתי הקבוצות כבר היתה לעובדה וגם הפעילות ההתנדבותית שיעדה לחבר אותם לא שינה דבר, בטח לא בשעה 5 בבוקר.

המפגש נמשך עד מוצאי שבת. התצפיתן לא נשאר לתוכנית השבת, אך משיחות עם המדריכים
עולה כי השבת היה סיום סתמי לחוויה שרובם ראו כשלילית. למיטב ידיעתם של המדריכים לא התקיימו
מגעים בין הקבוצות לאחר שבוע המפגש.